

GERAADPLEEGDE EN GECITEERDE LITERATUUR

De hierna volgende titellijst is geen uitputtende bibliografie over Willem van Oranje, maar geeft slechts een overzicht van geraadpleegde en geciteerde titels. Niet iedere titel is in de inventaris van de brieven geciteerd, ook al is van het betreffende werk gebruik gemaakt.

Ook al is het geen volledige bibliografie, de onderzoeker kan er een nuttig gebruik van maken, vooral doordat vele in de loop der eeuwen verschenen minder bekende studies zijn opgenomen.

Aa, J.A. van der, *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden*. 14 dln. (Gorinchem 1839-1851).

‘Aanzoek van prins Willem I van Oranje om de hand der dochter van Diederik Sonoy voor zijn natuurlijke zoon Justinus van Nassau’, *Kronijk van het Historisch Genootschap te Utrecht* 7 (1851) 147-148.

Abeele, R.M. van den, ‘Nederlandse vluchtelingen te Frankfort’, *Ons Heem* 8 (1950) bijblad van *Onze Stam* (Antwerpen 1950).

Acquoy, J.G.R., *Herman de Ruyter, naar uitgegeven en onuitgegeven authentieke documenten* (’s-Hertogenbosch 1870).

Acquoy, J.G.R., *Jan van Venray (Johannes Ceporinus) en de wording en vestiging der hervormde gemeente te Zalt-Bommel* (’s-Hertogenbosch 1873).

Ad Belgii ordines exhortatoria ad pacem oratio: Qua, belli cavsis, et rebvs, quae inter ordines, et Auriaci Principem actae sunt, summatim explicatis, quid pacem hactenus impedit, quidque eam promouere debeat, ostenditur (1579). [= Knuttel 514].

Adriaenssen, L.F.W., ‘De Bossche klokkengietersfamilie Moer, 1450-1570’, *Noordbrabants Historisch Jaarboek* (1989) 45-78.

Adriaenssen, L.F.W., ‘De vuurmonden van de Zwijger’, *Jaarboek Oranjeboom* 37 (1984) 15-35.

Advis ende andtvoorde des ... prince van Oraenge... Ende der Staten van Hollant ende Zeelant, op sekere artijculen besloten by maniere van een eeuwich edict enz. (Dordrecht 1577). [= Knuttel 297].

Advis du prince d’Orange sur la partie à prendre dans la situation critique où se trouvent les Pays-Bas (1583) [W. 575]. [Pamflet]

Advis ende goetduncken vanden prince van Orangien op t’faict gheschiet t’Antwerpen, ende in eenighe steden van Vlanderen, den 17 jan. int jaer 1583. [Pamflet]

Afgheworpen, Eenen – oft gheintercipieerden brief vanden prince van Oraignen aen den hertoghe van Alencon. Met sommige waerschouwinghen daer toe dienende, om de ooghen der goeder ondersaten te openen, wt ten walsche inde nederlandsche tale ouergheset (1580). [= Knuttel 539].

Afscheyt ende laetste reces by den Gedeputeerden van...de prince van Orangien, Staten ende steden van Hollandt, Zeelant, etc. ghenomen met den commissarissen des conincks tot Breda op den XIIIJ. july.

1575. Mitsgaders sekere extracten wt den gheschriften vanden 14 martij ende eersten aprillis, van de voorsc. commissarissen, ende het antwoordt ende presentatie op den eersten junij, by des heeren prince van Orangien ende der Staten Ghedeputeerden daer teghens ghedaen (Dordrecht 1575). [= Knuttel 233].

Akkermans, M., *De vredehandel van Keulen in 1579. De bemiddeling van keizer Rudolf II in de Nederlandsche Opstand 1578-1579* (Leuven 1942).

Alba, [J.M.C.M. Fitz-James Stuart] duque de, *Epistolario del III duque de Alba, don Fernando Álvarez de Toledo* (Madrid 1952).

Albada, A., *Acta pacificationis quae coram Sac. Caesareae majestatis Commissariis, inter Seren. Regis Hispaniarum et Principis Mathie Archiducis Austriae habita sunt fideliter ex protocollo legatorum ordinum descripta et ... in linguam Latinam translata* (Antwerpen 1580).

Albada, A., ed. *Acten van den vredehandel, gheschiet te Colen, in de teghenwoordicheijt van de commissarissen der Keyserlycker Majestejt ... tusschen d’ambassadeurs ende ghesante des ... Conincks van Spanien, ende Mathias artsch-hertoghe van Oostenryck ... Overgheset in de Nederduytsche spraecke* (Antwerpen 1580) [= Van der Wulp 493].

Alberts, A., zie: *Apologie of Verantwoording...*(Nieuwkoop 1980).

Alcocer y Martinez, Mariano, *Archivo general de Simancas: guía del investigador* (Valladolid 1923).

- Aldegonde, zie: Marnix van Sint Aldegonde, Ph.
- Alfen, H. van, 'Bijdrage tot de kennis der graanduurtebestrijding in 1565', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 6e reeks (1930) 98-103.
- Alfen, H. van, 'De bron van Bakhuizen van den Brink's Andries Bourlette (Luiksche verhooren over Oranje's Tocht in 1568)', *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap* 54 (1933) 173-276.
- Alfen, H. van, 'Correspondentie van den prins van Oranje', *Historisch Tijdschrift* 13 (1934) 336-353.
- Alfen, H.J.P. van, 'Dagregister van 's prinsen levensloop', in: *Prins Willem van Oranje 1533-1933* (Haarlem 1933) 409-452.
- Alfen, H. van, 'De eindbeslissing en voorbereiding van den troonafstand van Karel V', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 7e reeks 2 (1932) 72-106.
- Alfen, H. van, 's-Hertogenbosch en de prins van Oranje', in: *'s-Hertogenbosch 1185-1935* ('s-Hertogenbosch 1935) 107-131.
- Alfen, H. van, ed. *Kroniek eener kloosterzuster van het voormalig Bossche klooster 'Mariënborg', over de troebelen te 's-Hertogenbosch e.e. in de jaren 1566-1575*. Ingeleid en toegelicht door - - -. Werken Provinciaal Genootschap van Brabant 38 ('s-Hertogenbosch 1931).
- Alfen, H. van, 'Memorie aangaande de vervolguitgave der correspondance française de Marguërite d'Autriche', *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap* 64 (1943) xii-lxvi. Met antwoord van H.A. Enno van Gelder.
- Alfen, H. van, 'Noodig bericht bij de vervolguitgave der correspondance de Marguërite de Parme avec Philippe II', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 6e reeks 5 (1927) 114-141.
- Alfen, H. van, 'Officiële berichten omtrent het gevecht bij Daelhem (25 april 1568)', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 6e reeks 7 (1928) 279-288.
- Alfen, H. van, 'De prins van Oranje in 's konings ban', *Historisch Tijdschrift* 12 (1933) 45-80.
- Alfen, H. van, 'De sterfdag en het testament van René de Chalon, prins van Oranje', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 7e reeks 3 (1933) 185-200.
- Algra, Hendrik, *Oranje in ballingschap* (Kampen 1948).
- Alkema, M. en J. Baalbergen, *Willem van Oranje. Handleiding* (Culemborg 1984).
- Allard, H.J., 'Augustinus van Teylingen's Opcomste der Nederlantsche beroerten', *Het jaarboekje van J.A. Alb. Thijm* 53 (1904) 65-101.
- Allard, H.J., 'Charlotte Flandrina van Nassau en Louise Hollandine van Boheme', in: *Studien op Godsdienstig, Wetenschappelijk en Letterkundig Gebied* 2, afl. 4 (1869) 1-64, p. 6-9.
- Allard, H.J., 'Een encycliek van Willem den Zwijger', *Studiën op godsdienstig, wetenschappelijk en letterkundig gebied* 23 (Nieuwe reeks 17) (1884) 185-193.
- Allard, H.J., 'Louis de Boisot', *Studiën op godsdienstig, wetenschappelijk en letterkundig gebied* 44 (Nieuwe reeks 27) (1895) 482-498.
- Allard, H.J., 'Een plakkaat des Zwijgers ten gunste der Inquisitie (8 januari 1565 st. cur = 1566)', *Studiën op godsdienstig, wetenschappelijk en letterkundig gebied* 27 (Nieuwe reeks 19) (1887) 42-64.
- Allard, H.J., 'Des Zwijgers godsdienstzin. Twee onuitgegeven brieven zijner hand', *Studiën op godsdienstig, wetenschappelijk en letterkundig gebied*. Nieuwe reeks 13, 2 (1881) 65-89.
- Allen, E.J.B., *Post and courier service in the diplomacy of early modern Europe* ('s-Gravenhage 1972).
- Allen ende elckerlicken capiteynen, volck van wapenen ende anderen goeden ende ghetrovven crijssluyden van Nederlant, wenschet de prince van Oraengien ... gheluck ende salicheyt.* (1568). [= Knuttel 170a].
- Allgemeine Deutsche Biographie.* 54 dln. (Leipzig 1875-1908).
- Alphen, H. van, zie Alfen, H. van, 'Correspondentie van den prins van Oranje'.
- Amersfoort, H., 'Voor vaderland en Oranje. Een verkenning naar de wederzijdse betrokkenheid van natie en leger', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 95 (1982) 538-557.
- Amirault, M., *La vie de François, seigneur de La Nouë, dit Bras-de-Fer, ou sont continuës quantité de choses mémorables, qui servent à l'éclaircissement de celles qui se sont passées en France et au Pays-Bas, depuis le commencement des troubles survenus pour la religion, jusques à l'an 1591* (Leiden 1661).

Andel, M.A. van, 'Willem van Oranje als patiënt', *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* 77 (1933) 2041-2045.

Anema, Karin, *Het Haagse Bos. Staatsbosbeheer 100 jaar natuur voor iedereen* (Abcoude 1999).

Annales de l'Academie royale d'Archeologie de Belgique (Antwerpen 1843-1930). Voortgezet als: *Revue Belge*.

Annales de la Société d'Emulation pour l'histoire et les antiquités de la Flandre occidentale. 1 (1839)- . Sinds 1939 onder de titel: *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis gesticht onder benaming Société d'Emulation te Brugge*.

Antwerpsch Archievenblad / Bulletin des archives d'Anvers, uitgegeven op last van het gemeentebestuur / publié par ordre de l'Administration Communale, P. Génard e.a., ed. (Antwerpen 1864-1934).

'Antwoord van Diederik Sonoy aan den prins van Oranje', *Kronijk van het Historisch Gezelschap te Utrecht* 7 (1851) 148-149.

Apologie contre les calomnies et maledicences écrites et proferées par le prince d'Oranges... a l'encontre du roy... par... un natif d'Artois (1579). [KB Den Haag: 1705 C 44].

Apologie, The - of prince William of Orange against the proclamation of the king of Spaine. Edited after the English edition of 1581 by H. Wansink. *Textus minores XL* (Leiden 1969).

Apologie of verantwoording van de prins van Oranje 1581, gevolgd door het Plakkaat van Verlating 1581. Met enige begeleidende correspondentie. Historische inleidingen en aantekeningen dr. A. Alberts, *Modern Nederlandse bewerking* J.E. Verlaan (Nieuwkoop 1980).

Apologie ofte verantwoordinghe des doerluchtighen ... vorsts ende heeren,...Wilhelms ... prince van Orangien, enz. Teghen den ban ofte edict by forme van proscriptie ghepubliceert by den coningh van Spaegnien teghen den voorsz. heere: waer wt sal blijcken hoedanigh dat sijn de lasteringhen ende valsche beschuldighinghen in den voorsz. ban begrepen. Ghepresenteert aen myne heeren de Generaale Staeten van de Nederlanden (Leiden 1581). [= Knuttel 557].

Apologie ofte verantwoordinge van de Prince van Orangien, uitgegeven door M. Mees-Verwey met voorrede van Albert Verwey en portret van den prins naar de gravure van Goltzius (Santpoort 1942²).

Apologie van Willem van Oranje, hertaling en evaluatie na vierhonderd jaar 1580-1980 (Tielt-Amsterdam 1980).

Appel, L., *De slag op de Zuiderzee* (Monnickendam-Zutphen 1973).

Archief van het huis Bergh. Regestenlijst van brieven 7 stukken (z.p. z.j.).

Archief voor de geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht.

Archief voor kerkelijke geschiedenis, inzonderheid van Nederland. Verzameld door N.C. Kist en H.J. Royaards. 20 dln. (1829-1849).

Archief voor Nederlandsche kerkgeschiedenis. J.G.R. Acquoy, H.C. Rogge en Aem. W. Wybrands eds. 7 dln. (1885-1899).

'Archivaris uit Siegen spit nieuwe feiten op over Oranje', *Rotterdams Nieuwsblad* 5 maart 1985.

Ard'huin, A.-L., *Histoire de Guillaume de Nassau, premier prince d'Orange* (z.p. 1828).

Arnaud, E., *Histoire des protestants de Provence, du comtat Venaissin et de la principauté d'Orange*. 2 dln. (Parijs 1884).

Arnault, A.V., *Willem van Nassau: treurspel*, gevolgd naar het Fransche van Arnault door A.L. Barbaz (Amsterdam 1826).

Arndt, J., *Das heilige Römische Reich und die Niederlande 1566 bis 1648. Politisch-konfessionelle Verflechtung und Publizistik im Achtzigjährigen Krieg*. Münstersche historische Forschungen XIII (Keulen-Weimar-Wenen 1998).

Arnoldi, J. von, *Geschichte der Oranien Nassauischen Länder und ihrer Regenten*. 3 dln. (Hadamar 1799-1801).

Arnoldi, J. von, *Historische Denkwürdigkeiten* (Leipzig-Altenburg 1817).

Arnoldi, J. von, 'Briefe, die Vermählung Wilhelms I. von Oranien mit Anna von Sachsen betreffend, zugleich Beitrag zur Characteristik des Landgrafen Philipp des großmüthigen von Hessen', in: Idem, *Historische Denkwürdigkeiten*, 103-136.

Asch van Wijk, A.M.C. van, 'Brieven van prins Willem van Oranje 1577-1584', *Kronijk van het Historisch Gezelschap te Utrecht* 5 (1849) 326-340.

- Asch van Wijk, A.M.C. van, 'Afschriften van meest oorspronkelijke brieven van prins Willem van Oranje', *Utrechtse Volksalmanak* 12 (1849) 21-57.
- Asch van Wijk, A.M.C. van, 'Prins Willem verzoekt de Staten van Utrecht bedacht te zijn op middelen ter bestrijding der Spanjaarden 1581', *Kronijk van het Historisch Gezelschap te Utrecht* 4 (1848) 112-119.
- [Aubery du Maurier, Louis,] *Histoire de Guillaume de Nassau et Philippe Guillaume*. 2 dln. (Londen 1754). [Aubery du Maurier is de werkelijke auteur van dit werkje over Oranje en Filips Willem. Het staat op naam van Amelot de la Houssaye als posthume uitgave]
- Avermaete, R., *Guillaume d'Orange, dit le Taciturne* (Parijs 1984).
- Avermaete, R., *Guillaume le Taciturne 1533-1584* (Parijs 1939).
- Avermaete, R., *Lamoral d'Egmont 1523-1568* (Brussel 1943).
- Baar, Peter Paul de, Els Kloek en Tom van der Meer, *Balthasar G. Het relaas van een katholieke jongen die Willem van Oranje vermoordde en bijna heilig verklaard werd* (Amsterdam 1984).
- Back, J. de, *Het regt van syne Hoogheyd den heeren prince van Orange en Nassau, etc. tot het marquisaat van Veere en Vlissingen ... vermeerderd met een voorberigt, waar in de partydigheyd en onkunde van den schryver van het leven van prince Willem den Eersten ... werd aangetoond* (Franeker 1733²).
- Backmund, N., *Monasticon Praemonstratense*. 3 dln. (Straubing 1952-1955).
- Baelde, M., *De Collaterale Raden onder Karel V en Filips II (1531-1578). Bijdrage tot de geschiedenis van de centrale instellingen in de zestiende eeuw* (Brussel 1965).
- Baelde, M., 'Oranje, Marnix en de Gentsche pacificatie (1576)', in: Idem, *Opstand en pacificatie in de lage landen* (Gent 1976).
- Baelde, M., 'Pacificatie en polarisatie in de Nederlandse opstand', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 89, 3 (1976).
- Baillet, Adrian [ps. Neuville], *Histoire de Guillaume I, prince d'Orange, descendu des premiers fondateurs de l'ancienne maison de Nassau avec les actions les plus remarquables de Guillaume III* (Amsterdam 1689).
- Baillet, Adrian [ps. Neuville], *Histoire des princes d'Orange de la maison de Nassau* (Amsterdam 1693). [Bewerking van zijn in 1689 verschenen *Histoire de Guillaume I*].
- Baker Brown, Nina, *William the Silent* (New York 1947).
- Bakhuizen van den Brink, J.N., 'Prins Willem van Oranje en de Leidse Universiteit', *Mare, Informatie- en opinieblad van de Leidse universiteit* (24 april 1975) 6.
- Bakhuizen van den Brink, R.C., *Cartons voor de geschiedenis van den Nederlandschen vrijheidsoorlog*. 2 dln. ('s-Gravenhage 1891-1898³).
- Bakhuizen van den Brink, R.C., 'De confessie van den moordenaar', in: Idem, *Studiën en schetsen I* (1863) 551-593.
- Bakhuizen van den Brink, R.C., 'Hendrik van Brederode en Willem van Oranje in 1566-1567', in: Idem, *Studiën en schetsen I* (1863) 87-236.
- Bakhuizen van den Brink, R.C., *Het huwelijk van Willem van Oranje met Anna van Saxen, historisch-kritisch onderzocht* (Amsterdam 1853).
- Bakhuizen van den Brink, R.C., *Studiën en schetsen over Vaderlandsche Geschiedenis en letteren*. I (Amsterdam 1863) II-IV ('s-Gravenhage 1870, 1876, 1877, 1913).
- Balen, M.J., *Beschrijvinge der stad Dordrecht* (Dordrecht 1677).
- Ban et edict en forme de proscription fait par la maiesté du roy nostre sire à lencontre de Guillaume de Nassau, prince d'Oranges, comme chef et perturbateur de l'estat de la chrestienté; et speciallement de ces Pays Bas: Par lequel chacun est autorisé de l'offenser et oster du monde, comme peste publique, avec pris à qui le fera et y assistera* (Douai 1580). [= Knuttel 529]
- Ban, ende edict by vorme Van proscription, ... gedecreteert by... de Coninck, tegens Willem... van Oraignyen, ... ende namentlyck van dese Nederlanden: Waerbij een yegelijck gheautoriseert wordt van hem te beschadigen, offenderen ende vyter weereit te helpen, mit loon ende prys voor den ghenen die des doen, oft daer toe assisteren sullen* ('s-Hertogenbosch 1580). [= Knuttel 527]
- Bannier, W.A.F., ed. 'Eenige brieven over de voorbereiding van den Bredaschen vredehandel van 1575,

- uit de nalatenschap van R.C. Bakhuizen van den Brink', *Bijdragen en Mededelingen van het Historisch Genootschap* (1913) 538-562.
- Bannier, W.A.F., ed. 'De inventaris van het archief van Filips van Marnix benevens eenige brieven uit dat archief', *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden* 26 (1905) 238-289.
- Barth, A.J. en A.L. Kort, "Een troostelijk woord is der armen spijs". *Een geschiedenis van het Burgerlijk Armbestuur en de Godshuizen van Goes, van de vijftiende tot de twintigste eeuw* (= Historisch Jaarboek voor Zuid- en Noord-Beveland dl. 17 [ca. 1991]).
- Bartstra, J.S., 'Oranje als rebellenleider in Holland en Zeeland (1572-1576)', in: *Wilhelmus van Nassouwe* (Middelburg 1933) 110-144.
- Barueth, J., *Historie van het stadhouderschap der heeren princen van Orange, hoognodig tot bewaring van de vryheid in den kerk- en burgerstaat* (Dordrecht 1765).
- Barueth, J., *Hollands en Zeelands jubel-jaar of tweehonderd-jarige gedagtenis des heuchelijke verlossing van het Spaansche jok ...onder het wijs beleid van Willem den I* (Dordrecht 1772).
- Bas, F. de, zie: Raa, F.J.G. ten.
- Baudartius, Willem, *Nassausche oorloghen* (z.p. 1615).
- Baudartius, Willem, *Pourtraits en taille douce, et descriptions des sièges, batailles durant la guerre des Pays Bas ... et la conduite des tres illustres princes Guillaume d'Orange et Maurice de Nassau son fils* (Amsterdam 1616).
- Bauwhede, D. van der, 'Historische toelichting', in: Idem, *De hertog van Anjou en de prins van Oranje te Brugge* (Brugge 1983) 8-53.
- Bauwhede, D. van der en M. Goetinck, eds. *Brugge in de geuzentijd. Bijdragen tot de geschiedenis van hervorming te Brugge en in het Brugge vrije tijdens de 16de eeuw* (Brugge 1982).
- Bauwhede, D. van der en M. Goetinck, eds. *De hertog van Anjou en de prins van Oranje te Brugge 17 juli -19 augustus 1582. Het mislukte complot van Juan de Salcedo en Francesco Baza* (Brugge 1983).
- Bavay, M. de, *Procès du comte d'Egmont et pièces justificatives, d'après les manuscrits originaux trouvés à Mons* (Brussel 1854).
- Beaucarne, Edmond, *Notice historique sur la Commune d'Eename. 2e partie: Histoire de l'abbaye d'Eename* (Gent 1895).
- Beaucourt de Noortvelde, P.[A.], *Beschrijving van den opgank, voortgank en ondergank der Brugschen koophandel ...* (Brugge 1775).
- Beaufort, H.L.T. de, *Willem de Zwijger* (Rotterdam 1950).
- Beaufort, L.F. de, *Het leven van Willem I prins van Oranje*. 3 dln. (Leiden-Middelburg 1732).
- Beaufort, R.F.P. de, *Het mausoleum der Oranjes te Delft* (Delft 1933).
- Becdelièvre, Hamal de, *Biographie liégeoise ou précis historique et chronologique ... dans l'ancienne diocèse et pays de Liège, les duchés de Limbourg et de Bouillon, le pays de Stavelot, et la ville de Maestricht; ...* 2 dln. (Luik 1836-1837).
- Becker, E., 'Archiv und Kanzlei des Nassau-Ottonischen Hauses in Dillenburg', *Siegerland. Blätter des Siegerländer Heimatvereins* 18/19 (1936-1937).
- Becker, E., 'Beiträge zur Geschichte des Archivs und Kanzlei des Nassou-Oranischen Hauses zu Dillenburg', *Siegerland. Blätter des Siegerländer Heimatvereins* 18/19 (1936-1937).
- Becker, E., ed. *Schloss und Stadt Dillenburg: ein Gang durch ihre Geschichte im Mittelalter und Neuzeit* (Dillenburg 1950).
- Becker, J., 'Een tropheum zeer groot? Zu Marcus Gheeraerts Porträt von Willem van Oranje als St. Georg', *Bulletin van het Rijksmuseum* 34 (1986) 3-36.
- Beelaerts van Blokland, W.A., 'De woonplaatsen van den prins van Oranje in de Nederlanden', in: *Prins Willem van Oranje 1533-1933* (Haarlem 1933) 245-268.
- Beenakker, A.J.M., *Breda in de eerste storm van de opstand. Van ketterij tot beeldenstorm 1545-1569* (Tilburg 1971).
- Beer, A.C. de, 'De schuldvraag bij de brand van 1572 te Roosendaal', *De Ghulden Roos* 20 (1960) 45-48.
- Bégin, E.A., *Histoire des duchés de la Lorraine et de Bar et des Trois Evêchés*. 2 dln. (Nancy 1833).
- Bei der Wieden, Helge, 'Schaumburg und die Niederlande in der Zeit der Achtzigjährigen Kriegen',

- Schaumburg-Lippische Mitteilungen* 23 (1974) 5-22.
- Beijnen, R.L., 'De prins van Oranje', in: *Stemmen voor waarheid en vrede (...)* 7 (1884) 721-728.
- Beiträge zur Schwarzburgische Heimatkunde.*
- Belgicae liberandae ab hispanis Hypodeixis, Ad. P.P.D. Gvlielmvm Nassavium, principem Aurantium. Anno MD.LXXI. April XVII exhibita. ac. Nunc demum in lucem edita* (1574). [= Knuttel 189]
- Bemmel, Abraham van, *Beschryving van de stad Amersfoort*. 2 dln. (Utrecht 1760).
- Benedict, Ph. e.a., *Reformation, revolt and civil war in France and the Netherlands 1555-1585. Proceedings of the colloquium, Amsterdam, 29-31 October 1997*. Verhandelingen Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, Afdeling Letterkunde. Nieuwe reeks CLXXVI (Amsterdam 1999).
- Benedicti, Georgius, *De krijgsgedaden van Willem van Oranje* (Leiden 1990).
- Benedicti, Georgius, *De rebus gestis Gulielmi Nassovii* (Leiden 1586).
- Beresteyn, E.A. van, 'Iconografie van prins Willem I van Oranje', *Oudheidkundig Jaarboek, vierde serie van het Bulletin van den Nederlandschen Oudheidkundigen Bond* 2, 3 (1933) 73-106.
- Beresteyn, E.A. van, 'Het portret van Willem I', in: *Prins Willem van Oranje 1533-1933* (Haarlem 1933) 367-378.
- Berg, S.J. van den, 'Opgave van documenten, vermeld in de Reports of the Royal Commission on Historical Manuscripts, voor zoover van belang voor onze geschiedenis', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* vijfde reeks 3 (1916) 72-96, 160-189; 4 (1917) 68-80, 143-163, 318-339.
- Berger de Xivrey, M. et J. Guadet, eds. *Recueil des lettres missives de Henri IV*. 9 dln. Collection de documents inédits sur l'histoire de France (Parijs 1843-1876).
- Bergh, L.Ph.C. van den, 'Een brief van Balthasar Geraerts aan Willem I. 6 mei 1584', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* Nieuwe reeks 3 (1864) 342-343.
- Bergh, L.Ph.C. van den, ed. *Gedenkstukken tot opheldering der Nederlandsche geschiedenis, opgezameld uit de archieven te Rijssel, en op gezag van het gouvernement uitgegeven*. 3 dln. (Leiden 1842-1847).
- Berkelbach van der Sprenkel, J.W., *Oranje en de vestiging van de Nederlandse staat* (Amsterdam 1946).
- Berkelbach van der Sprenkel, J.W., *De Vader des Vaderlands* (Haarlem 1941).
- Bers, G., *Die Rechnung des Zolls in der Stadt Jülich von 1554-1555* (Jülich 1983).
- Bers, G., *Wilhelm Herzog von Kleve-Jülich-Berg (1516-1592)* (Keulen 1970).
- Berton, Renée, *Guillaume le Taciturne, prince d'Orange. Pièce en trois actes, en vers* (Parijs 1933²).
- Berwick y de Alba, La Duquesa de, ed. *Documentos escogidos del archivo de la Casa de Alba* (Madrid 1891).
- Beschrijving der schilderijen in de Oranje-zaal van het koninklijk paleis genaamd Huis ten Bosch* (Description des tableaux dans la salle du palais royal nommé la Maison du Bois) ('s-Gravenhage-Amsterdam 1821).
- Besten, A.C. den, *Wilhelmus van Nassaue. Het gedicht en zijn dichter* (Leiden 1981).
- 'Betrekking van Overijssel tot de Algemeene Staten en de Unie van Utrecht', *Overijsselsche Almanak* 1847, 1-157.
- Betsy, *Prins Willem van Oranje, de Vader des Vaderlands. Bij de herdenking van zijn 400sten geboortedag, 1533 - 24 april 1933: voor jong Nederland*. Met illustraties van M.C.A. Meischke (Rotterdam 1933).
- Bettink, G.J., 'De prins en de zee', *Tijdschrift van de Koninklijke Nederlandsche Vereeniging Onze Vloot* 25 (1933) 63-65.
- Bezold, Friedrich von, ed. *Briefe des Pfaltzgrafen Johann Casimir. Mit verwandten Schriftstücken*. 3 Bde. (München 1882-1903).
- Bibl, Viktor, ed. *Die Korrespondenz Maximilians II*. 2 dln. [I: Familienkorrespondenz 1564-1566; II: 1566-1567] (Wenen 1916-1921).
- Bibliographie Nationale* [de Belgique].
- Bijdragen Geschiedenis Bisdom Haarlem*.
- Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 1837-1944.

- Bijl, A.P., *Een prince van Oraengien. Portret van Willem van Oranje* (Kampen 1995).
- Bijlsma, B.L., *Vader Willem* ('s-Gravenhage 1933).
- Bijlsma, R., 'Beschrijving eener verzameling stukken van de Spaansch-Nederlandsche regeering te Brussel (waarschijnlijk behoord hebbende tot de papieren, door de partij van den opstand verkregen in september 1576 en augustus 1577)', *Verslagen 's Rijks Oude Archieven* 46, 1 (1923) 135-173.
- Bijlsma, R., *De regeeringsarchieven der geünieerde en der nader-geünieerde Nederlandsche provinciën 1576 september - 1588 mei* ('s-Gravenhage 1926).
- Bittner, L. e.a., ed. *Gesamtinventar des Wiener Haus, Hof- und Staatsarchivs*. 5 dln. (Wenen 1936-1940).
- Blaas, P.B.M., 'Tussen twee herdenkingsjaren (1884-1933). Het beeld van Willem van Oranje in de wetenschappelijke geschiedschrijving rond 1900', in: E.O.G. Haitsma Mulier en A.E.M. Janssen, eds. *Willem van Oranje ...* (1984) 137-160.
- Blaes, J.B., *Mémoires sur Emmanuel de Lalaing, baron de Montigny* (Brussel 1862).
- Blaes, J.B., zie: *Mémoires anonymes*.
- Blaupot ten Cate, S., *Geschiedenis der doopsgezinden in Friesland* (Leeuwarden 1839).
- Blaupot ten Cate, S., *Geschiedenis der doopsgezinden in Groningen, Overijssel en Oost-Friesland*. 2 dln. (Leeuwarden enz. 1842).
- Blaupot ten Cate, S., *Geschiedenis der doopsgezinden in Holland, Zeeland, Utrecht en Gelderland. Van derzelve ontstaan tot op dezen tijd, uit oorspronkelijke stukken en echte berigten opgemaakt*. 2 dln. (Amsterdam 1847).
- Blécourt, A.S. de, 'De geboorte van den Hoogen Raad van Holland en Zeeland', *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis* 2 (1920-21) 428-459.
- Blécourt, A.S. de en N. Japikse, eds. *Klein Plakkaatboek van Nederland* (Groningen/Den Haag 1919).
- Blécourt, A.S. de en E. M. Meyers, eds. *Memorialen van het Hof (den Raad) van Holland, Zeeland en West-Friesland van den secretaris Jan Rosa* (Haarlem 1929).
- Blockmans, W.P., A.C. Duke en W.Th.M. Frijhoff, eds. *Republiek tussen vorsten: Oranje, opstand, vrijheid, geloof* (Zutphen 1984).
- Bloemendal, Jan, 'Willem van Oranje: een Hercules op Leidse planken', *De Zeventiende eeuw* 10 (1994) 159-167.
- Blok, L., 'Die niederländische Revolution und die Absetzung Philipps II. 1581', *Jahrbuch für Geschichte des Feudalismus* 7 (1983) 287-297.
- Blok, Lodewijk, *Opstellen en voordrachten* (Diemen 1998).
- Blok, L., 'Wilhelm von Oranien und die Entstehung des Nordniederländischen Staates', *Jahrbuch für Geschichte des Feudalismus* 10 (1986) 275-282. Herdrukt in Idem, *Opstellen en voordrachten*, 11-19.
- Blok, L., 'Willem van Oranje herdacht 10 juli 1584 - 10 juli 1884: herdenken als politiek', *Utrechtse Historische Cahiers* 5 (1984) nr. 2/3, 65-81. Herdrukt in Idem, *Opstellen en voordrachten*, 20-35.
- Blok, L. en K. Vetter, 'Die Unabhängigkeitserklärung der Niederlande von 1581', *Zeitschrift für Geschichtswissenschaft* 34 (1986) 708-720.
- Blok, P.J., 'Aantekeningen over "De Zwijger" en over het Wilhelmus', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 4e reeks 8 (1910) 440-447.
- Blok, P.J., 'Apologie van Lodewijk van Nassau', *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap* 8 (1885) 154-268.
- Blok, P.J., 'Brief van den Utrechtschen burgemeester Aernt Dircxsz. van Leyden over zijne zending naar den prins van Oranje (Antwerpen 26 februari 1579)', *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap* 41 (1920) 232-246.
- Blok, P.J., 'Correspondance inédite de Robert Dudley, comte de Leycester, et de François et Jean Hotman', *Archives du Musée Teyler*, série 2 vol. 12 (Haarlem 1911) 79-296.
- Blok, P.J., *Correspondentie van en betreffende Lodewijk van Nassau en andere onuitgegeven documenten*. Werken van het Historisch Genootschap nieuwe serie 47 (Utrecht 1887).
- Blok, P.J., 'Jan van Nassau', *Volksalmanak van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen* 1886, 1-. Herdrukt in: Idem, *Verspreide studiën op het gebied der geschiedenis* (Groningen 1903) 172-187.
- Blok, P.J., 'De jeugd van prins Willem I', in: Krämer e.a., *Je maintiendrai I* (1905) 126-136.

- [Blok, P. J.,] *Lodewijk van Nassau en Willem en de Zwijger. Historisch critiek van Prof. P.J. Blok gecritiseerd door C.C.M. Bartels* (Roermond 1892).
- Blok, P.J., 'De meeningen van Willem van Oranje omtrent den godsdienst', *Tijdschrift voor Geschiedenis, Land- en Volkenkunde* 1 (1886) 245-268. Herdrukt als: Idem, 'De godsdienst van Willem van Oranje', in: Idem, *Verspreide studiën op het gebied der geschiedenis* (Groningen 1903) 126-153.
- Blok, P.J., 'Moordplan tegen Alva (oktober 1568)', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 6e reeks 4 (1926) 1-8.
- Blok, P.J., 'Oranje en de Unie van Utrecht', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 5e reeks 7 (1920) 1-15.
- [Blok, P.J.,] 'Polemiek over Lodewijk van Nassau en Willem den Zwijger tusschen Prof. dr. P.J. Blok, hoogleeraar te Groningen, P. Goedhart, leeraar te Roermond, en X [C.C.M. Bartels]', *De Nieuwe Koerier* (1890).
- Blok, P.J., 'Prins Willem's Apologie', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 5e reeks 4 (1917) 259-286.
- Blok, P.J., 'Putnam's Willem de Zwijger vertaald', *Nederlandsche Spectator* (1897) 349-350.
- Blok, P.J., 'De slag op de Mookerheide', in: Idem, *Verspreide studiën op het gebied der geschiedenis* (Groningen 1903) 154-171.
- Blok, P.J., *Verslag aangaande een voorloopig onderzoek in Engeland naar archivalia, belangrijk voor de geschiedenis van Nederland. Op last der Regeering ingesteld* ('s-Gravenhage 1891).
- Blok, P.J., *Verslag aangaande een onderzoek in Duitschland naar archivalia belangrijk voor de geschiedenis van Nederland*. 2 dln. ('s-Gravenhage 1888).
- Blok, P.J., 'Vivat Oranje', *Onze Eeuw* 9, 2 (1909) 151-160.
- Blok, P.J., *Willem de eerste, prins van Oranje*. 2 dln. Nederlandsche Historische Bibliotheek 11 en 12 (Amsterdam 1919-1920).
- Blommaert, P., ed. *Beschryvinghe van het ghene dat vertoocht wierdt ter incomste van d'Excellentie des princen van Oraengien binnen Gendt* (Gent 1852).
- Boecop, Arent toe, *Uittreksels uit het dagboek van ... volgens een H.S. van de XVIIde eeuw* (Deventer 1862).
- Boeken van en rond Willem van Oranje. Catalogus van de tentoonstelling gehouden in de expositiezalen van de Koninklijke Bibliotheek 8 juni-26 juli 1984* ('s-Gravenhage 1984).
- Boer, C., *Hofpredikers van prins Willem van Oranje, Jean Taffin en Pierre Loyseleur de Villiers*. Kerkhistorische Studiën nr. 5 ('s-Gravenhage 1952).
- Boer, L.M. de, *Prins Willem I en zijn tijd. Vaderlandse historiezangen*. 2 dln. (Sneek 1884).
- Boer, R. de, *Prins Willem van Oranje: het verhaal van zijn leven* (Groningen 1984).
- Boersma, O., *Vluchtig voorbeeld. De Nederlandse, Franse en Italiaanse vluchtelingenkerken in Londen 1568-1585* (z.p. 1994).
- Boerwinkel, F., *Willem van Oranje. Getuigen van Christus* 4 (Amsterdam 1953).
- Böttiger, K.W., 'Wilhelms von Oranien Ehe mit Anna von Sachsen', *Historisches Taschenbuch* 7 (1836) 79-174.
- Boitet, R., *Beschrijving der stad Delft* (Delft 1729).
- Bondam, P., ed. *Verzameling van onuitgegeeven stukken; tot opheldering der vaderlandsche historie; opgezocht, byeengebragt, en met eenige aanmerkingen opgehelderd*. 5 dln. (Utrecht 1779-1781).
- Bonger, H., 'Coornhert en Brederode', *In het Land van Brederode* 7 (1982) 4-14.
- Bonger, H., 'Prins Willem van Oranje en Coornhert', in: H. Bongers, ed. *Dirck Volckertszoon Coornhert. Dwars maar recht* (Zutphen 1989) 44-59.
- Bonhomme, G., 'Le duc d'Albe et l'expédition Orangiste de 1568', *Annales de l'Académie royale d'Archéologie de Belgique* 77 (1930) 283-.
- Boni, Armand, *Willem van Oranje. Historische roman* (Hasselt 1975).
- Boogman, J.C., 'De overgang van Gouda, Dordrecht en Delft in de zomer van 1572', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 57 (1942) 81-112.
- Boomkamp, G., *Alkmaar en deszelfs geschiedenissen* (Rotterdam 1757).

- Boon, K.G., 'Prins Willem door Goltzius geteekend', *Maandblad voor Beeldende Kunsten* 25 (1948) 171-174.
- Bor, P.Ch., *Oorsprongk, begin, en vervolg der Nederlandsche oorlogen ... in XXXVII boeken; met een byvoeghsel van authentieke stukken en nieuwe registers ...* 4 dln. (Amsterdam 1679-1684).
- Borgnet, A.C.J., *De Nederlanden onder koning Filips II* (Amsterdam 1852).
- Bos, Lambert van den, *Wilhem, of gequetste vryheyt: Treurspel* (Dordrecht 1662).
- Bosma, Nanne, *Balthasar Gerards. Moordenaar en martelaar* (Amsterdam 1983)
- Bos-Rops, J.A.M.Y., *Het archief van de familie Heereman van Zuydtwijck*. 2 dln. Rijksarchieven in Holland. Inventarisreeks nr. 50 ('s-Gravenhage 1987).
- Bos-Rops, J.A.M.Y., 'De heerlijkheden van Willem van Oranje', *Spiegel Historiae* 19, 4 (1984) 187-194.
- Bothenius Brouwer, A.J., *Drie afstammelingen van den Zwijger* (Zutphen 1933).
- Bouza, Fernando, *Cartas de Felipe II a sus hijas* (Madrid 1998).
- Boven, Louis van, *Willem van Oranje* (Culemborg 1984).
- Boxhorn, M.Z. van, *Chroniick van Zeelandt, eertijds beschreven door d'Heer Johan Reygersbergen, nu verbeteret ende vermeerderet door ...* 2 dln. (Middelburg 1644).
- Boyden, James M., *The courtier and the king. Ruy Gómez de Silva, Philip II and the court of Spain* (University of California Press 1995).
- Brahe, J.J., *Vlissings Eeuw-vreugde, op den twee-honderdsten geboortedag harer vryheid, den VI. van grasmaand, MDCCLXXII* (Vlissingen 1773).
- Brandt, G., *Historie der Reformatie* (Amsterdam 1671).
- Brandt, Otto, *Heinrich Rantzau und seine Relationen an die dänischen Könige* (München-Berlin 1927).
- Brassart, F., *Histoire et généalogie des comtes de Lalaing* (Douai 1854).
- Breen, J.C., 'De doleantie van een deel der burerij van Amsterdam tegen den magistraat dier stad in 1564 en 1565', *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap* 24 (1903) 59-200.
- Breen, J.C., 'Het eerste bezoek van prins Willem I aan Amsterdam na de Alteratie van 1578', *Jaarboek Amstelodamum* 21 (1924) 63-81.
- Breen, J.C., *De geloofsovertuiging van Willem van Oranje* (Amsterdam 1924).
- Bref recueil de l'assassinat commis en la personne du tresillvstre prince, monseigneur le prince d'Orange ... par Jean Jaurequi Espagnol* (Antwerpen 1582). [= Knuttel 593]
- Bremmer, R.H., *Reformatie en rebellie. Willem van Oranje, de calvinisten en het recht van opstand. Tien onstuimige jaren: 1572-1581* (Franeker 1984).
- Bremmer, R.H., 'De rol van de gereformeerde religie in het tot stand komen van het Plakkaat van verlatinge (1581)', *Theologia Reformata* 24 (1981) 289-300.
- Brenneysen, E.R., *Ost-Friesische Historie und Landes-Verfassung aus denen furstlichen Archiv ... zusammengetragen ... auff die Widerlegung der von dem Ubbone Emmio in seiner Historia Rerum Friscarum begangenen Irrthümer ... eingerichtet* (Aurich 1720).
- Breugelmans, R. en W. Otterspeer, *Neêrlands dierbre vader. Willem van Oranje in de Leidse historiografie* (Leiden 1984). [tent. cat.]
- 'Brief van prins Willem I over het maken van toebereidselen tot afwering der Spaansche vloot, welke verwacht werd', *Kronijk van het Historisch Gezelschap te Utrecht* 5 (1849) 296-297.
- Briels, J.G.C.A., 'De emigratie uit de Zuidelijke Nederlanden omstreeks 1540-1621/30', in: *Opstand en pacificatie...* (Gent 1976) 184-220.
- Briels, J.G.C.A., *Zuidnederlandse boekdrukkers en boekverkopers in de Republiek der Verenigde Nederlanden omstreeks 1570-1630* (Nieuwkoop 1974).
- Briels, J., *De Zuidnederlandse immigratie 1572-1630* (Haarlem 1978).
- 'Brieven, door Zeeuwsche afgevaardigden te Delft aan de Staten van Zeeland gezonden na de moord gepleegd op prins Willem I', *Achief, vroegere en latere mededelingen voornamelijk in betrekking tot Zeeland* (1908) 171-176.
- Brill, W.G., 'De Parijsche bloedbruiloft en haar gevolgen', en 'Willem van Oranje's staatkunde in betrekking tot Frankrijk', in: Idem, *Voorlezingen over de geschiedenis der Nederlanden*, II, III

- (Leiden 1868) 115-148.
- Broek, L. van den, *De prins van Oranje* (Rotterdam 1831).
- Broes, W., *Leven van Willem den Eersten, prins van Oranje* ('s-Gravenhage 1847). [P.J. Blok, *Willem de Eerste ...*, II, p. 239 veronderstelt een W.A. Elberts als een mogelijk auteur van een werk met dezelfde titel uit hetzelfde jaar].
- Broes, Wilhelm, *Willem de Eerste in betrekking tot de scheuring der Zeventien Vereenigde Nederlandsche gewesten in de XVIde eeuw* (Amsterdam 1831).
- Brokken, H.M., A.W.M. Koolen en H.J.Ph.G. Kaajan, eds. *Inventaris van het archief van de Ridderschap en Edelen van Holland en West-Friesland 1572-1795* ('s-Gravenhage 1992).
- Brom, G., *Archivalia in Italië, belangrijk voor de geschiedenis van Nederland*. 3 dln. Rijks Geschiedkundige Publicatiën, Kleine serie 2, 6, 14 ('s-Gravenhage 1908, 1909, 1914).
- Brom, G., 'Stukken betreffende Nederlandsche kerkgeschiedenis van 1556-1580', *Archief voor de Geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht* 22 (1895) 375-444.
- Brom, G. en A.H.L. Hensen, *Romeinsche bronnen voor den kerkelijk-staatkundigen toestand der Nederlanden in de 16e eeuw*. Rijks Geschiedkundige Publicatiën, Grote serie 52 ('s-Gravenhage 1922).
- Brouwer, D., *De reductie van Bommel (1572-1602)*. Werken vereeniging Gelre no. 13 (Arnhem 1918).
- Brouwer Ancher, A.J.M., 'Lijsten van door Prins Willem I verpande goederen. 17 januari 1572', *Oud-Holland* 17 (1899) 9-32.
- Bruggen, J. van, *Willem van Oranje, geschetst voor het Nederland der 19de eeuw* (Heusden 1884).
- Brugmans, H., 'De "Apologie", een actueel politiek stuk', in: *Apologie van Willem van Oranje...* (Tielt-Amsterdam 1980) 71-82.
- Brugmans, H., 'De broeders van den prins van Oranje', in: *Prins Willem van Oranje 1533-1933* (Haarlem 1933) 216-234.
- Brugmans, H., ed. *Correspondentie van Robert Dudley, Graaf van Leycester en andere documenten betreffende zijn gouvernement-generaal in de Nederlanden, 1585-1588*. 3 dln. (Utrecht 1931).
- Brugmans, H., *Geschiedenis van Amsterdam*. 6 dln. (Utrecht enz. 1972-1973²).
- Brugmans, H., *Geschiedenis van Amsterdam van den oorsprong af tot heden*. 2 dln. in 8 bdn. (Amsterdam 1930-1933).
- Brugmans, H., *Guillaume le Taciturne: discours prononcée par Henri Brugmans* (z.p. z.j.).
- Brugmans, H., *Verslag van een onderzoek in Engeland naar archivalia, belangrijk voor de geschiedenis van Nederland, in 1892 op last der Regeering ingesteld* ('s-Gravenhage 1895).
- Brugmans, H., *Willem van Oranje* (Amsterdam 1933).
- Bruin, Claas, *De dood van Willem den Eersten, prins van Oranje: treurspel* (Amsterdam 1721).
- Bruin, E. van der, J.T.G.P. Franx en W. Kostense, *Willem van Oranje* (Kampen 1985).
- Bruinvis, H., *De regeering van Alkmaar tot 1795* (z.p. 1904).
- Brun, Antoine, *Vertoogh van Antoine de Brun, raedt ende ambassadeur van sijne Majesteyt van Spagnien tot bevordering der aengevangen vredehandeling tot Munster* (Dordrecht 1647). [= Knuttel 5448].
- Brutel de la Rivière, G.J., *Het leven van Hermannus Moded, een der eerste calvinistische predikers in ons vaderland* (Haarlem 1879).
- Bulletin de la Commission Royale d'Histoire/Compte rendu des séances de la Commission royale d'Histoire, ou Recueil de ses bulletins* (Brussel 1834-).
- Buntinx, J., *Inventaris van het archief van de Raad van Vlaanderen*. 9 dln. (Brussel 1964-1979).
- Burger van Schoorel, D., *Chronijk van de stad Medemblik* (Hoorn 1728).
- Busken Huet, G., *Tweede verslag van onderzoekingen naar archivalia te Parijs belangrijk voor de geschiedenis van Nederland, op last der regeering ingesteld* ('s-Gravenhage 1900).
- Busken Huet, G. en J.S. van Veen, *Verslag van onderzoekingen naar archivalia te Parijs, belangrijk voor de geschiedenis van Nederland, op last der regeering ingesteld* ('s-Gravenhage 1899).
- Bussels, C.M., ed. *Inventaris van het Oud Archief van de Stad Hasselt* (Brussel 1966).
- Bussemaker, Th., *De afscheiding der Waalsche Gewesten van de Generale Unie*. 2 dln. (Haarlem

1895-1896).

Bussemaker, Th., 'Opgave van hetgeen de Colección de Documentos Inéditos para la Historia de España betreffende onze Vaderlandsche Geschiedenis bevat', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 3e reeks 9 (1896) 352-461.

Bussemaker, Th., *Verslag van een voorlopig onderzoek te Lissabon, Sevilla, Madrid, Escorial, Simancas en Brussel naar archivalia belangrijk voor de geschiedenis van Nederland op last der regering ingesteld* ('s-Gravenhage 1905).

Butkens, F.C., *Trophées tant sacrés que profanes de duché de Brabant. Met Supplément*. 2 dln. en 2 dln. supplement ('s-Gravenhage 1724-1726).

Byvanck, A.W., *Handschriften en boeken uit de boekerij van Oranje Nassau ter Koninklijke Bibliotheek, 1450-1702* (Haarlem 1898).

Byvanck, W.G.C., *De Oranje Nassau-boekerij en de Oranje-penningen in de Koninklijke Bibliotheek en in het Koninklijke Penningkabinet te 's-Gravenhage* (1898).

Caenegem, R.C. van, 'Slotbeschouwing' bij de artikelen in *Apologie van Willem van Oranje ...* (Tielt-Amsterdam 1980) 83-93.

Caenegem, R.C. van, 'Willem de Zwijger en de Opstand der Nederlanden: een proeve van plaatsbepaling', in: *Herdenking Oranje* (Brussel 1984) 43-54.

Caldecott-Baird, Duncan, *Huurling in de Lage Landen 1572-1574* [Walter Morgan] (Haarlem 1977). *Calendar of state papers, foreign series of the reign of Elizabeth, 1558-1588*. 22 dln. (Londen 1863-1936; 1966-1969²).

Campagne, G.T., 'Graven van Culemborg en de Nederlandse zaak. Floris I van Pallant', *Ons Leger* 46, 7 (1962) 12-20.

Campbell, M.F.A.G., 'Vaderlandsche autografen', *De Nederlandsche Spectator* 47 (1871) 367-372.

Camus-Buffet, M. L., *Les femmes du Taciturne. Un chapitre de l'histoire d'un grand homme* (Parijs 1892).

Cappelle, Johannes Pieter van, *Filips Willem, prins van Oranje* (Haarlem 1828).

Caraman Chimay, la Princesse Pierre de, *Recueil des lettres missives escriptes à monseigneur le Prince de Chimay, ensamble des responses données sur icelles concernant les affaires de son gouvernement du pays et comté de Flandres 1583-1584* (Brussel 1913).

Carstens, A.L., *De band tussen Oranje-Nassau en Nederland* ('s-Gravenhage 1948).

Carton de Wiart, X., *La jeunesse du Taciturne 1533-1559* (Brussel 1945).

Catalogus der handschriften van de Bibliotheek der Universiteit van Amsterdam. 4 dln. (Amsterdam 1899-1911). (zie ook: J. Hellendoorn).

Casparius, Casper, *Princeps Auriacus; sive Libertas defensa: tragoedia nova* (Delft 1599).

Catalogus van den tentoonstelling van voorwerpen betrekking hebbende op het leven en den tijd van prins Willem I. Met hooge instemming van Z.M. den koning en van wijlen Z.K.H. den prins van Oranje, door het gemeentebestuur van Delft gehouden in de zaal van het Prinsenhof, waarin de prins den laatsten adem uitblies, juli en augustus, 1884 (Delft 1884).

Catalogus van de tentoonstelling Willem de Zwijger, prins van Oranje. Gemeente Zottegem. 25 Jaar Cultureel Akkoord Nederland-België. De Vrienden van het kasteel van Egmont en zijn museum Kasteel van Egmont (z.j.).

Cau, C., e.a., eds. *Groot Placaetboek, vervattende de placaten, ordonnantien ende edicten van de H.M. Heeren Staten-Generael der Vereenighde Nederlanden ende van de Ed. Groot Mogende Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt; mitsgaders van de Ed. Mog. Heeren Staten van Zeelandt, bijeengebracht door ---*. 9 dln. met register ('s-Gravenhage 1658-1797).

Cazaux, Y., 'Guillaume de Nassau et la pensée moderne', *Revue Générale Belge* 5 (1971) 1-19.

Cazaux, Y., *Guillaume le Taciturne. De la Généralité de Bourgogne à la République des Sept provinces Unies* (Parijs 1970).

Cazaux, Y., *Guillaume le Taciturne, comte de Nassau, prince d'Orange* (Antwerpen 1973).

Cellarius, Helmut, 'Adolf von Schaumburg und Claude Bouton, zwei Erzieher Wilhelms von Oranien', *Nassauische Annalen* 91 (1980) 298-303.

Cellarius, H., 'Ansätze einer oranischen Orientpolitik mit Levantinischen Juden', *Nassauische Annalen*

92 (1981) 59-60.

Cellarius, H., ‘“Ons goed Moyses”’: Wilhelm von Oranien und die Juden. Vorkämpfer für Toleranz’, *Tribüne, Zeitschrift zum verständnis des Judentum* 25 (1986) 155-164.

Cellarius, H., ‘Oraniens Seekommando während seines Exils in Dillenburg’, *Nassauische Annalen* 82 (1971) 361-364.

Cellarius, Helmut, ‘Die Propagandatätigkeit Wilhelms von Oranien in Dillenburg 1568 im Dienste des niederländischen Aufstandes’, *Nassauische Annalen* 79 (1968) 120-148.

Cellarius, Helmut, ‘“Ein teuflischer Fuchs, böse und unheilvoll”. Wilhelm von Oranien in der Geschichtsschreibung’, *Siegerland. Blätter des Siegerländer Heimatvereins* 61 (1984) 3-12.

Cellarius, H., ‘Wilhelm von Oranien im Urteil seiner Zeit und der Nachwelt’, *Nassauische Annalen* 95 (1984) 75-90.

Chesnaye-Desbois, F. de la - et Badier, *Dictionnaire de la noblesse*. 19 dln. (Parijs 1863-1876).

Een christelick liet, ter eeren van sijn princelijcke Excellentie den doorluchtigen, ende hoogh-gebooren vorst Wilhelmus, prince van Orangien, &c. ... Gedrukt tot Out-Hollandt, by de kinderen van Izaak en Johannes Enschedé... (1895).

Claer bewijs, dat den prince van Orangien de oorsake ende iersten oorspronck is gheweest van dese langduerighe allende ende tweedrachticheyt: Oock mede culpabel ende deelachtich gheweest te zijn van den grouwelijcken aenslach by den Francoysen opde stadt van Antwerpen voorts-ghekeert den xvij januarij, int jaer M.D.LXXXIII (1583). [= Knuttel 648].

Clarisse, Joannis, *Disputatio historico-juridica inauguralis de Gulielmi I., principis Arausiae, liberi cultus divini ...* (Leiden 1822).

Clasen, C.P., *The Palatinate in European History, 1555-1618* (Oxford 1966).

Codex uitgegeven door het Historische Genootschap te Utrecht.

Colección de documentos inéditos para la historia de Espana, por Martin Fernandez Navarrete [e.a.]. 112 dln. (Madrid 1842-1895).

Colenbrander, H.T., ‘Volk en Staat waarvoor de hoogeschool werd opgericht’, *Leidsch Universiteitsblad* 2 nr. 8 (1933) 3, 4.

Colenbrander, H.T., ‘Willem van Oranje’, *De Gids* 97 (1933) 3-130.

Colenbrander, H.T., *Willem van Oranje, wegbereider der christelijke vrijheid, herdacht in het Groot-Auditorium der Leidsche Universiteit* (Leiden 1933).

Colenbrander, H.T., ‘De Zwijger’, *De Gids* 97 (1933) 190-192.

Commelin, J., *Wilhelm en Maurits van Nassau* (Amsterdam 1651).

Compte rendu des séances de la Commission Royale d’Histoire, ou recueil de ses Bulletins, zie: *Bulletin de la Commission Royale d’Histoire*.

Coopmans, J.P.A., ‘Willem van Oranje en de justitie’, in: B.C.M. Jacobs en E.C. Coppens, red. *Een Rijk Gerecht. Opstellen aangeboden aan prof. mr. P.L. Nève* (Nijmegen 1998) 59-96.

Coppens, Thera, *Buren, Egmond en Oranje. Over heren, graven en prinsen* (Buren 1989).

Coppens, Thera, *De vrouwen van Willem van Oranje* (Baarn (1977¹; 1983³)).

Cornejo, Pedro, *Historia de las civiles guerras y rebellion de Flandes, recopilada, emendada y añadida en este ultima edicion hasta la fin del anno de ochenta* (Praag 1581).

Cornelissen, Anthony J.M., *Wilhelmus van Nassouwe. Een nieuwe historische plaatsing* (Nijmegen-Utrecht 1945).

Cornelissen, J.D.M., ‘Medewerkers van den prins’, in: *Prins Willem van Oranje 1533-1933* (Haarlem 1933) 235-253.

Cornelissen, J.D.M., ‘Oranje’s inval van 1568’, *Historisch Tijdschrift* 12 (1933) 96-108.

Correspondance diplomatique de Bertrand de Salignac de La Mothe Fénélon, ambassadeur de France en Angleterre de 1568-1575, publié pour la première fois sur les manuscrits conservés aux Archives du Royaume (Parijs 1840).

Corstens, J.F., *Bredaniana*. 6 dln. (Breda 1895-1899). [Overdrukken uit de Bredasche Courant].

Cort ende warachtich verhael, van het gene dat op de Handelinghe vanden Vrede nu coreelinghe tusschen den prince van Oraengien, met die Staten van Hollandt ende Zeelandt, ... aen de eene zyde: Ende die Spaensche gouverneure der Nederlanden met den synen aen de andere zijde, tot Breda geschiet is (1575). [= Knuttel 239]

- Cort verhael van 't moordadich feyt geperpetreert inden persoone vanden ... Prince van Oraengien ... by Jan Jauregui Spagnaert* (Antwerpen 1582). [= Knuttel 590-592].
- Corte openinghe der causen waerome het niet raedsam zy dat de prince van Oraignen nu tert tijt commen soude binnen der stede van Ghendt* (Gent 1579). [Zonder signatuur in K.W. Swart, *Willem van Oranje* (1994). In: Geurts, *Pamfletten* (1956) W. 412].
- Cosquino de Bussy, A. le, *Het ontstaan der satisfactie van Utrecht* (Amsterdam 1910).
- Coster, Dirk, *Delft; de romantische school; Willem van Oranje* (Leiden 1967).
- Coster, Dirk, *Het leven en sterven van Willem van Oranje* (Amsterdam 1948).
- Coster, H.P., 'De prins in zijn verhouding tot Groningen en Friesland', in: *Prins Willem van Oranje 1533-1933* (Haarlem 1933) 125-164.
- Court, Pieter de la, *Aanwijzing der heilsamen politike gronden en maximen van de Republieke van Holland en West-Friesland* (Leiden 1669). [zie Haitsma Mulier, 'Willem van Oranje...' (1984) 54/55].
- Court, Pieter de la, *Aesopus defensor sig erbarmende over de diepe sugten van den klagenden veenboer* ('s-Gravenhage 1662). [zie Haitsma Mulier, 'Willem van Oranje ...' (1984) 52 e.v.].
- Court, Pieter de la, *Apologie ofte verantwoordinge tegens den hersteller van den prins van Oranje tot stadhouder* (Amsterdam 1663). [Geschreven onder pseudoniem Aesopus Stomachatus. Zie Haitsma Mulier, 'Willem van Oranje...' (1984) 53].
- Court, Pieter de la, *De gulde legende van de stadhouders in Hollandt en West-Vrielandt, dat is eenige nodige uytbreidingen van de toetsen over de 40 stellingen van Stadthouderlycke regeeringh* (Amsterdam 1663). [Zie Haitsma Mulier, 'Willem van Oranje ...' (1984) 53].
- Cramer, A.M., 'Twee akten van prins Willem I tot bescherming van de doopsgezinden', *Vaderlandsche Letteroefeningen* 2 (1836) 249-267.
- Cuvelier, J., *Les origines de la fortune de la maison d'Oranje-Nassau* (Brussel 1921).
- Dale, J.H. van, 'Vergadering van de Staten van Vlaanderen 17 en 18 julij 1578', *Bijdragen tot de oudheidkunde en geschiedenis inzonderheit van Zeeuwisch-Vlaanderen* I (Middelburg 1856).
- Dam van Isselt, W.E. van, 'De juiste plaats van het eerste gevecht uit den tachtigjarigen oorlog [1568 bij Daelhem]', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 7e reeks 5 (1935) 55-72.
- Dam van Isselt, W.E. van, 'Prins Willem van Oranje tegenover de dienstweigeraars en de ontwapenaars', *Ons Leger* 19 (1933) 153.
- Dam van Isselt, W.E. van, 'De staatsman prins Willem I als krijgsoverste', in: *Prins Willem van Oranje, 1533-1933* (Haarlem 1933) 25-84. [Met kaart van de veldtocht van 1555].
- Dankbaar, W.F., 'Willem van Oranje. Zijn verdediging van het recht van de opstand en zijn strijd voor vrijheid van godsdienst', in: Idem, *Hoogtepunten uit het Nederlandsche calvinisme in de zestiende eeuw* (Haarlem 1946) 86-125.
- Daussy, Hugues, *Les Huguenots et le Roi. Le combat politique de Philippe Duplessis-Mornay (1572-1600)*. Travaux d'Humanisme et renaissance CCCLXIV (Genève 2002).
- De l'Empire au Royaume. La principauté d'Orange ou l'histoire d'une annexion* (tentoonstellingscatalogus Archives municipales d'Orange 1987).
- Decavele, J., red. *Eenheid en Scheiding in de Nederlanden 1555-1585* (catalogus Gent 1976).
- Decavele, J., 'De edelman Oranje en de Calvinisten', *Spiegel Historiae* 19, 4 (1984) 201-206.
- Decavele, Johan, *De eerste protestanten in de Lage Landen: geloof en heldenmoed* (Leuven-Zwolle 2004).
- Decavele, J., red. *Het eind van een rebelse droom. Opstellen over het calvinistisch bewind te Gent* (Gent 1984).
- Decavele, J., 'Gent, calvinistisch en republikeins strijdcentrum in de Nederlandse opstand', *Herdenking Willem van Oranje 1584-1984* (Brussel 1985) 65-86.
- Decavele, J., 'Gent, het Genève van Vlaanderen', in: Idem, *Het eind van een rebelse droom*.
- Decavele, J., 'Het herstel van het calvinisme in Vlaanderen in de eerste jaren na de Pacificatie van Gent (1577-1578)', in: *Brugge in de Geuzentijd. Bijdragen tot de geschiedenis van de Hervorming te Brugge en in het Brugse Vrije tijdens de 16de eeuw* (Brugge 1982) 9-33.
- Decavele, J., 'De mislukking van Oranjes "democratische" politiek in Vlaanderen', *Bijdragen en*

- Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden* 99 (1984) 626-650.
- Decavele, J., 'Tolerantie, de moeilijke weg van ideaal naar praktische erkenning', in: *Apologie van Willem van Oranje...* (1980) 49-70.
- Decavele, J., *Vlaanderen tussen Spanje en Oranje. Willem de Zwijger en de Lage Landen in de zestiende eeuw* (Gent 1984).
- Decavele, J., 'Willem van Oranje, de "vader" van een verscheurd "vaderland" (1577-1584)', *Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent* 38 (1984) 69-86.
- Dek, A.W.E., *De afstammelingen van Juliana van Stolberg tot aan het jaar van de vrede van Munster*, *Spiegel der Historie* 3 (1968) 226-304.
- Dek, A.W.E., 'Genealogie der heren van Brederode', *Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie* 13 (1959) 105-146.
- Dek, A.W.E., *Genealogie der heren en graven van Egmond* (Zaltbommel 1970).
- Dek, A.W.E., *Graf Johann der Mittlere von Nassau-Siegen und seine 25 Kinder* (Rijswijk 1962).
- Dekker, Piet, *Godert van Bocholt, enige heer, grootgrondbezitter en zoutzieder van de Zijpe. Een van de oudste en trouwste dienaren van prins Willem van Oranje* (Schoorl 1998).
- Delaborde, J., *Charlotte de Bourbon, princesse d'Orange* (Parijs 1888).
- Delaborde, J., *Louise de Coligny, princesse d'Orange*. 2 dln. (Parijs 1890).
- Delcourt, M., 'Torrentius et le tyrannicide', *Belgisch Tijdschrift voor Philologie en Geschiedenis* 30 (1952) 169-174.
- Delen, Marie-Ange, *Het hof van Willem van Oranje* (Amsterdam 2002) [Handelsuitgave van *Hof en hofcultuur rondom Willem van Oranje (1533-1584)*. Diss. Leiden 2001].
- Delen, M.A.D., 'Het overspel van Anna van Saksen en Jan Rubens herontdekt in de negentiende eeuw', *Oranje-Nassau Museum Jaarboek* (1989) 5-40.
- Delen, M.A.D., M.J.M. Hageman en C.G. Weijers, *Honderd jaar terug en één jaar verder. De Willem van Oranje-herdenking herdacht, 14 januari - 11 februari 1985* (Nijmegen 1985). [Tentoonstelling over de herdenking van 1884].
- Delen, M.A.D., M.J.M. Hageman en C.G. Weijers, 'De prins is dood. Leve de dode prins! De Oranje-herdenking van 1884', in: E.O.G. Haitsma Mulier en A.E.M. Janssen, eds. *Willem van Oranje...* (Utrecht 1984) 108-136.
- Delepierre, O. en F. Priem, *Précis analytique des documents que renferme le Dépôt des Archives de la Flandre Occidentale à Bruges*. 12 dln. (Brugge 1840-1858).
- Delfos, L., *Die Anfänge der Utrechter Union 1577-1587. Ein Beitrag zur Geschichte der niederländischen Erhebung, insbesondere zu deren Verfassungsgeschichte*. Historische Studien, Heft 375 (Berlijn 1941; Vaduz 1965).
- Delfos, L., 'Die >verschollene< Urkunde der Utrechter Union', *Archiv für Urkundenforschung* 14 (1936) 454-471
- Delprat, G.H.M., 'Berigten aangaande de laatste levensuren van prins Willem I', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 2 (1840) 119-123.
- Demandt, K.E., 'Burgund - Habsburg - Nassau/Oranien. Ein Beitrag zur europäischen Standortbestimmung des Hauses Nassau-Oranien', *Nassauische Annalen* 96 (1985) 95-107.
- Demandt, Karl E., 'Die Grafschaft Katzenelnbogen und ihre Bedeutung für die Landgrafschaft Hessen', *Rheinische Vierteljahrsblätter* 29 (1964) 32-73.
- Demandt, K.E., *Laterculus notarum. Lateinisch-deutsche Interpretationshilfen für spätmittelalterliche und frühneuzeitliche Archivalien* (Marburg 1974).
- Demandt, K.E., 'Nassau-oranische Korrespondenzen 1553-1570 in Gestalt der von den Dillenburger Archivaren Johannes von Arnoldi und Heinrich Westerbürg Ende des 18. Jahrhunderts verfassten Regesten', *Hessisches Jahrbuch für Landesgeschichte* 38 (1988) 49-102; 39 (1989) 87-150.
- Demandt, K.E., 'Wilhelm I von Nassau, Prinz von Oranien, und die Bedeutung und Stellung des Abfalles der Niederlande im Rahmen der europäischen Revolutionen. Ein Essay', *Nassauische Annalen* 68 (1969) 121-136.
- Denucé, J., 'De Insolvente Boedelskamer. VIII. Geerard Gramaye', *Antwerpsch Archievenblad* 2e reeks 3 (1928) 81-98.
- Derks, S.J.K.J., 'Hoe "een liefhebber der waerheydt" over Willem van Oranje dacht', *Historisch*

- Tijdschrift* 12 (1933) 109-121.
- Descheemaeker, J., *Histoire de la maison d'Arnberg d'après les archives françaises* (Neuilly 1969).
- Despretz, A., 'De instauratie der Gentse calvinistische Republiek (1577-1579)', *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent* 17 (1963) 119-229.
- Deursen, A.Th. van, 'Tussen eenheid en zelfstandigheid. De toepassing van de Unie als fundamentele wet', in: Groenveld en Leeuwenberg, *De Unie van Utrecht* ('s-Gravenhage 1979) 136-154.
- Deursen, A.Th. van, 'Het geloof van Willem van Oranje', *Neerlandia* 88 (1984) 153-155.
- Deursen, A.Th. van, 'Oranje en de ware belangen van de Nederlanden', *Jaarboek van de Vereniging Oranje-Nassau Museum* (1984) 146-156.
- Deursen, A.Th. van, 'Oranjeherdenking mislukt door onduidelijke mythevorming', *De Nieuwe Rotterdamse Courant* (23 juli 1984). [Herdruckt in: *Neerlandia* 88 (1984) 213-214].
- Deursen, A.Th. van, 'Vader des Vaderlands', *Historisch Nieuwsblad* september 2004, 33-36 [De acht grootste Nederlanders aller tijden 4].
- Deursen, A.Th. van, *Willem van Oranje. Een biografisch portret* (Amsterdam 1995).
- Deursen, A.Th. van en H. de Schepper, *Willem van Oranje, een strijd voor vrijheid en verdraagzaamheid* (Weesp-Tielt 1984).
- Deutschland und Europa in der Neuzeit. Festschrift für Karl Otmar Freiherr von Aretin zum 65. Geburtstag* herausgegeben von R. Melville, C. Scharf e.a. 2 dln. (Stuttgart 1988).
- Diccionario de Historia de Espana*, dirigido por Germán Bleiberg. 3 dln. (Madrid [1968-1969]).
- Diegerick, A., zie: Muller, P.L.
- Diegerick, I.L.A., *Inventaire analytique et chronologique des chartes et documents appartenant aux archives de la ville d'Ypres*. 7 dln. (Brugge 1853-1868).
- Diegerick, I.L.A., 'Lettres inédites de Emanuel de Lalaing', *Compte rendu des séances de la Commission royale d'Histoire, ou Recueil de ses bulletins* 2e serie 9 (1857) 320-379.
- Diegerick, I.L.A., 'Lettres inédites de Georges de Lalaing, comte de Rennenbourg', *Compte rendu des séances de la Commission royale d'Histoire, ou Recueil de ses bulletins* 2e serie 10 (1858) 107-164.
- Diegerick, I.L.A., 'Lettres inédites de Philippe, comte de Lalaing', *Compte rendu des séances de la Commission royale d'Histoire, ou Recueil de ses bulletins* 2e serie 8 (1856) 428-503.
- Diegerick, I.L.A., *Lettres inédites de Pierre de Melun, prince d'Espinoi* (Tournai 1853). Overdruk uit: *Mémoires de la Société historique et littéraire de Tournai* I.
- Diegerick, I.L.A., 'Quelques lettres de Marnix de Ste Aldegonde et du Prince Jean Casimir', *Codex Diplomaticus Neerlandicus*, 2e serie IV (Utrecht 1860) 198-245.
- Diegerick, M.J. [= I.L.A.], 'Documents concernant la Pacification de Gand qui se trouvent aux archives communales de la ville d'Ypres', *Compte rendu des séances de la Commission royale d'Histoire, ou Recueil de ses bulletins* 4e serie 3 (1876) 385-444.
- Dieren, G. van, 'Een allegorische vertoning op het Damrak in 1580', *Amstelodamum* 57 (1970) 178-181.
- Dieren, J.P. van, ed. *Chronijcke van Antwerpen sedert het jaer 1500 tot 1575* (Antwerpen 1843). [Nieuwe editie van *Antwerpsch Chronijkje...* Leiden 1743].
- Dierickx, M., 'De eerste jaren van Filips II, 1555-1567', in: *Algemene Geschiedenis der Nederlanden* IV (1952) 305-349.
- Dierickx, M., 'Nieuwe gegevens over het bestuur van de hertog van Alva in de Nederlanden', *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden* 18 (1963) 167-192.
- Dierickx, M., *De oprichting der nieuwe bisdommen in de Nederlanden onder Filips II 1559-1570* (Antwerpen-Utrecht 1950).
- Dierickx, M., 'La politique religieuse de Philippe II dans les anciens Pays-Bas', *Hispania* 16 (1956) 130-143.
- Dietsland Europa, Maandblad uitgegeven door het Verbond van Nederlandse Werkgemeenschappen Were Di* (nummer van augustus - september 1984).
- Dillenburg 1568-1968. Beiträge zur Nassau-Oranischen Geschichte* (Dillenburg 1968).
- Discailles, E., *Guillaume le Taciturne et Marnix de Sainte Aldegonde* (Brussel 1884).
- Ditzhuyzen, R.E. van, *Oranje-Nassau. Een biografisch woordenboek* (Bloemendaal 1992).

- Documenta Reformatoria. Teksten uit de geschiedenis van kerk en theologiën in de Nederlanden sedert de hervorming.* 2 dln. (Kampen 1960-1962).
- Dotd, J.J., ed. 'Brieven van den prins van Oranje aan de Staten van Utrecht', *Kronijk van het Historisch Gezelschap te Utrecht* 4 (1848) 268-272.
- Dotd van Flensburg, J.J., ed. *Archief voor kerkelijke en wereldsche geschiedenissen, inzonderheid van Utrecht.* 7 dln. (Utrecht 1838-1848).
- Dönges, C., *Unterstützungen der Dillenburger Stammlande des Prinzen von Oranien in de niederländischen Freiheitskämpfen* (Dillenburg 1909).
- Dönges, Carl, *Wilhelm der Schweiger und Nassau-Dillenburg. Beiträge zu den Beziehungen des Oraniers zu seinen Stammlanden* (Dillenburg 1909).
- Dommissie, C.P.I., *De geschiedenis van de Westpoort te Vlissingen en de in een harer torens gevestigde Oudheidkamer, in verband met de historie der stad* (Vlissingen 1903).
- Dooren, J.P. e.a., *De Nationale Synode te Middelburg in 1581. Calvinisme in opbouw in de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden.* Werken uitgegeven door het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen I (Middelburg 1981).
- [Doornick, J.I. van], 'Betrekking van Overijssel tot de Algemeene Staten en de Unie van Utrecht', *Overijsselsche Almanak voor oudheid en letteren* 12 (1847) 1-156.
- Doren, P.J., *Inventaire des Archives de la ville de Malines. IV: Lettres missives II; V: Lettres missives III* (Mechelen 1859-1876).
- Douma, H., 'Prins Willem van Oranje is in 1566 bezorgd voor een beeldenstorm te Grave', *Merlet* 24 (1988) 55-60.
- DPE, *Toetse op het lasterschrift 't onrecht genaemt stadhouderlyke regeeringe van Holland en West Vriesland.* (Leiden 1662). [zie Haitsma Mulier, 'Willem van Oranje...' (1984) 52 e.v.].
- Driel, W.W. van, 'Het cartularium van Arend van Dorp', *Nederlandsch Archievenblad* 82 (1979) 232-242.
- Driessche, E. van, *Willem van Oranje; Antwerpen in 1583. Een geschiedkundig drama in 5 bedrijven* (Antwerpen 1867).
- Drossaers, S.W.A., *Het Archief van den Nassauschen Domeinraad.* Eerste deel: *Het archief van den Raad en Rekenkamer te Breda tot 1581.* Tweede deel: *Stukken betreffende de rechten en goederen van Anna van Buren. Inventaris en Regestenlijst.* 10 dln. ('s-Gravenhage 1948-1955).
- Drossaers, S.W.A., 'De prins en het prinsdom Orange', in: *Prins Willem van Oranje 1533-1933* (Haarlem 1933) 289-300.
- Drossaers, S.W.A. en Th.H. Lunsingh Scheurleer, eds. *Inventarissen van de inboedels in de verblijven der Oranjes en daarmede gelijk te stellen stukken 1567-1795.* 3 dln. ('s-Gravenhage 1974-1976).
- Dülfer, K., *Gebräuchliche Abkürzungen des 16.-20. Jahrhunderts* (Marburg 1973).
- Duinkerken, A. van, 'De Mythe', *Roeping* 11 (1932-1933) 610-611.
- Dumont, G.-H., *La vie aventureuse d'Antoine van Bomberghen, compagnon de lutte de Guillaume le Taciturne* (Antwerpen 1952).
- Duquenne, Frédéric, *L'entreprise du duc d'Anjou aux Pays-Bas de 1580 à 1584. Les responsabilités d'un échec à partager* (Villeneuve d'Ascq 1998).
- Durme, M. van, *Antoon Perrenot, bisschop van Atrecht, kardinaal van Granvelle, minister van Karel V en van Filips II (1517-1586).* Verhandelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen en Schone Kunsten van België, Klasse der Letteren nr. 18 (Brussel 1953).
- Durme, M. van, *Les Archives Générales de Simancas et l'histoire de la Belgique (IXe - XIXe siècles).* Tome I: Secretaria de Estado. Negociación de Flandes. Liasses 496 à 634 (Brussel 1964). Tome II: Secretaria de Estado. Flandes, Holanda, Bruselas, Comercio, Inconexos ... (Brussel 1966). Tome III: Secretarias Provinciales, Consejo Supremo de Flandes y Borgoña. Secretaria de Estado, Milán-Saboya (Borgoña), Diversos Despachos, Partes, Norte y España (Brussel 1968).
- Durme, M. van, *El Cardenal Granvela (1517-1586); Imperio y revolución bajo Carlos V y Felipe II* (Barcelona 1957).
- Durme, M. van, 'Een figuur van Europees formaat. Kardinaal de Granvelle, eerste aartsbisschop van Mechelen (Besançon 1517- Madrid 1586)', *Handelingen Koninklijke Kring voor Oudheid en Letteren en Kunst van Mechelen* 65 (1961) 44-61.

- Durme, M. van, 'Plantin, Granvelle et quelques documents inédits ou non publiés dans la correspondance', *De Gulden Passer* 34 (1956) 88-103.
- Durme, M. van, *Supplément à la correspondance de Plantin* (Antwerpen 1948).
- Dussen, W.F.G.L. van der en M.P. Smitsaert, eds. *Genealogische kwartierstaten van Nederlandsche geslachten* ('s-Gravenhage 1865).
- Duval, J.J.Th., *Geschied- en staatkundige verhandeling over het recht verstand der Unie van Utrecht, met betrekking tot de heeren Stadhouders van Holland en Zeeland* (Utrecht 1790).
- Duval, J.J.Th., *Specimen iuris publici Belgici sive Dissertatio historico-politico-diplomatica de vera mente Foederis Trajectini circa Gubernatores Hollandiae et Zeelandiae . . .* (Leiden 1789).
- Duvekot, A.W., 'Een paspoort voor rijshout', *Historisch Jaarboek voor Zuid- en Noord-Beveland* 9 (1983) 115-125.
- Duym, Jacob, *Het moordadich stvck van Balthasar Gerards, begaen aen den doorluchtighe prince van Oraingen 1584, vergeleken met Auriacus sive Libertas saucia (1602) van Daniël Heinsius; ingeleid en van aant. voorz. door L.F.A. Serrarens en N.C.H. Wijngaards* (Zutphen z.j.).
- Duyse, P. Van, en E. De Busscher, eds. *Inventaire analytique des chartres et documents appartenant aux archives de la ville de Gand* (Gent 1867).
- Eekhof, A., 'Bij de afbeeldingen', *Stemmen des Tijds* 22 (1933) I, 409-412.
- Eekhof, A., 'De drie fasen in de godsdienstige ontwikkeling van Prins Willem van Oranje', *Stemmen des Tijds* 22 (1933) I, 264-300.
- Eekhof, A., 'De godsdienstige beteekenis van prins Willem van Oranje', in: *De Hervorming Herdacht 1517-1917* (Utrecht 1917) 130-144.
- Eekhof, A., 'Prins Willem van Oranje als vriend der vrijheid, broeder der verdrukten en Vader des Vaderlands', *Stemmen des Tijds* 12 (1928) 19-43.
- Een claer vertooch der heymelijcke raetslaghen ende practijcken die de ghemeyne vyanden ghebruycken om dese Nederlanden wederomme der Spaensche tyrannie ende inquisitie te onderworpen* (Gent 1583). [= Knuttel 661]
- Eggebeen, A.G., *Willem van Oranje 1533-1584* (Goes (1984).
- Eiermann, A., *Lazarus von Schwendi, Freiherr von Hohenlandsberg, ein deutsche Feldoberst und Staatsmann des XVI. Jahrhunderts* (Freiburg im Breisgau 1905).
- Ekkart, R.E.O., *De Oranjeportretten in het stadhuis van Kampen* (Kampen 1971).
- Ekkart, R.E.O., 'Een portretreeks uit de tweede helft van de zestiende eeuw. Daniël van den Queborn als portrettist van Willem de Zwijger en zijn gezin', *Jaarboek Vereniging Oranje-Nassau Museum* (1982) 17-34.
- Elberts, W.A., *Willem de Zwijger en het verbond der edelen* (Leiden (1828).
- Elias, H.J., 'Justus Lipsius over staatsgodsdienst en gewetensvrijheid', *Vlaamse arbeid* (1923) 1-16.
- Elias, J.E., *De vroedschap van Amsterdam, 1578-1795*. 2 dln. (Haarlem 1903-1905). Herdruk (Amsterdam 1963).
- Emmius, Ubbo, *Guilhelmus Ludovicus comes Nassovius... Acc. ... domus Nassoviae genealogicum* (Groningen 1621).
- Emmius, Ubbo, *Willem Lodewijk, graaf van Nassau (1560-1620). Stadhouder van Friesland, Groningen en Drenthe*. Vertaling P. Schoonberg (Hilversum 1994).
- 'Encore des lettres du comte d'Egmont', *Messenger des sciences et des arts. Recueil publié par la Société Royale des Beaux-Arts et des Lettres et par celle d'Agriculture et de Botanique de Gand* (1843) 313-316.
- Engelberts Gerrits, G., *Het leven, de bedrijven en lotgevallen van Willem den Eerste, prins van Oranje* (Amsterdam 1827).
- Enno van Gelder, H.A., *Correspondance française de Marguërite d'Autriche, duchesse de Parme, avec Philippe II. Ouvrage publié ... pour faire suite aux éditions de M.M. L.-P. Gachard et J.-S. Theissen*. II: Comprenant le supplément de la correspondance du 16 février 1565 jusqu'au 27 september 1566, avec les pièces justificatives, éditées par - (Utrecht 1941). III: Comprenant le supplément de la correspondance du 3 octobre 1566 jusqu'au 7 février 1568 ... (Utrecht 1942). Zie voor I: Theissen, J.S.

- Enno van Gelder, H.A., 'De godsdienst van Willem van Oranje', in: Idem, *Van Beeldenstorm tot Pacificatie*, 80-114.
- Enno van Gelder, H.A., *De Nederlandse noodmunten van de Tachtigjarige oorlog* ('s-Gravenhage 1955).
- Enno van Gelder, H.A., 'De oorzaken der scheiding van de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden in de 16e eeuw', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 7e reeks 10 (1939) 145-158.
- Enno van Gelder, H.A., 'Oranje-litteratuur in het herdenkingsjaar', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 48 (1933) 391-400.
- Enno van Gelder, H.A., *Van Beeldenstorm tot Pacificatie* (Amsterdam-Brussel 1964).
- Enno van Gelder, H.A., 'De politiek van Willem van Oranje in het godsdienstige. Antwoord aan Dr. Gorris', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 49 (1934) 399-400.
- Enno van Gelder, H.A., 'Prins Willem van Oranje 24 april 1533 - 10 juli 1584', *De Socialistische Gids* 18 (1933) 249-272.
- Enno van Gelder, H.A., 'De religieuze ontwikkeling bij de prins van Oranje tot 1572', *Nieuw Theologisch Tijdschrift* 22 (1933) 101-148.
- Enno van Gelder, H.A., 'Het streven van prins Willem van Oranje 1568-1572', *De Gids* 97 (1933) 153-189. Herdrukt in: Idem, *Van Beeldenstorm tot Pacificatie*, 115-137.
- Enno van Gelder, H. en J. Kuijk, *De penningen en de munten van de Tachtigjarige Oorlog* ('s-Gravenhage 1955).
- Erens, A., 'Prins Willem als leider der oppositie van hooge adel en geestelijkheid', in: *Wilhelmus van Nassouwe* (Middelburg 1933) 39-57.
- Ermerins, J., *Eenige Zeeuwsche Oudheden uit echte stukken opgehelderd en in het licht gebracht*. 10 dln. (Middelburg 1780-1797).
- Ernst, Viktor, ed. *Briefwechsel des Herzogs Christoph von Wirtemberg*. 4 Bde (1550-1559) (Stuttgart 1899-1907).
- Ersch, J.S. en J.G. Gruber, *Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste in alphabetischer Folge ... Herausgegeben von -*. 167 Bde. (Leipzig 1818-1889).
- Esclercissement de l'avis publié au nom du prince d'Orange avec une corolaire* (1583).
- Essen, J.L. van, 'Groens uitgave van de "Archives ou correspondance inédite de la maison d'Orange Nassau"', *Anti-Revolutionaire Staatskunde* 46 (1976) 197-211.
- Essen, L. van der, 'De raadsheer d'Assonleville en zijn houding betreffende vrede en vredehandel met de Nederlandse "Rebellen" in de jaren 1578 en 1579', *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden* 7 (1953) 183-197.
- Eugene, Dom, 'Troubles du XVIIe siècle au pays de Lallen, à Estaires, Merville et la Gorgue', *Annales du comité flamand de France* 17 (1888).
- Evans, R.J.W., *The making of the Habsburg Monarchy, 1550-1700* (Oxford 1979).
- Evans, R.J.W., *Rudolf II and his world. A study in intellectual history, 1576-1612* (Oxford 1973).
- Evennett, H. Outram, *The Cardinal of Lorraine and the Council of Trent. A study in the Counter-Reformation* (Cambridge 1930).
- Eyck, P.N. van, 'Het Wilhelmus', in: *Wilhelmus van Nassouwe* (Middelburg 1933) 225-270.
- Eyffinger, A., 'De portretten van Prins Willem van Oranje en Charlotte de Bourbon door Hendrik Goltzius', *Jaarboek Vereniging Oranje-Nassau Museum* (1982) 35-46.
- Fairon, Emile, 'Inventaire des archives anciennes de la ville de Liège reposant actuellement aux Archives de l'État à Liège', *Annuaire de la Commission communale de l'Histoire de l'Ancien Pays de Liège* 1, nr. 2 (1931) (77-81).
- Fargue, J.F. de la, *Geslacht-schetse, beschryvinge en staet van den doorlugten huize en vorstendomme van Nassau* ('s-Gravenhage 1740).
- Faulconnier, Pierre, *Description historique de Dunkerque ... contenant son origine et progrès ...* 2 dln. (Brugge 1730).
- Fayat, H., 'Willem van Oranje: de staatsman en zijn idee van tolerantie', in: *Herdenking Oranje* (z.p. z.j.) 28-38.

- Febvre, L., *Philippe II et la Franche-Comté. Etude d'histoire politique, religieuse et sociale* (Parijs 1912).
- Feith, J.O., *Register van het archief van Groningen* (Groningen 1854-1877: tweede en derde deel en eerste en tweede vervolg).
- Ferdinandy, M. de, *Philip II. Grösse und Niedergang der spanischen Weltmacht* (Wiesbaden 1977).
- Ferrière, H. de la, en comte Baguenault de Buchesse, eds. *Lettres de Catherine de Médicis*. 10 dln. Collection de documents inédits (Parijs 1880-1909).
- Ferwerda, A., *Adelyk en aanzienelyk wapenboek van de zeven Provinciën* (Leeuwarden 1781).
- Fetter, J.C.A., *De symbolische beteekenis van Willem van Oranje voor ons volk en geloofsleven* (z.p. 1932).
- Fetter, J.C.A., *Willem van Oranje*. Uitgegeven door de Vrijzinnig Christelijke Jeugd Centrale (z.p. 1932²).
- Flament, A.J.L., 'Hector Cornelis Dielen, een secretaris van prins Willem I?', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 5e reeks 9 (1922) 290-292.
- Flament, A.J.L., 'De laatste levensjaren van Willem II van der Marck-Arenberg, heer van Lummen enz. (Lumey) 1574-1578', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 5e reeks 9 (1922) 286-290.
- Flament, A.J.L., 'Nogmaals Lumey', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 5e reeks 10 (1923) 281-284.
- Fontaine Verwey, H. de la, 'Boekbanden uit de Oranje Nassau-bibliotheek', in: *Koninklijke Bibliotheek. Gedenkboek 1798-1948* ('s-Gravenhage 1948) 161-179.
- Fontaine Verwey, H. de la, 'The history of Guicciardini's description of the Low Countries', *Quaerendo* 12 (1981) 22-51.
- Fontaine Verwey, H. de la, *Humanisten, dwepers en rebellen in de zestiende eeuw*. Uit de wereld van het boek, 1 (Amsterdam 1975).
- Fontaine Verwey, H. de la, 'Une oeuvre de jeunesse de Hendrik Goltzius?', in: *Miscellanea I.Q. van Regteren Altena*, Hessel Miedema e.a. ed. (Amsterdam 1969).
- Fontaine Verwey, H. de la, 'Over enige boeken te Vianen gedrukt tijdens het "Voorspel"', in: *Opstellen door vrienden en collega's aangeboden aan Dr. F.K.H. Kossmann ter gelegenheid van zijn vijftigste verjaardag en van zijn afscheid als bibliothecaris der gemeente Rotterdam* ('s-Gravenhage 1958) 20-34.
- Fontaine Verwey, H. de la, 'Parijse banden van Willem van Oranje', in: A.R.A. Croiset van Uchelen, red. *Hellinga Festschrift, Feestbundel, Mélanges to Prof. Wytze Hellinga* (Amsterdam 1980) 179-192.
- Foppens, J.-F., zie: Strada, *Supplément ...*
- Forsthoff, H., *Rheinische Kirchengeschichte*. Bd. I: *Die Reformation am Niederrhein* (Essen 1929).
- Fosse, J. de la, *Haeresis ac rebellio Hollandorum Gvillielmo Principi Auriaco asserta. Ab anno 1559 usque ad obitum eius 1584. Subnectitur Regum Hispaniarum a Burgundis et Avstriacis in singulas Belgicae provincias plenum jus et dominium*. Auctore Ioanne de la Fosse, Iurisconsulto Belga. Bruxellae Apud Godefredum Scvvarthium 1644. Cum gratia et Priuilegio. [zie Vermaseren, *De Katholieke....*, XXV]. [Pamflet]
- Francken, A.W., *Dillenburg, geboorte- en tijdelijke verblijfplaats van prins Willem den Eerste (1533-1544, 1567-1572). Eene uitgewerkte reisherinnering* (Rotterdam 1872).
- Franz, A., 'Ostfriesland und die Niederlande zur Zeit der regentschaft Albas, 1567-1573', *Jahrbuch der Gesellschaft für bildende Kunst und vaterländische Altertümer zu Emden* 11 (1895).
- Frauenholz, E. von, *Lazarus von Schwendi: der erste deutsche Verkünder der allgemeinen Wehrpflicht* (Hamburg 1939).
- Frauenholz, E. von, *Des Lazarus von Schwendi Denkschrift über die politische Lage des deutschen Reiches von 1574* (München 1939).
- Frederiks, J.G., *De moord op Willem van Oranje; Oorspronkelijke verhalen en gelijktijdige berichten van den moord gepleegd op Willem van Oranje; Met eenige bijlagen en aantekeningen* ('s-Gravenhage 1884).
- Frijhoff, W.Th.M., 'Natie, vaderland en daarbuiten: over vaderlandgevoel en internationalisme ten tijde van Willem van Oranje', in: *Willem van Oranje lezing 2000*, 5-35.

Fris, A., *Inventaris van de archieven behorend tot het 'Oud Synodaal Archief' van de Nederlands Hervormde Kerk, 1566-1816* ('s-Gravenhage/Hilversum 1991).

Fruin, R., 'Een commissieboek van prins Willem I', *Handelingen en Mededeelingen van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde* (1897-1898) 194-. Ook in: Idem, *Verspreide geschriften VII* ('s-Gravenhage) 141-151.

Fruin, R., *De Gestie van Dr. R.C. Bakhuizen van den Brink als archivaris des Rijks 1854-1865 hoofdzakelijk uit zijne ambtelijke correspondentie toegelicht* ('s-Gravenhage 1926).

Fruin, R., 'Het Latijnse origineel van Les cruels et horribles tormens de Balthazar Gerard', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 3e reeks 7 (1893) 135-145. Herdrukt als 'De oude verhalen van den moord van prins Willem I', in: Idem, *Verspreide geschriften III* ('s-Gravenhage 1901) 65-117.

Fruin, R., 'Nederland in 1571', in: Idem, *Verspreide geschriften II* ('s-Gravenhage 1900) 167-210.

Fruin, R., *Het noorden op weg naar zelfstandigheid* (Utrecht-Antwerpen 1961).

Fruin, R., *Opstellen over Willem van Oranje* (Utrecht-Antwerpen 1960). (Ingeleid door Dr. J.W. Smit).

Fruin, R., 'Over enige ziekten van prins Willem I, uit de aantekeningen van zijn lijfarts, Pieter van Foreest', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 3e reeks 3 (1886) 1-35. Ook in: Idem, *Verspreide geschriften III* ('s-Gravenhage 1901) 40-64.

Fruin, R., 'Prins Willem in het jaar 1570. Naar nieuwe bescheiden', *De Gids* 4e serie 15 (1897) I, 1-57. Ook in: Idem, *Verspreide geschriften II* ('s-Gravenhage 1900) 111-166.

Fruin, R., 'Prins Willem in onderhandeling met den vijand over vrede (1572-1576)', in: *In Memoriam. Tafereelen uit Hollands tachtigjarigen strijd* (Haarlem 1873) afl. 9; (Haarlem 1874) 275-335. Ook in: Idem, *Verspreide geschriften II* ('s-Gravenhage 1900) 336-384.

Fruin, R., *Verspreide geschriften*. Met aantekeningen, toevoegsels en verbeteringen uit des schrijvers nalatenschap uitgegeven door P.J. Blok, P.L. Muller en S. Muller Fzn. 10 dln. ('s-Gravenhage 1900-1905).

Fruin, R., 'Willem de Zwijger', *Almanak der Maatschappij Tot Nut van 't Algemeen* 1864, 76-. Ook in: Idem, *Verspreide geschriften VIII* ('s-Gravenhage 1903) 404-409.

Fruin, R. en H.T. Colenbrander, *Geschiedenis der staatsinstellingen in Nederland tot den val der Republiek* ('s-Gravenhage 1901).

Fruin, R., J.E.H. Hooft van Iddekinge en W.J.C. Rammelman Elsevier, eds. *De oude verhalen van het beleg en ontzet van Leiden, bij gelegenheid van het derde eeuwgetijde in hun oorspronkelijken vorm herdrukt* ('s-Gravenhage 1874).

Fruin, R. - Th. Az., *Het archief der O.L.V. Abdij te Middelburg* ('s-Gravenhage 1901).

Fruin, R. - Th. Az., *Het archief van Prelaat en Edelen van Zeeland* ('s-Gravenhage 1904).

Fruin, R. - Th. Az., *Het archief der stad Reimerswaal* ('s-Gravenhage 1897).

Fruin, R. - Th. Az., 'De meente van den Leusderberg', *VM OVR* 2 (1892) 531-544.

Fruin, R. - Th. Az., *De middeleeuwsche rechtsbronnen der kleine steden van het Nedersticht*. 3 dln. ('s-Gravenhage 1903, WOVR 1e r. no. 13).

Gachard, L.-P., ed. *Actes des Etats Généraux des Pays-Bas. 1576-1585. Notice chronologique et analytique, par - - -*. 2 dln. (Brussel-'s-Gravenhage 1861-1866). I: 6 septembre 1576-14 août 1578; II: 15 août 1578-30 décembre 1580.

Gachard, L.-P., ed. *Analectes Belges ou recueil de pièces inédites, mémoires, notices faits et anecdotes concernant l'histoire des Pays-Bas*. Dl. I (Brussel 1830).

Gachard, L.-P., ed. *Analectes historiques. Séries I à XVII*. 6 dln. (Brussel 1856-1871).

Gachard, L.-P., ed. *La Bibliothèque Nationale à Paris. Notices et extraits des manuscrits qui concernent l'histoire de Belgique*. 2 dln. Collection de Chroniques Belges inédites. Koninklijke Commissie voor Geschiedenis (Brussel 1875, 1877).

Gachard, L.-P., ed. '[Memoire de Granvelle] Contre l'escript du prince d'Orange [publié en 1568]', *Compte-rendu des Séances de la Commission Royale d'Histoire, ou recueil de ses Bulletins* 1e serie 4 (1841) [79], 112-123.

Gachard, L.-P., ed. *Correspondance du duc d'Albe sur l'invasion du comte Louis de Nassau en Frise en*

- 1568 (Brussel 1850).
- Gachard, L.-P., ed. *Correspondance de Guillaume le Taciturne, prince d'Orange, publiée pour la première fois; suivies de pièces inédites sur l'assassinat de ce prince et sur les récompenses accordées par Philippe II à la famille de Balthasar Gérard*. 6 dln. (Brussel-Leipzig-Gent 1847-1857).
- Gachard, L.-P., ed. *Correspondance de Marguërite d'Autriche, duchesse de Parme, avec Philippe II [1559-1565]*, publiée par - - -. 3 dln. (Brussel 1867-1881).
- Gachard, L.-P., ed. *Correspondance de Philippe II sur les affaires des Pays-Bas [1558-1577]*, publiée par - - -. 5 dln. (1848-1879).
- Gachard, L.-P., 'Expédition de Guillaume le Taciturne dans les Pays-Bas en 1572', *Bulletin de l'Academie Royale des Sciences et Belles Lettres de Bruxelles*, 18, 1 (1851) 621-631.
- Gachard, L.-P., *Lettre à MM. les questeurs de la Chambre des Représentants, sur les documents concernant les anciennes Assemblées Nationales de la Belgique, qui existent dans les archives de Simancas et dans la bibliothèque de Madrid* (Bruxelles 1845).
- Gachard, L.-P., ed. 'Les négociations secrètes tentées avec le prince d'Orange au Congrès de Cologne, juillet 1579', *Bulletin de l'Academie Royale des Sciences et Belles Lettres de Bruxelles*, 20, 1 (1853) 69-82.
- Gachard, L.-P., *Notices et Extraits des manuscrits qui concernent l'histoire de Belgique* (Brussel 1877).
- Gachard, L.-P., 'Proscription de Guillaume le Taciturne par Philippe II', *Bulletin de l'Academie Royale des Sciences et Belles Lettres de Bruxelles*, 2e serie dl. 1 = dl. 24 (1857) 439-467.
- Gaillard, A., *Le conseil de Brabant*. 3 dln. (Brussel 1898-1902).
- Gaillard, A., ed. *Inventaire des mémoriaux du Grand Conseil de Malines*. 2 dln. (Brussel 1900-1903).
- Gaillard, J., *Bruges et le Franc ou leur magistrature et leur noblesse avec des données historiques et généalogique sur chaque famille*. 6 dln. + Suppl. (Brugge 1857-1864).
- Gaillard, V., *De l'influence de la Belgique sur les Provinces-Unies sous le rapport politique et intellectuel depuis l'abdication de Charles-Quint jusqu'à la paix de Munster (1555-1648)* (Brussel 1855).
- Galesloot, L., ed. *Inventaire des archives de la Cour Féodale de Brabant*. 2 dln. (Brussel 1870-1884). *Gedrukte Resolutiën van de Heeren Staaten van Holland en Westvriesland 1524-1584*.
- Geer tot Oudegein, J.J. de, *Archieven der Ridderlijke Duitsche orde, Balie van Utrecht*. 2 dln. (Utrecht 1871).
- Gelder, J.G. van, 'De opdrachten van de Oranje's aan Thomas Willeboirts Bosschaert en Gonzales Coques', *Oud Holland* 64 (1949) 40-56.
- Gelder, J.G. van, 'De schilders van de Oranjezaal', *Nederlandsch Kunsthistorisch Jaarboek* 2 (1948-1949) 118-164.
- Gelder, J.J. de, *Brieven en andere bescheiden rakende het beleg van Alkmaar in 1573* (Alkmaar 1865).
- Gelder, J.J. de, 'Eenige nog onbekende Oranje-portretten', *Mededeelingen van het Nederlandsch Historisch Instituut te Rome* 8 (1928) 149-160.
- Gelder, J.J. de, 'Een geteekend portret van prins Willem I', *Onze Kunst* jg. 22, dl. 41 (1925) 97-102.
- Gelderen, M. van, *The Dutch revolt* (Cambridge 1993).
- Gelderen, M. van, *The political thought of the Dutch revolt 1555-1590*. Ideas in Context (Cambridge 1992).
- Génard, P., ed. 'Bescheiden rakende den burgemeester Antoon van Stralen', *Antwerpsch Archievenblad* VIII, 1-321.
- Génard, P., ed. 'Personen te Antwerpen in de XVIe eeuw voor het "feit van religie" gerechtelijk vervolgd: lijst en ambtelijke bijhorige stukken', *Antwerpsch Archievenblad* X, 1-471; XI, 1-471.
- Génard, P., ed. 'Quelques lettres inédites du duc d'Anjou et du prince d'Orange', *Compte rendu des séances de la Commission Royale d'Histoire* 4e serie 16 (1889) 139-172.
- Génard, P., ed. 'Verzameling getiteld: Collegiale Actenboecken van 1577-1583', *Antwerpsch Archievenblad* XV, 1-470; XVI, 1-316; XVII, 308-479; XVIII, 163-482.
- Gensicke, H., *Landesgeschichte des Westerwaldes* (Wiesbaden 1958).
- Gerdes, D., 'Epistolae Vlissingensium et Gulielmi I ad peregrinas Belgas Londini versantes', in:

- Gerlo, Aloïs, en Rudolf De Smet, eds. *Marnixi Epistulae. De briefwisseling van Marnix van Sint-Aldegonde. Een kritische uitgave*. 3 dln. (Brussel 1990-1996).
- Gerlo, A., *De onuitgegeven briefwisseling van Marnix van Sint-Aldegonde* (Brussel 1985). Idem, 'Supplement I', in: *Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Letteren* 48 (1986) 95-107.
- Gerlo, A., 'Oranje en Marnix', in: *Willem van Oranje 1584-1984. Herdenking door de Koninklijke Academiën van België, Brussel, 12 oktober 1984* (Brussel 1984) 17-27.
- Gerretson, C., 'Willem van Oranje en het recht van weerstand', in: *Wilhelmus van Nassouwe* (Middelburg 1933) 207-224.
- Geurts, P.A.M., 'De graaf van Horne, Filips van Montmorency, 1524-1568', *Spiegel der Historie* 3 (1968) 105-144.
- Geurts, P.A.M., 'Herman Reneker. Moeilijkheden rond een van de eerste Leidse hoogleraren', *Lias* 2 (1975) 55-70.
- Geurts, P.A.M., *De Nederlandse opstand in de pamfletten 1566-1584* (Nijmegen 1956; Utrecht 1978²).
- Geyl, P., 'Streven en verwezenlijking', in: *Wilhelmus van Nassouwe* (Middelburg 1933) 271-284.
- Geyl, P., ed. *Wilhelmus van Nassouwe, uitgegeven ter gelegenheid van het IV^{de} eeuwfeest der geboorte van prins Willem van Oranje* (Middelburg 1933).
- Gielens, A., ed. 'Brieven en bescheiden van en over Willem van Oranje. Getrokken uit archieven van den Breeden Raad van Antwerpen', *Antwerpsch Archievenblad* 2e reeks 8 (1933) 217-236.
- Gijsberti Hodenpijl, C., 'De oprichting van het mausoleum der Oranjes', *Elseviers Geïllustreerd Maandblad* 19 (1900) 152-168.
- Gilles de Pélichy, Ch., 'Contribution à l'histoire des troubles politico-religieuse des Pays-Bas au XVIème siècle. Documents tirés des archives de la famille Van Huerne', *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis gesticht onder de benaming Société d'Emulation te Brugge* 86 (1949) 90-144.
- Glawischnig, R., *Niederlande, Calvinismus und Reichsgrafenstand 1559-1584. Nassau-Dillenburg unter Graf Johann VI*. Schriften des Hessischen Landesamtes für geschichtliche Landeskunde 36 (Marburg 1973).
- Goedhuys, W., 'Apologie', in: *Wilhelmus van Nassouwe* (Middelburg 1933) 11-14.
- Goethals, F.V., *Dictionnaire généalogique et héraldique des familles nobles du royaume de Belgique*. 4 dln. (Brussel 1849-1883).
- Goethals, F.V., *Histoire généalogique de la maison de Hornes, extraite du dictionnaire généalogique et héraldique des familles nobles du royaume de Belgique* (Brussel 1848).
- Goltzius, Henricus, *Ordo apparatusque funebris Guilelmi illust. Pr. Auracae comitis Nassaviae* (z.p. z.j.).
- Goor, Th. E. van, *Beschrijving der stad en lande van Breda* ('s-Gravenhage 1744).
- Goosens, Aline, *Le comte Lamoral d'Egmont (1522-1568): les aléas du pouvoir de la haute noblesse à l'aube de la révolte des Pays-Bas*. Analectes d'histoire du Hainaut 8 (Mons 2003).
- Goosens, A., *Les inquisitions modernes dans les Pays-Bas méridionaux 1520-1633*. I: *La législation*; II: *Les victimes* (Brussel 1997).
- Goossens, Th., 'Willem van Oranje, Heer van Grave', *Historisch Tijdschrift* 12 (1933) 81-95.
- Gordon, A., *Disputatio historica juris publici de potestate Guilielmi I Hollandiae sub Philippo II gubernatoris, cum ordinaria tum extraordinaria* (Lugduni-Batavorum 1835).
- Gorris, G., 'Nabeschouwingen over de herdenkingsfeesten van prins Willem van Oranje', *Studiën* 121, 66 (1934) 70-.
- Gorris, G., 'De politiek van Willem van Oranje in het godsdienstige', *Historisch Tijdschrift* 12 (1933) 5-44.
- Gorris, G., 'De politiek van Willem van Oranje in het godsdienstige. Een kort wederwoord aan H. Enno van Gelder', *Historisch Tijdschrift* 13 (1934) 60-62.
- Gosses, I.H., 'Prins Willem van Oranje. Herdenkingsrede', *Jaarboek Universiteit Groningen* (1933) 55-.
- Gout, M. en M.A. Verschuyf, *Nieuwe Kerk Delft en grafmonument Willem van Oranje* (Delft 1989).

- Gouw, J. ter, *Geschiedenis van Amsterdam*. 8 dln. (Amsterdam 1879-1893).
- Graaf, H.H.A. de, 'Oude strafwetgeving voor ons krijgsvolk', *Militair Rechterlijk Tijdschrift* 49 (1956) 138-144.
- Graaf, Ronald de, "*Oorlog, mijn arme schapen*": een andere kijk op de Tachtigjarige Oorlog, 1568-1648 (Franeker 2004).
- Grauwels, J., m.m.v. M. Van der Eycken, *Regestenlijst van de oorkonden van de benediktijnerabdij van Sint-Truiden* (Rijksarchief te Hasselt; Brussel 1993).
- Griffiths, G., *William of Hornes, Lord of Hèze and the Revolt of the Netherlands (1576-1580)* (z.p. z.j.).
- Grijpskerke, Jacob van, *'t Graafschap van Zeeland ... onder haare graven tot den jaare 1579* (Middelburg 1882).
- Groen van Prinsterer, G., ed. *Archives ou correspondance inédite de la Maison d'Orange-Nassau. Première série* 8 dln. (Leiden 1835-1847). Deel I is met wijzigingen en aanvullingen herdrukt (Leiden 1841). Deze herdruk wordt aangeduid met I².
- Groen van Prinsterer, G., ed. *Archives ou correspondance inédite de la Maison d'Orange-Nassau. Première série. Supplément* (Leiden 1847).
- Groen van Prinsterer, G., 'Mededeeling, aangaande eene reis in Frankrijk en Duitschland, in het belang van het Huis-archief des Konings', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 1 (1837) 153-173.
- Groen van Prinsterer, G., 'Over prins Willem I, gelijk hij uit zijne briefwisseling nader gekend wordt', *Verslagen en mededeelingen door de Vier Klassen van het Instituut*, II, 281. Ook in: Idem, *Verspreide Geschriften* II, 298.
- Groen van Prinsterer, G., *Redevoering over Willem I* (Amsterdam 1843).
- Groendijk, Albert, *Willem van Oranje* (Bussum 1983).
- Groendijk, Albert, *Willem de Zwijger* (Dieren 1984).
- Groenendijk, L.F., 'Een werk van Jean Taffin als bron voor een puriteins "domestic conduct book"', *Documentatieblad Nadere Reformatie* 3 (1979) 27-32.
- Groenewegen, J.H., *De gemalinnen van prins Willem I* (z.p. z. j.).
- Groenveld, S., 'Filips van Montmorency, graaf van Horn (1524-1568). Een Habsburgs edelman tussen vorstenmacht en verzet', *Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg* 139 (2003) 39-99.
- Groenveld, S., 'Prins Willem van Oranje - Een gematigd opstandeling', *Jaarboek Oranje-Nassau Museum* (1984) 118-131.
- Groenveld, S., 'Ter inleiding: Willem van Oranje. Een hoog edelman', *Spiegel Historiael* 19, 4 (1984) 158-162.
- Groenveld, S., 'Spiegel van de tijd. Het huwelijk van Willem van Oranje en Anna van Egmont-Buren (1551), geplaatst in het kader van de Habsburgse adelspolitiek', *Jaarboek Oranje-Nassau Museum* 2001, 7-23.
- Groenveld, S. en H.L.Ph. Leeuwenberg, ed. *De Unie van Utrecht. Wording en werking van een verbond en een verbondsacte* ('s-Gravenhage 1979).
- Groenveld, S. en H.L.Ph. Leeuwenberg, 'Die originale unie metten acten daernaer gevolcht', in: Idem, *De Unie van Utrecht* ('s-Gravenhage 1979) 5-55.
- Grol, H. van, *De geschiedenis der oude havens van Vlissingen alsmede de invloed van Oranje op hare verdere ontwikkeling* (Vlissingen 1931).
- Grol, H.G. van, 'Het Zeeuwsch prijzenhof te Vlissingen. Bijdragen tot de geschiedenis der kaapvaart in de eerste jaren van den 80-jarigen oorlog', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 5e reeks 4 (1917) 1-46.
- Grootes, E.K., 'Literatuur in de beginjaren van de Republiek', in: *Republiek tussen vorsten: Oranje, opstand, vrijheid, geloof* (Zutphen 1984) 163-170.
- Gross, L., *Die Geschichte der deutschen Reichshofkanzlei von 1559 bis 1806* (Wenen 1933).
- Gross, Lothar, en Robert Lacroix, eds. *Urkunden und Aktenstücke des Reichsarchivs Wien zur reichsrechtlichen Stellung des Burgundischen Kreises*. Bd. 2 (Wenen 1945).

- Grotefend, H. en Th. Ulrich, *Taschenbuch der Zeitrechnung des Deutschen Mittelalters und der Neuzeit* (Hannover 1960).
- [Grothe, J.A.], 'Brief van den prins van Oranje', *Kronijk van het Historisch Genootschap te Utrecht* 16 (1860) 104-105.
- Grothe, J.A., 'Brief van prins Willem I aan de regering van Wijk bij Duurstede', *Kronijk van het Historisch Genootschap te Utrecht* 12 (1856) 16-18.
- Grothe, J.A., 'Brief van prins Willem van Oranje, ged. 1 november 1572 aan de regering der stad Amsterdam', *Kronijk van het Historisch Genootschap te Utrecht* 10 (1854) 160-163.
- Grothe, J.A., 'Brieven van prins Willem van Oranje aan zijne eerste vrouw, Anna van Egmond', *Kronijk van het Historisch Genootschap* 15 (1859) 16-45.
- Gruber, J.G., zie: Ersch, J.S.
- Grundings, J. en J.F. Klotsch, eds. 'Versuch einer Lebensgeschichte der prinzeßin Anna, Churfürst Moritzens Tochter, und Gemahlin Prinz Wilhelm des ersten von Oranien', in: *Sammlung vermischter Nachrichten zur Sächsischen Geschichte* 11 (Chemnitz 1776) 228-322.
- Gschliesser, O. von, *Der Reichshofrat. Bedeutung und Verfassung, Schicksal und Besetzung einer obersten Reichsbehörde von 1559 bis 1806* (Wenen 1942).
- Guillaume, B., *Histoire des Bandes d'Ordonnance des Pays-Bas* (z.pl. 1873).
- Haak, S.P., ed. *Johan van Oldenbarnevelt. Bescheiden betreffende zijn staatkundig beleid en zijn familie. I: 1570-1601*. RGP Grote serie 80 ('s-Gravenhage 1934).
- Haak, S.P., 'Een verslag van den landdag te Arnhem in september 1578 gehouden', *Bijdragen en Mededeelingen Gelre* 30 (1927) 219-223.
- Haakman, A.F., en H.J. Allard, *Het beleg en de zg. verwoesting van Maastricht in 1579* (Roermond 1877).
- Haar, Jaap ter, *Willem van Oranje. Uit de geschiedenis van de Lage Landen* (Weesp 1984).
- Habets, J., 'Een brief van Willem den Zwijger aan Margaretha van Brederode, vorstin-abdis te Thorn', *De Maasgouw* 5 no. 201 (18 aug. 1883) 889-890.
- Häpke, R., ed. *Niederländische Akten und Urkunden zur Geschichte des Hanse und zur deutschen Seegeschichte. I: 1531-1557* (München-Leipzig 1913); II: *1558-1669* (Lübeck 1923).
- Haer, F. van der, *De initiis tumultuum Belgicorum ad serenissimum D.D. Alexandrum Farnesium Parmae et Placentiae Ducem Libri Duo: Quibus eorum temporum Historia continetur, quae a Caroli Quinti morte, usque ad Ducis Albani adventum, imperante Margaretha Austria, Parmae et Placentiae Duce, per annos novem in Belgio extiterunt* (Duaci [Douai] 1587; Leuven 1639²).
- Hahlweg, W., *Die Heeresreform der Oranier und die Antike* (Berlijn 1941).
- Haitsma Mulier, E.O.G., 'Willem van Oranje in de historiografie van de zeventiende eeuw', in: Haitsma Mulier en Janssen, *Willem van Oranje...* (Utrecht 1984) 32-62.
- Haitsma Mulier, E.O.G. en A.E.M. Janssen, red. *Willem van Oranje in de historie 1584-1984. Vier eeuwen beeldvorming en geschiedschrijving* (Utrecht 1984).
- Hall-Nijhoff, E. van, 'Drie grote Nederlanders, grafologisch bekeken', *Bijdragen tot de geschiedenis van de Nederlanden* 17 (1962-1963) 2-25. [Met facsimile's]
- Hallema, A., 'Antwerpen en de prins van Oranje in 1577. "Wellecom" en "Adieu" der Antwerpsche Rederijkers Kamer', *Stemmen des Tijds* 23 (1934) II, 66-73.
- Hallema, A., 'Een bijdrage tot de Willem van Oranje-herdenking. De verschillende aanslagen op het leven van prins Willem van Oranje', *De Nieuwe Gids* 48, 2 (1933) 390-405.
- Hallema, A., 'Een militaire traditie van eeuwen verbroken. Militaire aanstellingsakten van prins Willem van Oranje en prins Maurits ten behoeve van de verdediging van de vesting Willemstad uit de jaren 1583 en 1587', *Ons Leger* 39, 7 (1955) 10-14.
- Hallema, A., *Oranjevorsten in ballingschap. Van Dillenburg en Londen uit voor vrijheid en recht* (Maastricht 1947).
- Hamal, zie: Becdelièvre, Hamal de.
- Hamel, J.A. van, *Wat de Zwijger nú tot ons zegt. Een beschouwing uit het verleden voor het heden* (Haarlem 1933).
- Hammen, J. v.d. – Nicz., ed. 'Oorkonden betreffende het geslacht van Renesse', *Taxandria* 32 (1925)

42-47.

Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, zie: *Bulletin de la Commission Royale*.

Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis gesticht onder de benaming Société d'Emulation te Brugge. Sinds 1939 de voortzetting van de *Annales de la Société d'Emulation de Bruges*, zie aldaar.

Handt-vesten en privelegien der steden Alckmaer en Hoorn (Enkhuizen, Egbert vanden Hoof, 1667).

Handtvesten, privilegien, willekeuren ende ordonnantien der stad Enchuysen (Enkhuizen, Egbert vanden Hoof, 1667).

Handvesten, privilegien, costuymen, ende willekeuren der stad Aemstelredam (Hoorn 1624).

Handvesten, privilegien, octroyen, vrij- en gerechtigheden aan de stad Haerlem en haare burgers verleend (Haarlem 1751).

Handvesten; ofte privilegien ende octroyen, mitsgaders willekeuren, costuimen, ordonnantien en handelingen der stad Amstelredam. H. Noordkerk ed. 2dln. (Amsterdam 1748).

Hans, D., 'De nieuwe literatuur over Willem van Oranje', *Haagsch Maandblad* 11 (1934) 81-101.

Hardenberg, H., *Het archief van de curatoren der Leidsche Universiteit. 1e ged. (1574-1815)* (Leiden 1935).

Haren, Onno Zwier van, 'Willem de Eerste (1773)', in: J. van Vloten, *Leven en werken van W. en O.Z. van Haren, Friesche Edellui* (Deventer 1874) 221-322.

Harrison, Fr., *William the Silent* (Londen 1897). Nieuwe ed. (1973).

Harrison, F., *Willem I, prins van Oranje*. Met een voorrede van P.J. Blok ('s-Gravenhage 1898).

Hart, G. 't, *Historische beschrijving der vrije en hoge heerlijkheid Heenvliet* (Den Helder 1949)

Hart, G. 't, en H.F.W.D. Fischer, *Costumen van 's-Gravenhage 1451-1609*. Werken der Vereeniging tot uitgaaf der bronnen van het oud-vaderlandsche recht, Derde reeks 19 (Utrecht 1963).

Haslinghuis, E.J., 'Hofstaat en hofleven van prins Willem I', in: *Prins Willem van Oranje 1533-1933* (Haarlem 1933) 269-288.

Hasselt, G. van, *Kronijk van Arnhem, 1310-1789* (Arnhem 1790).

Hasselt, G. van, *Stukken voor de vaderlandsche historie uit de verzameling van Mr. G. van Hasselt*. 4 dln. (Arnhem-Amsterdam 1792-1793).

Hatzfeld, L., 'Königsheil und Prädestination. Zur Leistung der Nassauer in der Ideengeschichte des 16. Jahrhunderts', *Nassauische Annalen* 68 (1957) 107-126.

Hatzfeld, L., *Die Nassauischen Voraussetzungen der niederländischen Rebellion von 1568* (Diss. Marburg a.d. Lahn 1953).

Hatzfeld, L., 'Wilhelm Knüttel 1566', *Nassauische Lebensbilder* 5 (1955) 21-34.

Hatzfeld, L., 'Zur Geschichte des Reichsgrafenstandes', *Nassauische Annalen* 70 (1959) 41-54.

Heckmann, K., 'Graf Ludwig der Ältere von Wittgenstein und Prinz Wilhelm von Oranien, der Befreier der Niederlande', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 7e reeks 4 (1934) 23-29.

Heeringa, K., 'De instructiën voor de gewestelijke regeering van Zeeland, 1574-1586', *Archief, vroegere en latere mededeelingen voornamelijk in betrekking tot Zeeland* (1912) 27-128.

Heeringa, K., 'De leiders der Staten van Zeeland in de jaren 1577-1580', *Archief, vroegere en latere mededeelingen voornamelijk in betrekking tot Zeeland*, 1918, 1-41.

Hees, P. van, 'Willem van Oranje, 1533 - 24 april - 1933', *Utrechtse Historische Cahiers* 5 (1984) nr. 2/3, 83-104.

Hefner, O.T. von, *Stammbuch des blühenden und abgestorbenen Adels in Deutschland, herausgegeben von einigen deutschen Edelleuten*. 4 dln. (Regensburg 1860-1866).

Heidenhain, A., *Die Unionspolitik Landgraf Philipps von Hessen 1557-1562* (Halle a.S. 1890).

Heil, Dietmar, *Die Reichspolitik Bayerns unter der Regierung Herzog Albrechts V. (1550-1579)* (Göttingen 1998).

Heinsius, Daniel, *Auriacus sive Libertas saucia* (Leiden 1602).

Hellendoorn, J., *Catalogus der handschriften van de Bibliotheek der Universiteit van Amsterdam* (Amsterdam 1899-1903).

Hellinga-Querido, L., *De Koningsbijbel van de prins in de Stadsbibliotheek te Haarlem. Verslag van*

- een onderzoek (Stadsbibliotheek Haarlem en Instituut voor Neofilologie en voor Neolatijn van de Universiteit van Amsterdam, 1971).
- Henche, A., 'Dillenburger Verordnungen während des Exils Wilhelms von Oranien (1567-1572)', *Nassauische Blätter* 13 (1933) 98-.
- Henne, A. et A. Wouters, *Histoire de la ville de Bruxelles*. 3 dln. (Brussel 1845).
- Heppe, H., ed. *Epistolae quas Theodorus Beza ad Wilhelmum IV Hassiae Landgravum misit* (Marburg 1860).
- Heppe, H., *Geschichte des deutschen Protestantismus in den Jahren 1555-1581*. 4 dln. (Marburg 1852-1859).
- Heppe, H., *Geschichte der hessischen Generalsynoden von 1568-1582. Nach den Synodalakten zum ersten Male bearbeitet und mit einer Urkundensammlung* (1847).
- Herckenrode, J.S.F.J.L. de, *Complément au nobiliaire des Pays-Bas et du comté de Bourgogne*. 2 dln. (Gent 1862-1866).
- Herckenrode, J.S.F.J.L. de, *Nobiliaire des Pays-Bas et du comté de Bourgogne*. 2 dln. (Gent 1862-1865).
- Herdenking Willem van Oranje 1584-1984. Brussel 12 oktober 1984*. Onder auspiciën van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België en de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde (Brussel 1985).
- Herenius-Kamstra, Ans, *Willem van Oranje 1533-1584. De prins, de mens, de staatsman* (Ede 1983).
- Hermans, C.R., *Annales Ordinis S. Crucis* ('s-Hertogenbosch 1858, 3 dln. en *Index*, Diest 1953).
- Hermans, C.R., *Verzameling van charters en geschiedkundige bescheiden betreffende het land van Ravestein*. I ('s-Hertogenbosch 1850).
- Herstelden, Den - prins tot stadhouder ende capteyn generaal* (Amsterdam 1663). [zie Haitsma Mulier, 'Willem van Oranje...' (1984) 53].
- Hertog, A. den, *Willem van Oranje. Beelden uit het leven van prins Willem van Oranje, Vader des Vaderlands* (Leiden 1932).
- Herwerden, P.J. van, *Bij den oorsprong van onze onafhankelijkheid: een studie over het aandeel van de standen aan het verzet tegen Spanje in de jaren 1559-1572* (Groningen-Batavia 1947).
- Herwerden, P.J. van, *Lodewijk van Nassau. Een leven gewijd aan de Nederlanden* (Assen 1939).
- Herwerden, P.J. van, *Het verblijf van Lodewijk van Nassau in Frankrijk. Hugenoten en Geuzen 1568-1572* (Assen 1932).
- Hessels, J.H. ed., *Ecclesiae Londino-Batavae Archivum. Epistulae et Tractatus cum Reformationis tum Ecclesiae Londino-Batavae Historiam illustrantes*. 3 dln. in 4 bdn. (Cambridge 1887-1897).
- Hettema, H., 'Ligt Daelhem, waar de troepen van De Villers in 1568 verslagen werden, in België of elders', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 6e reeks 6 (1928) 149-152.
- Hettema, H., 'De route van prins Willem in 1568 (met twee kaartjes)', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 6e reeks 3 (1926) 1-36, 312.
- Hettema Jr., H., 'De route van prins Willem I in 1572', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 6e reeks 5 (1927) 193-214; 6e reeks 6 (1928) 17-60.
- Hettema, H., 'Tiel in het begin van onze opstand', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 7e reeks 9 (1938) 94-103.
- Hettema, H., 'De veldtocht der Spanjaarden in 1572 ten westen van de Geldersche IJssel', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 7e reeks 2 (1932) 107-160.
- Heugten, W. van, 'De opstand, Willem van Oranje en de grensstreken in Frankrijk en Duitsland. Een historische schets', *Jaarboek Zannekin* 6 (1984) 53-62.
- Heyck, Ed., *Wilhelm von Oranien und die Entstehung der freien Niederlande*. Monographien zur Weltgeschichte XXVIII (Bielefeld-Leipzig 1908).
- Hilman, Johannes, *Willem de Eerste, prins van Oranje: treurspel* (Amsterdam 1848).
- Historisch tijdschrift*, onder medewerking van eenige geleerden uitgegeven door prof. L.G. Visscher. I en II-1 (Utrecht 1841-1842).
- Hinderdael, S., *Marnix van St. Aldegonde voor den Rijksdag te Worms* (Den Haag 1941).
- Hoefler, F.A., 'Aanteekeningen omtrent de vesting Harderwijk', *Bijdragen en Mededeelingen Gelre* 27 (1924) 49-87.

- Hoefler, J.Ch. F., zie: *Nouvelle Biographie Générale*.
- Hoehlbaum, K., 'Ostfriesland und die Niederlande, 1568-1571. Zur Geschichte der Wassergeussen. Kölnische Beiträge', *Mittheilungen aus dem Stadtarchiv von Köln* 6. Heft 17 (1889) 53-120.
- Hoek, D., 'Egmonds kinderen op de Vijverberg', *Jaarboek Die Haghe* 1966, 18-41.
- Hoeven, G.G. van der, *Geschiedenis der vesting Breda* (Breda 1886). Facsimile-editie (Schiedam 1974).
- Hoeven, M. van der, ed. *Exercise of arms. Warfare in the Netherlands, 1568-1648* (History of warfare I; Leiden, New York, Keulen 1997).
- Hof, W.J. op 't, 'Aanvulling op: Een werk van Jean Taffin als bron voor een puriteins "domestic conduct book"', *Documentatieblad Nadere Reformatie* 3 (1979) 121-125.
- Hofdijk, W.J., '10 July 1584', *Eigen Haard, Geillustreerd Volkstijdschrift* (Haarlem 1885) 328-337.
- Hofdijk, W.J., *Een lauwerkrans op des Zwijgers graf* ('s-Gravenhage 1884).
- Hoffman, I. en P. Meijer, *Collection de portraits de la Maison d'Orange* (z.p. z.j.).
- Hofman, J.H., 'Eed, door graaf Jan van Nassau als stadhouder van Gelderland afgelegd op maandag 2 juli 1578', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 3^e reeks 4 (1888) 227-228.
- Hofman, J.H., 'Huldiging van prins Willem den Eerste als heer van IJsselstein', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 3e reeks 4 (1888) 221-226.
- Hofman, J.H., 'Huwelijk van prins Willem van Oranje met Anna van Egmond', *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap* 14 (1893) 69-88.
- Hofman, J.H., 'Pontus de Huyter', *De Katholiek* 88 (1885) 359-363.
- Hogendorp, D., *Disputatio historico-juridica inauguralis de Gulielmii principis Arausiae, liberi cultus divini, liberaeque conscientiae vindicis, juribus, in summum imperium in comitatu Hollandiae* (Leiden 1822).
- Hogendorp, G. van, *Trver-spel van de moordt begaen aen Wilhem bij der gratie Gods prince van Oraengien, etc.* (Amsterdam 1617).
- Höhlbaum, Konstantin, *Kölner Inventar*. 2 Bde. (Leipzig 1896 en 1903).
- Hollaender, Alcuin, 'Wilhelm von Oranien und Strassburg 1568 und 1569', *Zeitschrift für die Geschichte des Oberrheins* NF 21 (1906) 50-98.
- Hollander, Jord den, *In naam van Oranje* (Delft 1978).
- Hollands op-comst oft bedenkingen op de schaadelyke geschriften, genaamt 'Graaflyke regeeringhe' en interest van Van Holland uitgegeven door VDH' ten dienste van alle liefhebbers, die de waare interest des lands beminnen, vergadert door JC.* (Leiden 1662). [zie Haitsma Mulier, 'Willem van Oranje...' (1984) 52 e.v.].
- Hoof, J.P.C.M. van, 'De loopbaan van Willem van Oranje in het Nederlandse leger in de jaren 1551-1559', *Mars et historia* 18 (1984) 178-185.
- Hoogers, Leo en S.Groenveld., eds. *Willem de Zwijger herdenking 1984: 1584-1984* ('s-Gravenhage 1984).
- Hop, H.A., *Prins Willem van Oranje* (Zeist 1980). [20 dia's en 1 tekst van 12 pagina's].
- Horden, P., 'Willem van Oranje en Vianen', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 65 (1952) 213.
- Horsman, P.J., Th.J. Poelstra en J.P. Sigmond, *Schriftspiegel. Nederlandse paleografische teksten van de 13de tot de 18de eeuw* (Zutphen 1986).
- Horst, J.J. van der, *Het huwelijk van Willem van Oranje met Anna van Saksen* (z.p. z.j. [1851]).
- Houben, L.G.A., *Geschiedenis van Eindhoven* (z.p. 1889-1890; 1978²).
- Houssaye, Amelot de, *Histoire de Guillaume de Nassau, prince d'Orange*. 2 dln. (Londen 1754).
- Houtzager, H.L., 'Enkele medici rond de prins van Oranje en het postmortale onderzoek van de prins', *Jaarboek van de Vereniging Oranje-Nassau Museum* (1984) 84-102.
- Houtzager, H.L., 'Twee consilia van Andreas Vesalius', *Medisch Contact* 33 (1978) 1264-1266.
- Houwaert, J. B., *Declaratie van die triumphante Incompst vanden ...prince van Oraingnien, binnen die princelijcke stadt van Brussele, geschiet in t'iaer..., duysent, vijfhondert, achtentseuentich, den achthiensten septembris. Beschreuen, ende ghecomponeert, door Jehan Baptista Houwaert, conseillier, ende meester ordinarius vande Rekeninghen...des conincx in Brabant* (Antwerpen 1579). [= Knuttel 320].
- Hübner, J., *Genealogische tabellen, nebst denen darzu gehörigen genealogischen Fragen, zur Erläuterung der politischen Historie ...* 4 dln. (Leipzig 1733-1766), zie ook: *Supplementtafeln*.

Hubner, J., *Genealogische tabellen, of geslacht-rekenkundige tafelen. Het eerste deel. Bestaande in driehonderd en drie-en-dertig voorstellingen* (Leiden 1735).

Hüffer, Maria, *Bronnen voor de geschiedenis der abdij Rijnsburg*. RGP Kleine serie 31 ('s-Gravenhage 1951).

Huguerye, M. de la, *Mémoires inédits, publiés .. par A. de Ruble*. 3 dln. (Parijs 1877-1880).

Huidekoper, E., 'Willem van Oranje: verdraagzaamheid in 16e-eeuws perspectief', *Utrechtse Historische Cahiers* 5 nr. 2/3(1984) 1-36.

Huizinga, J., 'Uitzichten: 1533, 1584', *De Gids* 97 (1933) 136-152. Ook in Dez., *Verzamelde werken* 2 (Haarlem 1948) 35-49.

Hullu, J. de, *De archieven van de admiraliteitscolleges* ('s-Gravenhage 1924).

Hulshof, A., *Deutsche und lateinische Schrift in den Niederlanden (1350-1650)* (Bonn 1918).

Hulshof, A., *Verslag van een onderzoek te Parijs naar handschriften en bescheiden belangrijk voor de geschiedenis van Nederland ingesteld* (Utrecht 1912).

Hulshof, A., *Verslag van een onderzoek te Rostock naar handschriften, drukwerken en bescheiden belangrijk voor de geschiedenis van Nederland, op last der regeering* ('s-Gravenhage 1909).

Hulst, W.G. van de, *Willem van Oranje. Vader des Vaderlands* ('s-Gravenhage 1984⁹). [oorspr. titel: *Prins Willem. Vader des Vaderlands* (1933)].

Hultman, C.G., *Geschied- en Staatkundig onderzoek over den tijd, wanneer Philips II, koning van Spanje, opgehouden heeft Heer der Vereenigde Nederlanden te zijn* (Arnhem 1781).

Hulzen, A. van, *De grote geus en het falende driemanschap* (Hilversum 1995).

Hulzen, A. van, 'De tocht van Toulouse naar Walcheren', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 52 (1937) 53-60.

Hulzen, A. van, *Utrecht in 1566 en 1567* (Groningen-Batavia 1932).

Hurk, W.J.C.C. van den, o. praem. *Het verborgen leven van de Abdij van Berne in haar parochies 1797-1857* (Tilburg 1977).

Husmeier, Gudrun, *Graf Otto IV. von Holstein Schaumburg (1517-1576): Landesherrschaft, Reichspolitik und Niederländischer Aufstand* (Bielefeld-Gütersloh 2002).

Huybers, H.F.M., *Don Juan van Oostenrijk. Landvoogd der Nederlanden*. 2 dln. (Utrecht-Amsterdam 1913-1914).

Huyg, A., 'Oranje en Egmond', in: *Egmondiana* (1945) 33-35.

In honorem inclity herois, Balthasar Gerardi, tyrannidis Auracae fortissimi vindicis, Carmen: quo et Guilielmi Nassauij Principis Auraci caedes, et percussoris tormenta, copiosius in secunda hac aeditione, quam in prima fuerant descripta, enarrantur. Authore T.G.A.V.B. Lovanii, apud Joannem Masius, ... (1589). [= Knuttel 694].

Incomste van den ... prince van Orangien binnen der vermaerde coopstadt van Amsterdam den XVIIen Martii 1580 ... (Antwerpen z.j.). [= Knuttel 530]

Inventaire des archives de la cité de Liège (Liège 1997²).

Iongh, H. de, *William the Silent and the Dutch Revolt* (Londen 1974).

" 't Is toch vergeven ". *Twee brieven van Maria Rubens uit het jaar 1571*. Een parel van grote waarde, ontdekt bij glas 22, met de voorstelling van de tempelreiniging geschonken door prins Willem van Oranje, uitgevoerd door Dirk Crabeth (Gouda 1974).

Itjeshorst, J. – Jz., *De werkzaamheid van Du Plessis Mornay in dienst van Hendrik van Navarre, in de jaren 1576 tot 1582* (Kampen 1917).

Jacobs, E., *Juliana von Stolberg, Ahnfrau des Hauses Nassau-Oraniens, nach ihrem Leben und ihrer geschichtlichen Bedeutung quellenmässig dargestellt* (Wernigerode 1889).

Jacobs, E., 'Juliana, Gravin van Schwartzburg de zuster van prins Willem van Oranje', in: Krämer e.a., *Je maintiendrai* I (Leiden 1905) 140-172.

Jacobs, E., 'Een receptenboek uit het Huis van prins Willem I van Oranje', in: Krämer e.a., *Je maintiendrai* II (1906) 61.

Jager, H. de, 'Attestatie voor de predikanten van de Augsburgsche Confessie te Antwerpen, afgegeven door prins Willem I', in: *Studiën en Bijdragen op 't gebied der historische theologie* 3 (1876) 550-

551.

Jansen, H.P.H., 'De Bredase Nassaus', in: C.A. Tamse, ed. *Nassau en Oranje* (Alphen a/d Rijn 1979) 13-40.

Janssen, A.E.M., 'Het verdeelde huis. Prins Willem van Oranje en graaf Jan van Nassau bij de totstandkoming van de Unie van Utrecht', in: Groenenveld en Leeuwenberg, *De Unie van Utrecht* ('s-Gravenhage 1979) 101-135.

Janssen, A.E.M., 'Prins Willem van Oranje en de verlatinge. Een historiografische bijdrage ter weerlegging van een verbeelde historie', *Kleio* 20 (1979) 111-117.

Janssen, A.E.M., 'Prins Willem van Oranje in het oordeel van tijdgenoten', in: Haitsma Mulier, E.O.G. en A.E.M. Janssen eds., *Willem van Oranje ...* (Utrecht 1984) 9-31.

Janssen, H.Q., *Petrus Dathenus. Een blik op zijn laatste levensjaren, vooral op zijn twistzaak met Oranje* (Delft 1872).

Janssen, L.F.J., 'Onuitgegevene berigten over den afval van graaf Willem van den Berg van zijnen schoonbroeder prins Willem I, ten tijde van Don Juan van Oostenrijk', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* I (1837) 49-69.

Janssens, Gustaaf, *Don Fernando Álvarez de Toledo, tercer duque de Alba, y los Países Bajos* (Brussel 1993).

Janssens, P., 'Willem van Oranje aan het Brussels hof 1549-1559', *Spiegel Historiae* 19, 4 (1984) 174-180.

Janssens, Ini en Pieter Swildens, *Het leven van Willem de Zwijger* ('s-Gravenhage 1950).

Japikse, N., ed. *Correspondentie van Willem den Eerste, prins van Oranje. Eerste deel (1551-1561)* ('s-Gravenhage 1934). Zie ook: H. van Alphen, *Correspondentie van den prins van Oranje*.

Japikse, N., *De geschiedenis van het Huis van Oranje-Nassau*. 2 dln. ('s-Gravenhage 1937-1938).

Japikse, N., 'Middelburgs Remonstrantie betreffende de afzwering van Philips II', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 5e reeks 6 (1919) 330-336.

Japikse, N., 'Een opmerkelijke uiting van prins Willem I', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 8e reeks 2 (1941) 120-121.

Japikse, N., 'Prins Willem en de Generale Unie (1576-1581)', in: *Wilhelmus van Nassouwe* (Middelburg 1933) 145-157.

Japikse, N., 'Prins Willem's eerste avondmaal', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 7e reeks 4 (1934) 110-111.

Japikse, N., ed. *Resolutiën der Staten-Generaal van 1576 tot 1609, bewerkt door ---*. 14 dln. Rijks Geschiedkundige Publicatiën ('s-Gravenhage 1915-1970).

Japikse, N., 'Ter herdenking van de Unie van Utrecht', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 6e reeks 8 (1929) 3-24.

Je maintiendrai. Een boek over Nassau en Oranje (Leiden 1905-1906). [zie onder Krämer en Moes, 1906].

Jensma, Th.W., ed. *Acta van de Kerkeraad der Nederduitsche gereformeerde kerk te Dordrecht 1573-1579* (Dordrecht 1981).

Jensma, Th.W., 'Het logement van de prinche van Oraignen', *Kwartaal & Teken van Dordrecht* 10 (1984) 18-20.

Jensma, Th.W., 'Officiële ontvangsten en plechtigheden in het 15e en 16e eeuwse Dordrecht', *Kwartaal & Teken van Dordrecht* 10 (1984) 1-17.

Jensma, Th.W., 'Predikantenperikelen in Dordrecht, 1572-1579', in: *Scrinium et Scriptura: Opstellen betreffende de Nederlandse geschiedenis aangeboden aan J.L. van der Gouw* (Groningen 1980) 388-399.

Jensma, Th. W., 'Van de droefyge doot van myn heere de prince', *Kwartaal & Teken van Dordrecht* 10 (1984) 21-22.

Jimkes-Verkade, E.I., 'De ikonologie van het grafmonument van Willem I, prins van Oranje', in: I.V.T. Spaander en R.A. Leeuw, *De stad Delft...*, dl. I, 214-227 en dl. II, afb. 277-297 (Delft 1981).

Jobse, P., 'Jan van Nassau en de Unie van Utrecht 1577-1579', *Utrechtse Historische Cahiers* 5, 1 (1984) 1-53.

Jochems, M., *Prins Willem I van Oranje en een meinedig koning* ('s-Gravenhage 1933).

- Jong, C. de, 'Die aanleiding tot die herdenking van prins Willem I van Oranje', in: Idem, ed. *Onder die ban van die prins* (Pretoria 1985) 1-4.
- Jong, C. de, 'Eerbewys aan die rooms-katholieke medestanders van Willem van Oranje', in: Idem, ed. *Onder die ban van die prins* (Pretoria 1985) 8-10.
- Jong, C. de, 'Herdenking van prins Willem I van Oranje te Pretoria in 1933', in: Idem, ed. *Onder die ban van die prins* (Pretoria 1985) 11-12.
- Jong, C. de, 'In de ban van de prins. Overzicht van de literatuur verschenen by de herdenking van Willem I van Oranje-Nassau', in: Idem, ed. *Onder die ban van die prins* (Pretoria 1985) 49-73.
- Jong, C. de, ed. *Onder die ban van die prins. Verslag van die herdenking van prins Willem I van Oranje se sterfdag 10 Julie 1584 en oorsig van die verskene geleentheidspublikasies* (Pretoria 1985).
- Jong, C. de, 'Prins Willem I van Oranje-Nassau', in: Idem, ed. *Onder die ban van die prins* (Pretoria 1985) 35-36.
- Jong, C. de, 'Prins Willem I van Oranje-Nassau, vryheidsheld van die Nederlanders', in: Idem, ed. *Onder die ban van die prins* (Pretoria 1985) 37-41, ook in: *Die Voorligter, maandblad van die Nederduitse Gereformeerde Kerk* 47 nr. 8 (Pretoria Julie 1984) 22-23.
- Jong, C. de, 'Verslag van die herdenking van Willem I van Oranje-Nassau te Pretoria', in: Idem, ed. *Onder die ban van die prins* (Pretoria 1985) 5-6.
- Jong, C. de, 'Willem de Zwijger en Paul Kruger' [Verslag van lezing P.J. van Winter in Utrecht, 11 oktober 1965], in: Idem, ed. *Onder die ban van die prins* (Pretoria 1985) 31-34.
- Jong, O.J. de, 'Unie en religie', in: Groenveld en Leeuwenberg, *De Unie van Utrecht* ('s-Gravenhage 1979) 155-183.
- Jonge, J.C. de, ed. *Besluiten van de Staten-Generaal der Nederlanden, voor den druk in gereedheid gebragt en met aantekeningen en bijlagen vermeerderd door - - -*. 2 dln. [1576, 1577] ('s-Gravenhage 1820-1831).
- [Ook onder de titel *Résolutions*, zie aldaar].
- Jonge, J.C. de, ed. 'Briefwisseling, tusschen eenige aanzienlijke Nederlandsche edelen en den Hertog van Alva, gehouden in de jaren 1566-1569', in: Idem, *Verhandelingen en onuitgegeven stukken I* (Delft enz. 1825) 47-86.
- Jonge, J.C. de, ed. 'Brieven van en over Willem den Eersten, prins van Oranje-Nassau, geschreven tusschen de jaren 1580 en 1584, aan de overheden der stad Gend', in: Idem, *Verhandelingen en onuitgegeven stukken II* (Delft enz. 1827) 51-108.
- Jonge, J.C. de, *De Unie van Brussel, des jaars 1577, naar het oorspronkelijke uitgegeven*. En *Bijvoegselen en verbeteringen op de Unie van Brussel, des jaars 1577*. 2 dln. ('s-Gravenhage 1825-1827).
- Jonge, J.C. de, ed. *Verhandelingen en onuitgegeven stukken betreffende de geschiedenis der Nederlanden*. 2 dln. (Delft-'s-Gravenhage-Amsterdam 1825-1827).
- Jonge, J.C. de, ed. 'Verslag der Nederlandsche gezanten aan den prins van Orange en aan de Staten-Generaal, wegens het voorgevallene bij de aanbieding der hooge overheid aan den Hertog van Anjou', in Idem, *Verhandelingen en onuitgegeven stukken I* (Delft enz. 1825) 101-126.
- Jonge, J.K.J. de, *Louise de Colligny* ('s-Gravenhage 1880).
- Jonge, K. De, en G. Janssens, eds. *Les Granvelle en les anciens Pays-Bas. Liber doctori Mauricio van Durme dedicatus*. Symbolae. Facultatis litterarum Lovaniensis. Series B XVII (Leuven 2000).
- Jonge van Ellemeet, B.M. de, ed. 'De verheffing van Arnemuïden tot stad', *Verslagen en mededeelingen. Vereeniging tot uitgave der bronnen van het oude vaderlandsche recht* V 1-6 (1909) 289-296.
- Jongste, Jan A.F. de, *Om de religie of om de vrijheid. Spanningen tussen stadhuis en kerk in Leiden na het beleg* (1998).
- Junius, Hadrianus, *Epistolae, quibus accedit ejusdem vita & oratio de Artium liberalium dignitate* (Dordrecht 1652).
- Jurriaanse, M., zie: *Prins Willem van Oranje*.
- Jurriaanse, M.W., 'Literatuur over prins Willem I verschenen in 1933', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 7e reeks 4 (1934) 102-108.
- Juste, Théodore, *La Fondation de la république des Provinces-Unies. Guillaume le Taciturne d'après sa*

- correspondance et les papiers d'état* (Den Haag 1972; Brussel 1873).
- Juste, Théodore, *Histoire de la révolution des Pays-Bas sous Philippe II* (Brussel 1855) (nouv. éd. Brussel. 45 dln. 1884-1885).
- Juste, Théodore, *La Pacification de Gand et le sac d'Anvers 1576* (Brussel 1876).
- Juste, Théodore, 'Les Valois et les Nassau, 1572-1574', *Bulletin de l'Académie Royale des Sciences et des Belles Lettres de Belgique* 2e serie 2 (1857) 582-615.
- Justification, La, du Prince d'Oranges, contre les faulx blâmes, que ses columniateurs taschent à luy imposer à tort ...* (1568).
- '*Justification, La, du prince d'Oranges, contre les faulx blâmes, que ses columniateurs taschent à luy imposer à tort ... Imprimé au mois d'avril A^o 1568*', in: *Prins Willem van Oranje 1533-1933* (Haarlem 1933).
- Juten, G.C.A., *Beschrijving van Bergen op Zoom en omstreken* (Bergen op Zoom 1924).
- Juten, G.C.A., 'Rentmeesters van Niervaart', *Taxandria* 50 (1943) 177-180.
- Kaajan, H.J.Ph.G., *Archief van Mr. Paulus Buys 1572-1587. Voorlopige inventaris* ('s-Gravenhage 1976).
- Kaajan, H.J.Ph.G., 'Tussen winstbejag en staatsgezag: nieuw licht op de ambtelijke loopbaan van de Brabander Jacques Reingoud (1563-1586)', *Bijdragen tot de geschiedenis van het aloude hertogdom Brabant* 65 (1982) 135-166.
- Kalken, Frans van en Tobie Jonckheere, *Marnix de Sainte Aldegonde 1540-1598* (Brussel 1952).
- Kalveen, C.A. van, 'Amersfoortse rechtsbronnen uit de zestiende eeuw', *Verslagen en Mededelingen Stichting tot uitgaaf der bronnen van het oud-vaderlandse recht* 5 (1987) 33-64.
- Kamen, Henry, *The duke of Alba* (New Haven-Londen 2004).
- Kamp, J.L.J. van der, *Emanuel van Portugal en Emilia van Nassau* (Assen 1980).
- Kamp, Walter van der, ed. *Willem van Oranje*. 10 dln. (Hilversum 1984). [Gedramatiseerde serie voor TV in 10 delen van elk 45 minuten].
- Kannegieter, J.Z., 'De bijnaam "De Zwijger" van den Vader des Vaderlands', *De Gids* 106 (1942) 93-101.
- Kaptein, Herman, *De Beeldenstorm* (Hilversum 2002).
- Kellen, David van der, 'De portretten van Willem den Zwijger', *Eigen Haard* (1884) 333-337.
- Kerkhistorisch Archief, verzameld door N.C. Kist en W. Moll*. 4 dln. (1857-1866).
- Kerkwijk, A.O. van, 'Prins Willem I in de penningkunst', in: *Prins Willem van Oranje 1533-1933* (Haarlem 1933) 379-386.
- Kernkamp, G.W., 'De Geuzenprins', *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Utrecht 1932-1933* (Utrecht 1934) 97-120.
- Kernkamp, G.W., 'De houding van Amsterdam in zake de aanbieding van de grafelijkheid aan de prins van Oranje', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 48 (1933) 113-119.
- Kernkamp, G.W., *Van menschen en tijden* dl. I. (Haarlem 1931).
- Kernkamp, G.W., *Verslag van een onderzoek in Zweden, Noorwegen en Denemarken naar archivalia, belangrijk voor de geschiedenis van Nederland* ('s-Gravenhage 1903).
- Kernkamp, G.W., *Baltische archivalia. Onderzoek naar archivalia, belangrijk voor de geschiedenis van Nederland, in Stockholm, Kopenhagen en de Duitse Oostzeesteden*. RGP Kleine serie 4 ('s-Gravenhage 1909).
- Kernkamp, J.H., *De handel op den vijand*. 2 dln. I: 1572-1588; II: 1588-1609 (Utrecht 1931-1934).
- Kernkamp, J.H., 'De houding van Amsterdam in zake de aanbieding van de grafelijkheid aan de prins van Oranje', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 48 (1933) 113-119.
- Kernkamp, J.H., 'Scheepvaart- en handelsbetrekkingen met Italië tijdens de opkomst der Republiek', *Mededelingen van het Nederlands Instituut te Rome* 2e reeks 6 (1936) 53-85.
- Kervyn de Lettenhove, J.C.M.B., ed. *Documents inédits relatifs à l'histoire du XVIe siècle*. 1° dl. (Brussel 1883).
- Kervyn de Lettenhove, J.C.M.B., *Les Huguenots et les Gueux. Étude historique sur vingt-cinq années du XVIe siècle (1560-1585)*. 6 dln. (Brugge 1883-1885).
- Kervyn de Lettenhove, J. C M.B., ed. *Lettres et négociations*. 3 dln. (Brussel 1867-1874).

- Kervyn de Lettenhove, J.C.M.B., 'Le prince d'Orange. Etude historique', *Bulletin de l'Academie Royale des sciences et belles lettres*. 3e serie 2, 144-195.
- Kervyn de Lettenhove, J.C.M.B. en Gilliodts van Severen, L., eds. *Relations politiques des Pays Bas et d'Angleterre sous le règne de Philippe II*. 11 dln. (Brussel 1882-1900).
- Kervyn de Volkaersbeke, Ph., 'Les Borluut du XVIe siècle (Importance des archives privées)', *Annales de l'Academie d'Archeologie de Belgique* 8 (1851) 23-51.
- Kervyn de Volkaersbeke, Ph., ed. *Correspondance de François de la Noue, surnommé Bras-de-Fer, accompagnée de notes historiques et précédée de la vie de ce grand capitaine* (Gent-Parijs 1854).
- Kervyn de Volkaersbeke, Ph., ed. *Mémoires sur les troubles de Gand 1577-1579 par François Halewyn, seigneur de Zweveghem* (Brussel-Gent-Leipzig 1865).
- Kervyn de Volkaersbeke, Ph., *Notice biographique sur François de la Noue, surnommé Bras-de-fer* (Gent 1848).
- Kervyn de Volkaersbeke, Ph. en J. Diegerick, eds. *Documents historiques inédits concernant les troubles des Pays Bas, 1577-1584, publiés avec des notes biographiques et historiques*. 2 dln. (Gent 1848-1849).
- Kessel, G. van, *Naamregister van de heeren van de Regeering der stad Haarlem, uitgegeven bij G. van Kessel, boekdrukker* (1733).
- Kessler, H., 'Prinz Wilhelm von Oranien und Landgraf Wilhelm IV von Hessen', *Hessenland* 10 (1896) 241-253.
- Kesteloo, H.M., *Domburg in woord en beeld* (Middelburg 1913).
- Keuning, Marja de en Gees van der Plaats, '“Geen voetbal met Fruin en Van Schelven”. Swarts biografie van Willem van Oranje', *Nieuwsbrief van het Historisch Genootschap* jrg 2, 2 (april 1995) 2-4.
- Kiersch, H.J.P.A., *Het goed recht van Oranje* (Rotterdam 1893).
- Kiersch, H.J.P.A., *Iets over Oranje en den Opstand tegen Filips II. Een antwoord aan X (= C.M.M. Bartels)* ('s-Gravenhage 1892).
- Kikkert, J.G., *Willem van Oranje* (Weesp 1983).
- Kinderman, J.C. [Chonia], *Lodewijk van Nassau [de volmaakte ridder] beschouwd naar zijn leven en karakter* (Utrecht 1874).
- Kist, N.C., *Bijdragen tot de vroegste geschiedenis en den toekomstigen bloei der Hoogeschool te Leiden. Eene feestgave bij de viering van haar twee honderdvijfzeventig-jarig bestaan* (Leiden 1850).
- Kist, N.C., 'De pauselijke aflaathandel ook in deszelfs invloed op de kerkhervorming in Nederland', *Archief voor kerkelijke geschiedenis* 1 (1829) 145-244; 3 (1831) 433-469.
- Kist, N.C. ed., 'De synoden der Nederlandsche hervormde kerken onder het Kruis, gedurende de jaren 1563-1577, gehouden te Brabant, Vlaanderen enz. Uit het nog onuitgegeven hs. medegedeeld door ---', *Archief kerkelijke geschiedenis van Nederland* 20 (1849) 113-208.
- Klagenden, Den - Veen-Boer* ('s-Gravenhage 1662). [Zie Haitsma Mulier, 'Willem van Oranje...' (1984) 52v.].
- Kleijntjens, J. - S.J., 'Correspondentie van Willem van Oranje, Reinoud van Brederode e.a. met Adriaan van Camons, drost van Jaarsveld, heer van Nijestein', *Historisch Tijdschrift* 2 (1923) 1-8.
- Kleineberg, G., *Wilhelm I von Nassau-Oranien (1533-1584), seine Söhne Moritz und Friedrich Heinrich, seine Enkel Wilhelm II, und Urenkel Wilhelm III als Stadhalter von Niederland bis 1702: Graphik, Gemälde, Medaillen*. Schriften des Museums Wiesbaden neue Folge 4 (Wiesbaden 1984-1985). [tent. cat.]
- Klink, H., *Opstand, politiek en religie bij Willem van Oranje 1559-1568. Een thematische biografie* (Heerenveen 1998).
- Klink, H., 'Wat dreef Willem van Oranje? Twee cryptische maar veelzeggende brieven', *Jaarboek Oranje-Nassau Museum* (2001) 25-35.
- Kloek, Els, *Kenau. De heldhaftige zakenvrouw uit Haarlem* (Hilversum 2001).
- Klok, J., *In naam van Oranje. Den Briel 1572-1972* (Nijkerk 1972).
- Klok, J., 'Een vorstenhuwelijk in oorlogstijd', *Spiegel der Historie* 1 (1966) 226-231.
- Klooster, L.J. van der, 'Drie gelijktijdige berichten over de moord op prins Willem van Oranje', *Jaarboek van de Vereniging Oranje-Nassau Museum* (1984) 37-84.

Klooster, L.J. van der, 'De plaats waar de prins doorschoten is. Eigentijdse topografische berichten over de plaats van de moord van 10 juli 1584', in: H.L. Houtzager e.a., ed. *Pennevruchten uit Delftse historie* (Amsterdam 1986) 47-58.

Klooster, L.J. van der, 'Het vertrek van Charlotte de Bourbon naar Heidelberg januari-februari 1572', *Jaarboek Vereniging Oranje-Nassau Museum* (1982) 10-16.

[Klose, Karl Ludwig], *Wilhelm I. von Oranien, der Begründer der niederländischen Freiheit*. Aus dem Nachlasse Karl Ludwig Klose's mit einer Würdigung des Oraniers von Heinrich Wuttke (Leipzig 1864). [In het Nederlands vertaald onder de titel: *Willem van Oranje, de grondlegger der Nederlandsche vrijheid* (Haarlem 1867) door M.L. van Deventer].

Kluckhohn, A., ed. *Briefe Friedrich des Frommen Kurfürsten von der Pfalz mit verwandten Schriftstücken*. 3 dln. (Braunschweig 1868-1872).

Kluckhohn, A., *Friedrich der Fromme, Kurfürst von der Pfalz, der Schützer der reformierten Kirche 1559-1576* (Nördlingen 1879).

Kluit, A., *Historie der Hollandsche staatsregering, tot aan het jaar 1795 ...* 5 dln. (Amsterdam 1802-1805).

Kluiver, J.H., *De cartons voor het Speculum Zelandiae* (Middelburg 1989).

Kluiver, J.H., ed. *De correspondentie tussen Willem van Oranje en Jan van Nassau, 1578-1584*. Nederlandse Historische Bronnen 4, uitgegeven door het Nederlands Historisch Genootschap (Amsterdam 1984).

Kluiver, J.H., 'Daglicht of duisternis: de situering van de Zeeuwse wandtapijten in de grote zaal van het prinsengement', *Zeeland* 1 (1992) 69-93.

Kluiver, J.H., 'De orgelarchitectuur van Jacob van Campen', *Bulletin KNOB* 73 (1974) 1-19.

Kluiver, J.H., 'Prins Willem van Oranje en het beleg van Zierikzee', *Kroniek van het Land van de Zeemeermin* 9 (1984) 55-62.

Kluiver, J.H., 'Het prinsengement in de abdij te Middelburg', *Jaarboek van de Vereniging Oranje-Nassau Museum* (1987) 93-128.

Kluiver, J.H., 'Zeeland voor de prins', *Nehalennia* 56 (1984) 21-42.

Knap W.G.zoon, W., *Prins Willem I (De Zwijger). Fragmentarische schetsen uit het leven van de groote historische figuur uit den door onze voorouders gevoerden onafhankelijkheidsstrijd tegen de Spaansche overheersching* (Arnhem 1933).

Knappert, L., 'Prins Willem's bezoek aan Leiden', *Leidsch Jaarboek* 24 (1931-1932) 43-63.

Knappert, L., 'Prins Willem en de godsdienstvrijheid', in: *Wilhelmus van Nassouwe* (Middelburg 1933) 178-188.

Knappert, L., *Willem I prins van Oranje, een Vader des Vaderlands* (Haarlem 1933).

Kneschke, E.H., *Neues allgemeines Deutsches Adels-Lexikon*. 9 dln. (Leipzig 1859-1870).

Knevel, P., 'Van rebellen tot professionals: staat, samenleving en krijgsmacht', in: *Willem van Oranje lezing* 2002, 7-33.

Knierim, P.H.J., 'De figuur van Willem van Oranje aan het begin van ons volksbestaan', *Eltheto* 87 (1932-1933) 200-209.

Knuttel, W.P.C., *Catalogus van de pamflettenverzameling berustende in de Koninklijke Bibliotheek*. Eerste deel eerste stuk 1486-1620 ('s-Gravenhage 1889) en Achtste deel/Supplement ('s-Gravenhage 1916).

Knuvelde, G., 'Oranje als mythe', *Roeping* 2 (1932-1933) 610-611.

Koenigsberger, H.G., 'Orange, Granvelle and Philip II', *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden* 99 (1984) 573-595.

Koenigsberger, H.G., 'Patronage, clientage and elites in the politics of Philip II, Cardinal Granvelle and William of Orange', in: A. Maçzak en E. von Müller-Luckner, red. *Klientelsysteme* 127-148.

Kolligs, H., *Wilhelm von Oranien und die Anfänge des Aufstandes der Niederlande* (Bonn 1885).

Kolman, R.J., 'Traditie, trouw en tolerantie I. De Kamper magistraat tussen bevrijding en religievrede (1578-1579)', *Kamper Almanak* 94, 143-220 en 'II. Het mislukken van de Kamper religievrede (1579-1580)', *Kamper Almanak* 95, 139-229.

Koning, W., *10 Juli 1584-1884. Bijzonderheden betreffende den sluipmoord gepleegd aan de Vader des Vaderlands* (Steenwijk 1884).

- Kootte, T.G., e a. *Willem de Zwijger, 1533-1584* (Stedelijk Museum 'Broodhuis' Brussel 1984). [tent. cat.]
- Kootte, T.G., *Prins Willem van Oranje 1533-1584* (Delft 1984). [tent. cat.]
- Koppenol, Johan, red. *Het Leids ontzet 3 oktober 1574 door de ogen van tijdgenoten* (Amsterdam 2002).
- Korteweg, K.N., ed. *Rechtsbronnen van Woudrichem en het Land van Altena* (Utrecht 1948, 2 dln., WOVR 3^e reeks no. 14).
- Kossman, E.H. en A.F. Mellink, eds. *Texts concerning the Revolt of the Netherlands* (Londen etc. 1974).
- Kossmann, E.H., 'Willem van Oranje en de open samenleving', in: *Herdenking Oranje* 11-16.
- Kossmann, F., 'Een "bewegliche demonstration" tot lof van prins Willem van Oranje', *Het Boek. Tweede reeks van het Tijdschrift voor Boek en Bibliotheekwezen* 21 (1932) 113-130.
- Krämer, F.J.L., E.W. Moes en P. Wagner, eds. *Je maintiendrai; een boek over Nassau en Oranje*. 2 dln. (Leiden 1905-1906).
- Kramer, C., *Emmery de Lyere et Marnix de Sainte Aldegonde* ('s-Gravenhage 1971).
- Kramm, Christiaan, *De Goudsche glazen* (Gouda 1853).
- Kranenburg, R., 'Prins Willem van Oranje en onze volks- en staatsvorming', in: *Studiën over recht en staat* (Haarlem 1953) 50-91.
- Kretschmar, F.G.L.O. van, 'De portretten van Louise de Coligny', *Jaarboek Centraal Bureau voor Genealogie* 29 (1975) 81-106.
- Kretschmer, K., *Historische Geographie von Mitteleuropa* (München 1904).
- Kronijk van het Historisch Genootschap te Utrecht*. 30 dln. (Utrecht 1846-1876).
- Krudop van Ruwiell, J.R., 'Het adellijk en patriciërs geslacht De Zoete van Laecke de Villers', *Gens Nostra* 13 (1958) 185-194.
- Kruse, H., 'Geburt und Taufe der beiden frühverstorbenen Kinder des Prinzen Wilhelm aus der Ehe mit Anna von Sachsen', *Jaarverslag van de Vereeniging Oranje-Nassau Museum* (1932) 30-31.
- Kruse, H., ed. 'Kurzer summarischer Bericht wie die Kinttauf zu Breda ist angestellt worden', *Jaarverslag van de Vereeniging Oranje-Nassau Museum* (1932) 32-36.
- Kruse, H., *Wilhelm von Oranien und Anna von Sachsen. Eine fürstliche Ehetragödie des 16. Jahrhunderts* (Wiesbaden 1934). Ook in: *Nassauische Annalen. Jahrbuch des Vereins für Nassauische Altertumskunde und Geschichtsforschung* 54 (1934) 1-184.
- Kruse, H., 'Wilhelm von Oranien und seine Stammlande', *Jaarverslag van de Vereeniging Oranje-Nassau Museum* (1932) 13-29.
- Kühler, W.J., 'Het Nederlandsche anabaptisme en de revolutionaire woelingen der zestiende eeuw', *Doopsgezinde Bijdragen* 56 (1919) 124-212.
- Kugler, B., *Christoph, Herzog zu Wirtemberg*. 2 dln. (Stuttgart 1868-1872).
- Kuhn, Manfred, *Pfalzgraf Johann Casimir von Pfalz-Lautern, 1576-1583* (Kaiserslautern 1959).
- Kuile, G.J. ter, *Inventaris van het archief van de voormalige havezate Wegdam bij Goor* ([Zwolle] 1966).
- Kuiper, G.C., 'Huygens, Heinsius en het grafschrift van Oranje', *Jaarboek Oranje-Nassau Museum* (1984) 103-117.
- Kunze, Rolf-Ulrich, '“Vader des vaderlands”, Protorevolutionär oder toleranter Fürst? Zur Rolle Wilhelms von Oranien im Aufstand der Niederlande, 1566-1584', *Archiv für Kulturgeschichte* 82 (2000) 93-119.
- Lacheret, A., *L'évolution religieuse de Guillaume le Taciturne* (Cahors 1904).
- Lacroix, A., ed. *Apologie de Guillaume de Nassau, prince d'Orange contre l'edit de Proscription, publié en 1580 par Philippe II, Roi d'Espagne, avec les documents à l'appui. Justification du Taciturne, de 1568; correspondances, ordonnances, citations, etc, etc, précédé d'une introduction par ---* (Brussel-Leipzig en Utrecht 1858).
- Lacroix, A., zie Marnix de Sainte Aldegonde.
- Lademacher, Horst, *Oranien-Nassau, die Niederlande und das Reich. Beiträge zur Geschichte einer Dynastie* (Münster-Hamburg 1995).
- Lademacher, Horst, *Die Stellung des Prinzen von Oranien als Statthalter in den Niederlanden von*

1572 bis 1584. Rheinisches Archiv. Veröffentlichungen des Instituts für Geschichtliche Landeskunde der Rheinlande an der Universität Bonn nr. 52 (Bonn 1958).

Laderchius, Jacobus, *Annales ecclesiastici ab anno 1566 ubi Odorico Raynaldus desinit*. Tomus XXII-XXIV (Rome 1728-1737).

Laenen, J., *Les Archives de l'Etat à Vienne au point de vue de l'histoire de Belgique*. Commission royale d'histoire/Koninklijke Commissie voor Geschiedenis (Brussel 1924).

Laloire, E., *Inventaire des archives de la Secrétaire d'Etat allemande* (Brussel 1929).

Laman Trip de Beaufort, H., *Willem van Oranje. Historisch tooneel in vijf bedrijven* (Amsterdam 1916).

Lammers, Fred. J., *Willem van Oranje* (Gorinchem 1975).

Lancée, J.A.L., 'Oranjes beeld in later ogen', *Maatstaf* 29 afl. 8/9 (1981) 38-51.

Lange, Daniel, *Willem de Zwijger en andere opstellen* (z. pl. 1948).

Langendijk, P., *Willem de Eerste, prins van Oranje, stadhouder van Holland en Zeeland. Grondlegger der Nederlandsche Vryheid* (Haarlem 1762).

Lannoy, B. de, 'Anne d'Egmont première femme du Taciturne', *Le Parchemin* 20 (1973) 5-80.

Lanz, Karl, ed. *Correspondenz des Kaisers Karl V.: aus dem königlichen Archiv und der Bibliothèque de Bourgogne zu Brüssel*. III: 1550-1556 (Leipzig 1846).

Lanz, Karl, ed. *Staatspapiere zur Geschichte des Kaisers Karl V.: aus dem königlichen Archiv und der Bibliothèque de Bourgogne zu Brüssel*. Bibliothek des literarischen Vereins in Stuttgart XI (Stuttgart 1845).

Lanzinner, Maximilian, *Friedenssicherung und politische Einheit des Reiches unter Kaiser Maximilian II. (1564-1576)* (Göttingen 1993).

Lasonder, L., 'Een onbekende commissie aan prins Willem I uit het jaar 1553', *Bijdragen en Meedelingen van het Historisch Genootschap* 39 (1919) 408-410.

Leclercqz, Jean-Baptiste, *Procès criminelles des comte d'Egmont, du prince de Horne, et autres seigneurs flamands, fait par le duc d'Albe, de l'ordre de Philipp II*. 2 dln. (Amsterdam 1753).

Ledeboer, A.M., *Alfabetische lijst der boekdrukkers en boekverkopers en uitgevers in Noord-Nederland* (Deventer 1876).

Ledeboer, A.M., *De boekdrukkers, boekverkoopers en uitgevers in Noord-Nederland sedert de uitvinding van de boekdrukkunst tot den aanvang der negentiende eeuw* (Deventer 1872).

Leemans, W.F. en E. Leemans-Prins, 'Chiens de chasse d'Orange pour le prince', *Jaarboek van de Vereniging Oranje-Nassau Museum* (1981) 86-90.

Leemans, W.F. en E. Leemans-Prins, *Guillaume de Nassau et la principauté d'Orange 1544-1559. L'acquisition de la possession réelle par le prince* (Haarlem 1969).

Leemans, W.F. en E. Leemans-Prins, 'Une lettre du prince Guillaume à la commune de Jonquières', *Jaarboek van de Vereniging Oranje-Nassau Museum* (1981) 91-93.

Leemans, W.F. en E. Leemans-Prins, *La noblesse de la principauté d'Orange sous le regne des Nassau et ses descendants aux Pays-Bas* ('s-Gravenhage 1974).

Leemans, W.F. en E. Leemans-Prins, *La principauté d'Orange de 1470 à 1580. Une société en mutation* (Hilversum 1986).

Leenaerts, R.J., *Algemeen genealogisch-heraldisch repertorium voor de Zuidelijke Nederlanden - Répertoire général généalogique et héraldique des Pays Bas Méridionaux - General genealogical and heraldic index of the Southern Netherlands*. 4 dln. (Handzame 1969-1972).

Leesch, W., 'Die grafen von Rietberg aus den Häusern Arnsberg und Ostfriesland', *Westfälisches Zeitschrift* 113 (1963) 283-376.

[Leeuwen, G. van,] 'Eenige belangrijke brieven uit de verzameling van handschriften toebehorende aan den heer G. van Leeuwen', in: *Codex diplomaticus Neerlandicus. Verzameling van oorkonden, betrekkelijk de vaderlandsche geschiedenis uitgegeven door het Historisch gezelschap gevestigd te Utrecht* I, II (Utrecht 1848) 93-98.

Leeuwenberg, H.L.Ph., zie S. Groenveld.

Lefèvre, J., *Correspondance de Philippe II sur les affaires des Pays Bas. Deuxième partie [1577-1598]. Recueil destiné à faire suite aux travaux de L.P. Gachard*. 4 dln. Brussel 1940-1960.(Brussel

- 1937).
- Lem, Anton van der, *De opstand in de Nederlanden (1555-1609)* (Utrecht 1995).
- Lem, G.A.C. van der, 'De Prins in de geschiedschrijving van de laatste halve eeuw', in: Haitsma Mulier en Janssen, *Willem van Oranje*, 191-219.
- Lem, G.A.C. van der, 'Willem van Oranje in de herdenkingsliteratuur van 1984', *Theoretische Geschiedenis* 11 (1984) 429-447.
- Lemmink, J.Ph.S., 'Philips Willem graaf van Buren, prins van Oranje, in Spanje 1568-1575', *Jaarboek Oranje-Nassau Museum* 1995, 7-37.
- Lemmink, J.Ph.S., '¿Tal amo, tal criado? Carrière van een hoveling, Heinrich von Wiltperch en de huizen Nassau en Oranje (± 1551-± 1593)', in: P.J.A.N. Rietbergen e.a., *Tussen twee culturen. De Nederlanden en de Iberische wereld 1550-1800* (Nijmegen 1991) 87-123.
- Lens, J., *De Vader des Vaderlands. Zijn leven in de lijst van zijn tijd geschetst, 1533-1584* (Goes 1933).
- Lenting, L. ed., 'Gelderland in betrekking tot de Unie van Utrecht', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* Nieuwe reeks 4 (1866) 259-343.
- Lenting, L.E., 'Verslag van de zending van Frans Halewijn, heer van Sweveghem, en Adolf van Meetkercke, pensionaris van het Vrije van Brugge, naar den prins van Oranje, den 22den februarij 1577', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 1 (1859) 268-287.
- Lettre intercepte du prince d'Orange au duc d'Alençon* (Mons 1580). [= Knuttel 538]
- Leven van Willem den Eersten, prins van Oranje* ('s-Gravenhage 1847).
- Leven van Willem de Zwijger* (Haarlem 1880).
- Levoir, C.L., 'Een testament van prins Willem I', in: Krämer e.a., *Je maintiendrai* I (Leiden 1905) 137-139.
- Limburg, zie: *Publications de la Société Historique et Archéologique dans le (Duché de) Limbourg*.
- Linde, J. van der, 'De strijd tusschen Oranje en Granvelle', *De Tijdspiegel* 76 (1919) 987-1001, 1029-1045, 1082-1098.
- Linde, J. van der, 'Uit het leven van Willem van Oranje [1559-1561]', *Tijdschrift voor Geschiedenis, Land- en Volkenkunde* 29 (1914) 150-169, 30 (1915) 212-226, 33 (1918) 65-77.
- Linde, J. van der, 'Willem I, prins van Oranje', *Tijdschrift voor Geschiedenis, Land- en Volkenkunde* 27 (1912) 129-154, 193-220.
- Linde, Simon van der, *Jean Taffin. Hofprediker en raadsheer van Willem van Oranje* (Amsterdam 1982).
- Lindeboom, G.A., 'Verrassing en verdediging van Bergen door Lodewijk van Nassau (1572)', *Jaarboek Oranje-Nassau Museum* (1984) 7-36.
- Linden, H. Vander, 'Emanuel Philibert de Savoye, gouverneur général des Pays-Bas (1555-1559)', *Bulletin de l'Académie royale de Belgique* 28 (1942) 123-129.
- Lissenberg, J.C. en M.C. Hörster, *Wilhelm van Nassau, 1559-1959* ('s-Gravenhage 1959).
- Loisne, A. de, *Dictionnaire topographique du département du Pas-de Calais comprenant les noms de lieu anciens et modernes* (Parijs 1907).
- Loon, W. van, H. Cannegieter, *Groot Gelders Placaet-boeck, inhoudende de placaeten ende ordonnantien enz., sedert den Jaere 1543, tot den Jaere 1700*, dl. I (Nijmegen 1701).
- Lot, F., *Recherches sur les effectifs des armées françaises, des guerres d'Italie aux guerres de religion (1494-1562)* (Parijs 1962).
- Lotar, P.L., *Mémoire sur l'affaire Jauregui. Anvers, mars 1582. Le cas du P. Antoine Temmerman* (Brussel 1937).
- Louthan, Howard, *The quest for compromise. Peacemakers in Counter-Reformation Vienna* (Cambridge 1997). [o.a. over Maximiliaan II, aartshertog Matthias en Lazarus von Schwendi]
- Lulofs, J., 'La flotte de monseigneur le prince d'Orange [1566-1572]', *Eigen Haard* 59 (1933) 249-251.
- Lummel, H.J. van, *Willem de Zwijger, de Vader des Vaderlands. Voor kinderen* (Utrecht enz. ca. 1869).
- Lunsingh Scheurleer, D.F., *Oranje op aardewerk. Van Willem de Zwijger tot koningin Beatrix* (Lochem 1994).
- Lutz, H., 'Der politische und religiöse Aufbruch Europas im 16. Jahrhundert', in: *Propyläen Weltgeschichte. Eine Universalgeschichte* VII (Berlijn etc. 1964) 25-93.

Lutz, H., H.F. Schubert en H. Weber, *Frankreich und das Reich im 16. und 17. Jahrhundert* (Göttingen 1968).

Maas Geesteranus, A.M., 'Ter nagedachtenis van Willem van Oranje', *De Tijdspiegel* 41 nr. 6 (1884) 300-305.

Maclaine Pont, M.W., 'Juliana van Stolberg', *Stemmen des Tijds* 17 (1928) I, 347-363.

Maçzak, A., en E. von Müller-Luckner, ed. *Klientelsysteme im Europa der frühen Neuzeit* (München-Oldenburg 1988).

Mahon, Eugène, *Guillaume le Taciturne, Prince d'Orange, comte de Nassau ..., et les Pays-Bas depuis l'abdication de Charles Quint jusqu'à l'année 1581* (Parijs 1852, 1853²).

Marion, Denis, *Guillaume le Taciturne* (Parijs 1963).

Marnef, Guido, *Antwerpen in de tijd van de Reformatie. Ondergronds protestantisme in een handelsmetropool 1550-1577* (Antwerpen-Amsterdam 1996).

Marnef, G., *Antwerp in the Age of Reformation: Underground Protestantism in a Commercial Metropolis, 1550-1577* (Baltimore 1996).

Marnef, Guido, *Het calvinistisch bewind te Mechelen 1580-1585* (Kortrijk 1987).

Marnef, Guido, 'Een Gentse proost in Keulen: Bucho Aytta en zijn rol in de Opstand, 1579-1581', in: *Liber amicorum Dr. J. Scheerder. Tijdingen uit Leuven over de Spaanse Nederlanden, de Leuvense universiteit en historiografie* (Leuven 1987) 75-86.

Marnix de Sainte Aldegonde, Ph., *Correspondance et mélanges. Traité de l'éducation.*

Correspondance. Avis d'un affectionné au bien public. De republicae christianae statu ejusque salute, etc. Réponse apologétique. Précédés d'une introduction par Alb. Lacroix (Parijs-Brussel-Genève 1860).

Marnix de Sainte Aldegonde, Ph., *Oeuvres. Ecrits politiques et historiques. Pamphlets, discours, mémoires, rapports, apologies, lettres, documents etc. Commentaire sur le siège d'Anvers. Mémoire inédit.* Précédés d'une introduction par Alb. Lacroix (Brussel 1859).

[Marnix de Sainte Aldegonde, Ph.] *Response a vn libelle famevx nagveres pvblié contre monseigneur le prince d'Oranges, et intitulé Lettres d'un gentil-homme vray patriot etc. Faicte par Philippe de Marnix, Seigneur du Mont Ste Aldegonde Conseiller d'Estat, A messieur les Estats generaux du Pays-bas. Avec ledit libelle icy joint à la fin* (Antwerpen 1579). [= Knuttel 468]

Marnix van Sinte Aldegonde. Officieel gedenkboek (Brussel-Antwerpen [1939]).

Martin, J.L., *Dictionnaire national des communes de France* (Parijs 1972).

Mateboer, T., *1533-1584: Het leven van de Vader des Vaderlands* (Rijssen 1984).

Meer, G. van der, 'Herinnering aan een vastberaden uitgevoerde opdracht. Mandata strenue executi monumentum', *Jaarboek Oranje-Nassau Museum* (1983) 5-14.

Meerkamp van Embden, A., 'De prins en de Staat van eerste edele in Zeeland', in: *Prins Willem van Oranje 1533-1933* (Haarlem 1933) 101-124.

Mees, W.C., *Lamoraal van Egmond* (Assen 1963).

Mees, W.C., *Philips Willem van Oranje* ('s-Gravenhage-Rotterdam 1965).

Mees-Verwey, M., ed. *Apologie ofte verantwoordinghe van den prince van Orangien.* (Santpoort 1942).

Meesters, P., 'Vertaling van de inleiding eener redevoering, gedaan in de Fransche taal, door Willem I, prins van Oranje, bij de vergadering der staten van Vlaanderen te Dendermonde, den 17 julij 1578, van welke redevoering kopie berust bij de archiven te Sluis', *Cadsandria* (1855) 85-.

Meij, J.C.A. de, *De Watergeuzen en de Nederlanden 1568-1572* (Amsterdam 1972).

Meij, J.C.A. de, *De Watergeuzen. Piraten en bevrijders* (Haarlem 1980).

Meilink, P.A., *Archieven van de Staten van Holland en de hen opgevolgde gewestelijke Besturen. Eerste deel: Archieven van de Staten van Holland vóór 1572* ('s-Gravenhage 1929).

Meilink, P.A., 'Rekening van Dirk van Kessel voor diensten aan den prins van Oranje over de jaren 1571-1574', *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap* 47 (1926) 332-345.

Meinardus, O., *Der Katzenelnbogische Erbfolgestreit. Zweiter Band. Zweite Abteilung. Briefe und Urkunden, 1538-1557* (Wiesbaden 1902).

Mémoires anonymes sur les troubles des Pays Bas 1565-1580. Avec notice et annotations par J.B.

Blaes. 5 dln. (Brussel 1859-1866).

Mémoires et correspondance de Duplessis-Mornay pour servir à l'histoire de la Réformation et des guerres civiles et religieuses en France sous les règnes de Charles IX, de Henri III, de Henri IV et de Louis XIII, depuis l'an 1571 jusqu'en 1623, édition complète publiée sur les manuscrits originaux et précédée des Mémoires de Madame de Morany sur la vie de son mari, écrits par elle-même pour l'instruction de son fils. Publié par A.-D. de La Fontenelle de Vaudoré et P.-R. Auguis. 12 dln. (Parijs 1824-1825; Genève 1969²).

Mémoires et documents inédits pour servir à l'histoire de Franche-Comté, publiés par l'Académie de Besançon. 9 dln. (Besançon 1838-1900).

Menk, Friedhelm, 'Geheime Verhandlungen auf der Ginsburg. Wilhelm der Schweiger in Stadt und Land Siegen', *Siegerland. Blätter des Siegerländer Heimatvereins* 61 nr. 1 (1984) 46-50.

Menk, G., *Die Hohe Schule Herborn in ihrer Frühzeit (1584-1660). Ein Beitrag zum Hochschulwesen des deutschen Calvinismus im Zeitalter der Gegenreformation* (Wiesbaden 1981).

Menk, Gerhard, 'Die politische Kultur in den Wetterauer Grafschaften am Ende des 16. und zu Anfang des 17. Jahrhunderts. Ein Beitrag zur Wirkung monarchomachischer Theorie auf dem deutschen Territorialstaat', *Hessisches Jahrbuch für Landesgeschichte* 34 (1984) 67-100.

Menk, G., '“Qui trop embrasse, peu estreind”. Politik und Persönlichkeit Graf Johans VI. von Nassau-Dillenburg 1580-1606', *Jahrbuch für Westdeutsche Landesgeschichte* 7 (1981) 119-157.

'Merkwaardige brief van Willem I (1573)', *De zaadzaayer, of bijdragen ter aankweking en sterking van godsdienst des harten en inwendig christendom* 3 (Utrecht-Amsterdam 1821-1831) 205-.

Merwe, H. te, *Een helt sonder vreesen. Prins Willem I van Oranje* (Delft 1933).

Meteren, Emmanuel van, *Memorien Der Belgische ofte Nederlantsche historie van onsen tijden*.

Inhoudende hoe de Nederlanden aenden anderen ghehecht ende aen Spaengien ghecome zijn: met de oorsaken der inlantsche beroerten, ende oorloghen der selver, oock de veranderinghe van princen, van regimenten ende van religie mette scheuringhen, verbontenissen ende vredehandelinghen: Mede vervattende eenighe harer ghebueren ende andere landen handelingnen. Meest onder de regeeringhe van Philippus de II. Coninc van Spaengien tot synen doot, ende den wtgaenden Iare 1598. Verciert met een caerte van alle Nederlanden ende aller regeerders afbeeldinghe in coper ghesneden. Beschreven door Emmanuel van Meteren. Eensdeels int Latyn ende Hoochduytsch stuckwijs in druck wtghegeven (Delft 1599).

Meursius, Johannes, *Gulielmus Auriacus sive de rebus tot belgico tum ab eo, quam eius tempore gestis, ad excessum Ludovici Requesensii libri X* (Lugduni Batavorum = Leiden 1621). [Tot aan het jaar 1576 vrijwel identiek aan zijn *Rerum Belgicarum* van 1614].

Meyer, A. de, *Le procès de l'attentat commis contre Guillaume le Taciturne prince d'Orange 18 mars 1582. Étude critique de documents inédits*. Préface de M. Léon Van der Essen (Hilversum 1933).

Michaux, A.-J., *L'abbaye de Maroilles en Hainaut*. Mémoires de la Société Archéologique de l'arrondissement d'Avesnes 4 (Avesnes 1886).

Middelkoop, E. van, *Reformatie en tolerantie* (Apeldoorn 1985).

Miedema, L., 'Prins Willem I en Don Juan (1576)', *De Navorscher* 53 (1903) 1-.

Mieris, F. van, *Beschrijving der stad Leyden*. 3 dln. (Leiden 1762-1784).

Mieris, F. van, *Handvesten, privilegien, octroyen, rechten en vrijheden ... der stad Leyden* (Leiden 1759).

Mieris, Fr. van, *Histori der Nederlandsche vorsten, uit de huizen van Beijere, Borgonje en Oostenryk...sedert Albrecht, graaf van Holland tot den dood van Keizer Karel den Vyfden...met meer dan duizend historiepenningen...opgehelderd*. 3 dln. ('s-Gravenhage 1732-1735).

Moded, Hermannus, *Apologie ofte verantwoordinghe Hermanni Modedt, teghens de calumnien ende valsche beschuldiginghen ghestroeyet, tot lasteringhe des H. Euangelij, ende Zijnen Persoon door de vianden der christelijcker religie* (z.p. 1567).

Möller, W.H.J., *Willem van Oranje* ('s-Gravenhage 1933).

Mörke, Olaf, 'Stadtholder' oder Staetholder'? *Die Funktion des Hauses Oranien und seines Hofes in der politischen Kultur der Republik der Vereinigten Niederlande im 17. Jahrhundert*. Niederlande-Studien Bd. 11 (Münster-Hamburg 1997).

Moes, E.W., 'De blijde inkomst van prins Willem van Oranje binnen Amsterdam in 1580',

- Amsterdamsch Jaarboekje* (1897) 1-8.
- Moes, E.W., 'De portretten van Willem den Eerste', *Oud-Holland* 7 (1889) 281-292.
- Molenaar, L.J., 'Klare wijn van prins Willem van Oranje!? Een speurtocht naar zijn ferme redevoering', *Transparant* 5, afl. 4 (1994) 40-46.
- Molhuysen, P.C., 'De aanslag van Jaureguy op Willem I', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 6 (1848) 46-53.
- Molhuysen, P.C., ed. *Bronnen tot de geschiedenis der Leidse Universiteit*. I. Rijks Geschiedkundige Publicatiën, Grote serie nr. 20 ('s-Gravenhage 1913).
- Molhuysen, P.C. en Fr.K.H. Kossmann, ed. *Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek*. 10 dln. (Leiden 1911-1937).
- Molhuysen, P.C., 'Oranje en de Leidsche Universiteit', *De Gids* 97 (1933) 196-199.
- Mollenberg, C.J., ed. *Onuitgegeven bronnen voor de geschiedenis van Geertruidenberg*. Werken v.h. Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant, Nieuwe reeks 7 ('s-Hertogenbosch 1899).
- Mommsen, Wolfgang A., *Die Nachlässe in den deutschen Archiven (mit Ergänzungen aus anderen Beständen)*. Bearb. im Bundesarchiv in Koblenz (Koblenz 1971).
- Monasticon Belge*, Ursmer Berlière e.a., red. 3 dln. I. *Province de Namur et de Hainaut* (Maredsous 1890-1897). II. *Province de Liège* (Maredsous 1928-1929). III. *Province de Flandre Occidentale* (Luik 1960-1974).
- Monster, Kors, *Willem van Oranje. Suite naar motieven uit 'Valerius Gedenckclanck' voor harmonie of fanfare* (Amsterdam 1958).
- Mont, Paul de, *Willem de Zwijger: Toneelspel* (Roermond 1933). [Bijvoegsel *Roeping*, maart 1933].
- Montanus, Arnoldus, *Auriaco - Nassovia domus sive vitae illustrium virorum in illis familiis ac speciatim Guilielmi Primi, Mauriti, Frederici Henrici, Guilielmi Secundi, Guilielmi Tertii, Principum Auriacorum* (Amstelodami (Amsterdam) 1663).
- Montanus, Arnoldus, 't *Leven en bedryf der prinsen van Oranje, Willem de Eerste, Maurits, Frederik Hendrik, Willem de tweede, Willem de derde. Aengehecht met de daden der Nassouwsche stam, van het jaar seshondert twee en tachtig tot dese tijd: vervattende vorders een kort begriip der Nederlandsche staat, oorlogen en voorvallen zedert sestien honderd jaaren* (Amsterdam 1664).
- Montanus, Arnoldus, *Wilhelm en Maurits van Nassau, princen van Orangien haer leven ende bedrijf of 't begin en voortgang der Nederlandsche oorlogen* (Amsterdam 1651).
- Mornay, Philippes de, *seigneur du Plessis Marly, etc.: Histoire de la vie de –*, Contenant outre la relation de plusieurs evenemens notables en l'estat ... (Leiden 1647). [Naar een journaal van Charlotte Arbalestre, echtgenote van du Plessis, van 1549 tot 1606, en voortgezet door David de Liques tot 1623; uitgegeven door Jean Daillé].
- Mornay, Philippes de, *seigneur du Plessis Marli: Mémoires de –*, ... *contenant divers discours, instructions, lettres, & depesches par lui dressées, ou écrites aux rois, roines, princes, princesses, seigneurs, & plusieurs grands personnages de la Chrestienté depuis l'an MDLXXII jusques à l'an MDLXXXIX; ensemble quelques lettres des dessusdits audit sieur De Plessis*. Deel I (Amsterdam 1624).
- Morren, Th., *Het huis Honselaarsdijk* (Leiden 1908). [Heruitgave met aanvullingen van H.W.M. van der Wyck en R. Meischke, Alphen a.d. Rijn 1990]
- Mostard, J.J., *Willem van Oranje. Dienaar van de vrijheid* ('s-Gravenhage 1984).
- Motley, John Lothrop, *Willem van Oranje. Strijder voor de vrijheid* (Franeker 1948). [Bewerking en vertaling van een gedeelte van *The rise of the Dutch Republic* door W.A. Dekker].
- Mout, M.E.H.N., 'Het intellectuele milieu van Willem van Oranje', *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden* 99 (1984) 596-625.
- Mout, M.E.H.N., ed. *Plakkaat van Verlatinge 1581*. Facsimile-uitgave van de originele druk (Den Haag 1979).
- Münch, E., *Geschichte des Hauses Nassau-Oranien*. 3 dln. (Aken 1831-1833).
- Mulder, A., 'De oudste bewaard gebleven brieven van onze Middelburgse gemeente', *Doopsgezind Jaarboekje* voor 1930, 29 (Assen 1929) 115-141.
- Mulder, A.W.J., *Juliana van Stolberg "ons aller vrouwe-moeder"* (Amsterdam z.j.).

- Muller, P.L., 'Brieven van prins Willem I en van zijne derde vrouw, Charlotte van Bourbon, aan haren broeder, François de Bourbon, prins-dauphin van Auvergne', *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap* 11 (1888) 509-520.
- Muller, P.L., *Geschiedenis der regeering in de nader geunieerde provinciën tot aan de komst van Leicester (1579-1585)* (Leiden 1867).
- Muller, P.L., 'Prins Willem I en Frankrijk (1576)', *Verslagen en mededeelingen der Koninklijke Academie van Wetenschappen. Afdeling Letterkunde*. 3e reeks 8 (1892) 125-150.
- Muller, P.L., 'Rapport van eene zending (April 1579) aan den prins van Oranje (betreffende de Unie van Utrecht)', *Handelingen en mededeelingen van de Maatschappij der Nederlandsche letterkunde* (1886) 82-83.
- Muller, P.L., *De Staat der Verenigde Nederlanden; in de jaren zijner wording, 1572-1594* (Haarlem 1872).
- Muller, P.L., *De Unie van Utrecht* (Utrecht 1878).
- Muller, P.L., *Willem van Oranje* (Baarn 1914).
- Muller, P.L. en A. Diegerick, *Documents concernant les relations entre le duc d'Anjou et les Pays Bas (1576-1583)*. 5 dln. Werken van het Historisch Genootschap, nieuwe serie nr. 51, 55, 57, 60, 61 (Utrecht 1889-1899).
- Muller Massis, I.J.D., *Tien Juli 1584. Lied gewijd aan den Vader des Vaderlands* (Utrecht 1884).
- Naber, J.W.A., 'De gemalinnen van Prins Willem I', in: *Prins Willem van Oranje 1533-1933* (Haarlem 1933) 179-190.
- Naber, Joh. W.A., *Prinsessen van Oranje en hare dochters in Frankrijk* (Haarlem 1917).
- Naber, Joh. W.A., *Prinsessen van Oranje in Duitsland* (1920).
- Nagtglas, F., *Levensberichten van Zeeuwen, zijnde een vervolg op P. de la Rue, Geletterd, staatkundig en heldhaftig Zeeland* (Middelburg 1890-1893).
- Namèche, A.J., *Guillaume le Taciturne prince d'Orange et la Révolution des Pays-Bas au xvime siècle*. 2 dln. (Leuven 1890).
- Nassau-Oranje tentoonstelling Huis van Breda (Breda 1952). [tent. cat.]
- Nassauische Annalen. Jahrbuch des Vereins für Nassauische Altertumskunde und Geschichtsforschung* (Wiesbaden 1911-).
- Nationaal Biografisch Woordenboek* (Brussel 1964-).
- Nationale, De - Synode te Middelburg in 1581*, zie: Dooren, J.P. van.
- Nauwelaers, J., *Histoire des avocats au Souverain Conseil de Brabant*. 2 dln. (Brussel 1947).
- Navorscher, De. Een middel tot gedachtenwisseling en letterkundig verkeer* 99 dln. (Amsterdam 1851-1959).
- Nederlandsch Archief voor kerkgeschiedenis*. Rogge, H.C. en F. Pijper eds., Nieuwe serie 1 (1902-).
- Nehlsen, E., *Wilhelmus von Nassauen. Studien zur Rezeption eines niederländischen Liedes im deutschsprachigen Raum vom 16. bis 20. Jahrhundert*. Niederlande-Studien 4 (Münster-Hamburg 1993).
- Neijen, A., *Biographie Luxembourgeoise. Histoire des hommes distingués originaires de ce pays*. 2 dln. en supplement (Luxemburg 1860-1876).
- Nel, P.G., 'Prins Willem van Oranje-Nassau, 1533-1584', *Die Hervormer, Amptelike Orgaan van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika* 76 (1984) 3.
- Nepveu tot Ameyde, L.J., ['Cijferschrift in de Archives de la Maison d'Orange-Nassau'], *Algemeene Konst- en Letterbode* 1 (1842) 18-22.
- Nettesheim, F., 'Bijdrage tot den veldtocht van prins Willem van Oranje in 1572', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* nieuwe reeks 1 (1859) 296-304.
- Nettesheim, Friedrich, *Geschichte der Schulen im alten Herzogtum Geldern und in den benachbarten Landestheilen* (z.pl. 1881).
- Neue deutsche Biographie. Herausgegeben von der Bayrischen Akademie der Wissenschaften* (Berlijn 1953-...).
- Neurdenberg, Elisabeth en R.F.P. de Beaufort, *Het mausoleum der Oranje's te Delft* (Delft 1931).
- Nicklas, Thomas, *Um Macht und Einheit des Reiches. Konzeption und Wirklichkeit der Politik bei*

- Lazarus von Schwendi (1522-1583)*. Historische Studien 442 (Husum 1995).
- Nierop, H.F.K. van, 'De adel en de Opstand', *Spiegel Historiae* 19 (1984) 460-467.
- Nierop, H.F.K. van, 'De adel in de 16de-eeuwse Nederlanden', *Spiegel Historiae* 19, 4 (1984) 163-168.
- Nierop, H.F.K. van, 'Edelman, bedelman. De verkeerde wereld van het compromis der edelen', *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden* 107 (1992) 1-27.
- Nierop, Henk van, *Het foute Amsterdam* (Amsterdam 2000).
- Nierop, H.F.K. van, 'Similar problems, different outcomes. The revolt of the Netherlands and the wars of religion in France', in: K. Davids en J. Lucassen, eds. *A miracle mirrored. The Dutch Republic in European perspectives* (Cambridge 1995).
- Nierop, H.F.K. van, 'De troon van Alva. Over de interpretatie van de Nederlandse Opstand', *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden* 110 (1995) 205-223.
- Nierop, Henk van, *Het verraad van het Noorderkwartier. Oorlog, terreur en recht in de Nederlandse Opstand* (Amsterdam 1999).
- Nierop, H.F.K. van, 'Willem van Oranje als hoog edelman: patronage in de Habsburgse Nederlanden', *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden* 99 (1984) 651-676.
- Nierop, H.F.K. van, 'Oranje boven: Willem van Oranje als zinnebeeld van de natie', in: *Willem van Oranje lezing 2001*, 7-25.
- Nieuw Archief voor Kerkelijke geschiedenis inzonderheid van Nederland*. Verzameld door N.C. Kist en H.J. Royaards. 2 dln. (1852-1854).
- Nijenhuis, Willem, *Adrianus Saravia (c. 1532-1613)* (Leiden 1980).
- Nijhoff, D.C., *Willem van Oranje, de bevrijder en stichter van onzen staat* (Zutphen 1891).
- Nolet, W., 'Prins Willem en de nationale gedachte', in: *Wilhelmus van Nassouwe*. (Middelburg 1933) 189-207.
- Nomsz, J., *Willem de Eerste, of De Grondlegging der Nederlandsche vrijheyd in vier en twintig zangen* (Amsterdam 1779).
- Noordeloos, P., *Cornelis Musius [Mr Cornelis Muys], pater van Sint Agatha te Delft, humanist/priester/martelaar* (Utrecht-Antwerpen 1955).
- Notulen van de Staten van Zeeland 1574-1578. Notulen van gouverneurs en raden van Zeeland 1574-1576* ('s-Gravenhage 1915).
- Notulen van de Staten van Zeeland 1580-1582. Collegiaalboek. Boek van resolutiën. Register van de besognen van de Staten* ('s-Gravenhage 1918).
- Notulen van de Staten van Zeeland 1583-1586* ('s-Gravenhage 1919).
- Notulen van de Staten van Zeeland en van hunne gecommiteerde raden 1578-1579. Boek van resolutiën* ('s-Gravenhage 1916).
- Notulen van de Staten van Zeeland en van hunne gecommiteerde raden 1578-1579. Collegiaalboek* ('s-Gravenhage 1917).
- Noue, François de la, zie: Kervyn de Volkaersbeke, Ph.
- Nouvelle Biographie Générale depuis les temps les plus reculés jusqu'à nos jours*. Firmin Didot Frères en Hofer eds. 46 dln. (Parijs 1857-1877).
- Nowé, H., *Les Baillis comtaux de Flandre. Des origines à la fin du XVI siècle* (Brussel 1929).
- Nuntiaturberichte aus Deutschland. Nebst ergänzenden Actenstücken. Dritte Abtheilung (1572-1585) II. Der Reichstag zu Regensburg 1576. Der Pacificationstag zu Köln 1579. Der Reichstag zu Augsburg 1582*. Bearbeitet von Joseph Hansen (Berlijn 1894).
- Nuyens, W.J.F., *Geschiedenis van het beleg en ontzet van Leiden in 1574* (Leiden 1874).
- Nuyens, W.J.F., *Geschiedenis van den oorsprong en het begin van de Nederlandsche beroerten in de XVIe eeuw*. 4 dln. (Amsterdam 1865-1870).
- Nuyens, W.J.F., *De Nederlandsche beroerten der 16e eeuw, uit een katholiek standpunt beschouwd. Antwoord aan Prof. R. Fruin, Prof. van Vloten en Dr. M. van Deventer* (Amsterdam 1868).
- Nys, Karel, *Verhael van den aenslag gedaen door Joh. Jaureguy, op het leven van prins Willem van Oranje* (Antwerpen 1848).

- 'Om er mijn graf te vinden...'. *Willem van Oranje en het gewest Holland* ('s-Gravenhage 1984). [tent. cat.]
- Om vrijheid van geweten*. [Catalogus van de tentoonstelling in het Rijksmuseum te Amsterdam van 28 september - 9 december 1984].
- Oosterzee, J.J. van, 'De Watergeuzen', in: *Voor 300 jaren I* (Harderwijk 1874) 95-110.
- Opstand en pacificatie in de lage landen. Bijdrage tot de studie van de Pacificatie van Gent*. M. Baelde e.a (Gent 1976).
- Oprecht, Een - christalyn spiegel der wonderlicke miraculen by den prince van Orangien, seder t'jaer 66 tot hyden daechs toe geschiet, ... Ende dat (soemen ons wys maeckt) tot onser allen troest, genuechte ende beschermenisse* (1575). [P. 190]
- Orlers, J.J., *Beschrijvinge der stadt Leyden, inhoudende 't begin, den voortgang ende den wasdom der selver*. 3 dln. (Leiden 1641).
- Orlers, Jan Jansz., *Genéalogie des illustres comtes de Nassau* (Leiden 1615).
[In 1650 verschijnt in Amsterdam nadruk onder de titel Wilhelm en Maurits van Nassau, princen van Orangien, haer leven en bedrijf]
- Orlers, Jan Jansz., *Les lauriers de Nassau* (Leiden 1612).
- Orlers, Jan Jansz., *Der Nassauschen Laurencrans* (Leiden 1610).
- Oudendijk, J.K., 'Den coninck van Hispaengien heb ick altyt gheeert', in: *Dancwerc. Opstellen aangeboden aan prof. dr. D.Th. Enklaar ter gelegenheid van zijn vijfenzestigste verjaardag* (Groningen 1959) 264-278.
- Oudendijk, J., 'De kaperbrieven van Willem van Oranje', *Bijdragen voor de Geschiedenis van de Nederlanden* 19 (1964-1965) 133-150.
- Oudenhoven, Jacobus van, *Beschryvinge der stadt Heusden ...* (Amsterdam 1743²).
- Overzee, P. van, 'Prins Willem van Oranje als humanist', in: Idem, *Het moderne humanisme in Nederland* (z.p. 1955) 16-24.
- Paaps, Tony, *Prins Willem van Oranje. Het Orangisme in de abdij van Tongerlo en in de Heerlijkheid Essen-Kalmthout* (Essen 1967, 1969²).
- Paillard, Ch., *Huit mois de la vie d'un peuple. Les Pays-Bas du premier janvier au premier septembre 1566* (Brussel 1877).
- Parisot, R., *Histoire de la Lorraine (duché de Lorraine, duché de Bar, Trois Évêchés)*. 4 dln. (Parijs 1919-1924).
- Parker, G., *The Dutch Revolt* (Londen 1977).
- Parker, Geoffrey, *The Grand Strategy of Philip II* (New Haven-Londen 1998).
- Pasture, Alexandre, 'Inventaire de la Bibliothèque Barbarini à la Bibliothèque Vaticane, au point de vue de l'histoire des Pays-Bas', *Bulletin de l'Institut historique belge de Rome* 3 (1924) 43-157.
- Pater, J.H.C. de, 'De laatste levensdag van prins Willem I. (10 juli 1584)', *Stemmen des Tijds* 22 (1933) I, 402-408.
- Pater, J.H.C. de, 'De landraad bewesten Maze tot de komst van Anjou', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 5e reeks 8 (1921) 177-215; 9 (1922) 27-53.
- Pater, J.H.C. de, 'De levensgang van Willem van Oranje', *Stemmen des tijds* 22 (1933) I, 229-263.
- Pater, J.H.C. de, 'Prins Willem in ballingschap (1567-1572)', in: *Wilhelmus van Nassouwe* (Middelburg 1933) 85-109.
- Pater, J.H.C. de, *De Raad van State nevens Matthias (1578-1581)* ('s-Gravenhage 1917).
- Pater, J.H.C. de, 'De religie als factor bij de vorming van den Nederlandschen Staat', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 7e reeks 8 (1937) 104-128.
- Pater, J.H.C. de, 'De scheuring van ± 1585', *Nederlandsche Historiebladen* 3 (1940-1941) 115-132.
- Pater, J.H.C. de, 'Willem van Oranje', *Antirevolutionaire staatkunde* 9 (1933) 145-153.
- Patry, Raoul, *Philippe du Plessis-Mornay: un huguenot homme d'Etat (1549-1623)* (Parijs 1933).
- Paul, L., *Nassauische Unionspläne. Untersuchungen zum politischen Programm des Deutschen Calvinismus im Zeitalter der gegenreformation* (z.p. 1966).
- Paz, Julián, *Secretaría de Estado: capitulaciones con Francia y negociaciones diplomáticas de los embajadores de España en aquella corte, seguido de una serie cronológica de éstos*. I: 1265-1714.

- Archivo General de Simancas. Catalogo IV (Madrid 1914).
- Paz, Julián, *Secretaría de Estado: capitulaciones con la Casa de Austria y negociaciones de Alemania, Sajonia, Polonia, Prusia y Hamburgo, 1493-1796*. Archivo General de Simancas. Catalogo II (Madrid 1942²).
- Paz, Julián, *Secretaría de Estado: documentos de las negociaciones de Flandes, Holanda y Bruselas ..., 1506-1795*. Archivo General de Simancas. Catalogo III (Madrid 1946²).
- Peeters-Fontainas, J., *Bibliographie des impressions espagnoles des Pays-Bas méridionaux*. 2 dln. (Nieuwkoop 1965).
- Pélichy, zie: Gillès de.
- Peteghem, P. van, 'Politieke ideologie in de Apologie', in: *Apologie van Willem van Oranje...* (Tielt-Amsterdam 1980) 39-47.
- Petit, J.F. le, *La grande chronique ancienne et moderne de Hollande, Zélande ...* 2 dln. (Dordrecht 1601).
- [Petit, Jean François le] Théophile, *Histoire des troubles et guerres civiles du Pays-Bas, autrement dict la Flandre* (1582).
- Pettegree, A., *Emden and the Dutch Revolt: Exile and the Development of Reformed Protestantism* (Oxford 1992).
- Pettegree, Andrew, *Europe in the Sixteenth Century* (Oxford 2002).
- Peursen, J.H., *Willem van Oranje*. Philatelie en geschiedenis 15 ('s-Gravenhage 1934²).
- Pinault, L., 'La dévolution des biens de la maison de Chalon et du titre d'Orange', *Revue des Questions Historiques* 3e serie 16 = 58 (1930) 345-379.
- Pirenne, L.P.L., *'s-Hertogenbosch tussen Utrecht en Atrecht. Staatkundige geschiedenis 1576-1579* (Tongerlo 1959).
- Pise, J. de la, *Tableau de l'histoire des princes et principauté d'Orange. Divisé en quatre parties selon les quatre races qui y ont régné* ('s-Gravenhage 1639).
- Placidus O.M. Cap., P., 'De religievrede te Breda (II)', *Jaarboek De Oranjeboom* 7 (1954) 46-63.
- Plessis Marli (Marly), Ph. du, zie: Mornay, Ph. de.
- Pletz-Krenann, H.-J., 'Warum kam es zur Rubens-Affäre? Die bislang unbekannte Krankheit der Anna von Sachsen. Ein Beitrag zur Medizingeschichte', *Heimatjahrbuch für das Land an der Dill* 24 (1981) 207-212.
- Ploeger, Jan, *Prins Willem van Oranje (1533-1584). Vader van die Nederlandse vryheid* (Pretoria 1943).
- Ploeger, Jan, 'Vader des Vaderlands en die Nederlandse vryheisheld, prins Willem van Oranje, 1533-1584', *Die Lantern, Tydskrif vir kennis en kultuur* 33 no. 1 (1984) 60-69.
- Pollitt, Ronald, 'The wounding and treatment of William of Orange in 1582', *Journal of the history of medicine and allied sciences* 37 (1982) 135-158.
- Poncelet, E., 'Guillaume de la Marck, seigneur de Lummen, chef des Gueux de mer, 1542-1578', *Bulletin de la Commission Royale d'Histoire* 100 (1936) 5-91.
- Pont, J.W., 'Is Prins Willem ooit Luthersch geweest?' *Verslag van het Provinciaal Utrechts Genootschap van Kunsten en Wetenschappen* (1933) 52-66.
- Pontbriant, Comte A. de, *Histoire de la principauté d'Orange, suivie de lettres inédites des princes d'Orange, des rois de France, du comte de Grignan, etc. etc.* (Avignon-Paris-La Haye 1891).
- Poorter, L. de en F. Top, ed. *Opstand en pacificatie in de Lage Landen* (Gent 1976).
- Poplimont, Ch., ed. *La Belgique héraldique. Recueil historique, chronologique, généalogique et biographique complet de toutes les maisons nobles reconnues de la Belgique*. 11 dln. (Brussel-Parijs 1863-1867).
- Posthumus, N.W., ed. *Bronnen tot de geschiedenis van de Leidsche textielnijverheid 1333-1795*. 6 dln. (Den Haag 1910-1922).
- Postma, F., *Viglius van Ayta. De jaren met Granvelle 1549-1564* (Zutphen 2000).
- Postma, F., 'Viglius van Ayta en Joachim Hopperus tegenover de Nederlandse opstand', *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden* 102 (1987) 29-43.
- Postma, F., 'Willem van Oranje 1584-1984. Een literatuuroverzicht', *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden* 99 (1984) 708-714.
- Poswick, Eugène, *Histoire de la seigneurie libre et impériale d'Argenteau et de la maison de ce nom*

- aujourd'hui Mercy-Argenteau* (Brussel 1905).
- Poswick, E., 'Un mariage princier au XVIe siècle. Cérémonies observées au mariage du Prince d'Orange avec la Princesse Anna de Saxe', *De Wapenheraut* 5 (1901) 105.
- Pot, J., *Het beleg van Zierikzee* (Leiden 1925).
- Potter, François de, *Second cartulaire de Gand* (Gent [1886]).
- Poujol, J., 'Du Bartas et le tyrannicide', *Bulletin de la Société Protestantisme Français* 101 (1955) 33-37.
- Pouillet, E. en Ch. Piot, *Correspondance du cardinal de Granvelle (1565-1586) faisant suite aux papiers d'Etat du cardinal de Granvelle*. 12 dln. (Brussel 1877-1896).
- Press, V., *Calvinismus und Territorialstaat. Regierung und Zentralbehörden der Kurpfalz 1559-1619*. Kieler Historische Studien 7 (Stuttgart 1970).
- Press, V., 'Wilhelm von Oranien, die deutschen Reichsstände und der niederländische Aufstand', *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden* 99 (1984) 677-707.
- Prims, F., 'Antwerpen, Alva en Oranje', in: Idem, *Antwerpiensia*, zevende reeks (1933) 121-127.
- Prims, F., 'Archieven der Staten-Generaal te Antwerpen en te Delft 1578-1581. Documenten. IV. Zes onuitgegeven brieven van Willem de Zwijger', *Bijdragen tot de Geschiedenis uitgegeven door P.J. Goetschalckx en Fl. Prims* 17 N.R. 4 (1926) 54-67.
- Prims, F., *Beelden uit den cultuurstrijd der jaren 1577-1585*. 2 dln. I. *De Religionsvrede 1578-1581*. II. *De Christelijke republiek 1581-1585* (Antwerpen 1942-1943).
- Prims, F., *De groote Cultuurstrijd*. I. *De Religionsvrede 1578-1581*. II. *De Christelijke republiek 1581-1585* (Antwerpen/Brussel/Gent/Leuven 1942-1943).
- Prims, F., *De kolonellen van de 'burgersche wach' te Antwerpen (December 1577-Augustus 1585)* (Antwerpen/Brussel/Gent/Leuven 1942).
- Prims, F., 'Oranje en de Antwerpsche colonellen (1578-1579)', en Idem, '(1579-1581)', in: Idem, *Antwerpiensia*, zevende reeks (1933) 150-173.
- Prims, F., 'De Landraad van Brabant. Oct. Nov. 1580', *Bijdragen tot de Geschiedenis van het oud Hertogdom Brabant* 3e reeks 3 (1951) 244-250.
- Prins Willem van Oranje: Brieven*. Uitgekozen en toegelicht door M.W. Jurriaanse (Middelburg 1933).
- Prins Willem van Oranje. Geschriften van 1568*. Uitgegeven door M.G. Schenk (Amsterdam-Sloterdijk 1933).
- Prins Willem van Oranje 1533-1933*. B.C. de Savornin Lohman e.a., ed. (Haarlem 1933).
- Prins Willem van Oranje 1533-1584. Tentoonstelling*. [Catalogus van de tentoonstelling in het Stedelijk Museum Het Prinsenhof Delft 5 juni tot 27 augustus 1984].
- 'Prins Willem van Oranje aan Philips, graaf van Hohenlo. Aanbeveling van Foelix Buchner en Rudolf Matz 1582', *Kronijk van het Historisch Gezelschap te Utrecht* 6 (1850) 35-36.
- Prins Willem I van Oranje-Nassau*. [tentoonstelling in de Universiteit van Pretoria, 17 juli-31 augustus 1984], in: C. de Jong, ed. *Onder die ban van die prins. Verslag van die herdenking van prins Willem I van Oranje se sterfdag 10 julie 1584 en oorsig van die verskene geleentheidspublikasies* (Pretoria 1985) 22-30.
- Procès criminels des comtes d'Egmont, du prince de Horne, et autres seigneurs flamands, fait par le duc d'Albe, de l'ordre de Philippe II*. 2 dln. (Amsterdam 1753).
- Publications de la Société Historique et Archéologique dans le (Duché de) Limbourg*, 1 (1864)-.
- Punt, W., 'Mislukte bemiddeling "inder saecken der Excellentie tegens Petrum Dathenum"', in: J.P. van Dooren e.a., *De Nationale Synode te Middelburg* (Middelburg 1981) 158-173.
- Putnam, Ruth, *Willem de Zwijger prins van Oranje in zijn leven en werken beschreven*. [Ned. bewerking D.C. Nijhoff]. 2 dln. (Den Haag 1897).
- Putnam, R., *William the Silent, prince of Orange*. 2 dln. (New York-Londen 1895).
- Putnam, R., *William the Silent, prince of Orange, and the revolt of the Netherlands* (New York-Londen 1911).
- Quilliet, Bernard, *Guillaume le Taciturne* (Parijs 1994).
- Quinet, Edgar, zie Vloten, J. van, *Marnix van St. Aldegonde*.

Quintijn, G.I., *Oraniens overwinning van 's-Hertogen-Bos* ('s-Gravenhage 1629).

Raa, F.J.G. ten en F. de Bas, *Het Staatse leger, 1568-1795*. Deel I. (Breda 1911).

Racer, J.W., *Overysselsche Gedenkstukken* (9 dln., dl. 1: Leiden, dln. 2-9: Kampen, 1781-1797).

Rachfahl, Felix, 'Die niederländische Verwaltung des 15./16 Jahrhunderts und ihr Einfluss auf die Verwaltungsreformen Maximilians I in Österreich und Deutschland', *Historische Zeitschrift* 110 (1913) 1-66.

Rachfahl, Felix, 'Die Trennung der Niederlande vom deutschen Reich', *Westdeutsche Zeitschrift für Geschichte und Kunst* 19 (1900) 79-119.

Rachfahl, Felix, 'Zur Vorgeschichte des niederländischen Aufstandes', *Westdeutsche Zeitschrift für Geschichte und Kunst* 22 (1903) 69-113.

Rachfahl, F., 'Het begin der oppositie van prins Willem van Oranje', in: Krämer e.a., *Je maintiendrai* II (Leiden 1906) 38-60.

Rachfahl, F., *Margaretha von Parma, Statthalterin der Niederlande (1559-1567)* (z.p. 1898).

Rachfahl, Felix, *Wilhelm von Oranien und der Niederländische Aufstand*. 3 dln. ('s-Gravenhage 1906-1924).

Rahlenbeck, C.[A.], *L'église de Liège et la révolution* (Brussel 1862; 1864²).

Rahlenbeck, C.[A.], *Mémoires de Jacques de Wesenbeke* (Brussel 1859).

Ramirez de Arellano de la Fuentesanta del Valle, Feliciano, en José Sanchez Rayón, ed. *Pio IV y Felipe Segundo: primeros diez meses de la embajada de Don Luis de Requesens en Roma, 1563-64*. Colección de libros españoles raros o curiosos 20 (Madrid 1891).

Reckhoff, H. ed., *Dillenburg 1568-1968. Beiträge zur nassau-oranischen Geschichte* (Dillenburg 1968). *Recueil de la négociation de la paix traictée à Coulogne en la présence des commissaires de la Ma.tée impériale entre les ambassadeurs du sereniss. roy catholique, & de l'archiduc Matthias & les Etats de Païs Bas, fidèlement décrit du protocole desdits Etats* (Antwerpen 1580).

Redlich, Fritz, *The German military enterpriser and his work force. A study in European Economic and Social History*. I: 1350-1650; II: 1650-1800. Vierteljahrschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte, Beiheft 47-48 (Wiesbaden 1964-1965).

Reflexions sur Guillaume le Taciturne: une serie de conférences à l'Institut Neerlandais de Paris ('s-Gravenhage 1984).

Regierung und Nachrichten.

Reiffenberg, F.A.F.Th. de, ed. *Correspondance de Marguérite d'Autriche, duchesse de Parme, avec Philippe II, suivie des interrogatoires du comte d'Egmont* (Brussel 1842).

Reiffenberg, F.A.F.Th. de, 'Lettre du prince d'Orange à M.M. les députés des Etats de Brabant. 3 Octobre 1576', in: Idem, *Nouvelles archives historiques des Pays-Bas*, VI, 403-.

Reimer, Heinrich, *Historisches Ortslexikon für Kurhessen*. Veröffentlichungen der historischen Kommission für Hessen und Waldeck 14 (Marburg 1926).

Relacion verdadera de las Treguas y Paces que el principe de Orange y las Islas reveladas de Olanda y Gelandia tratan con la señora Infanta doña Isabel (Sevilla 1625).

Renier, G.J., *William of Orange* (Edinburgh 1932).

Renson, G., 'Frederik Perrenot, heer van Champagney, en Willem van Oranje', in: *Miscellanea Historica in honorem Leonis van der Essen*. Dl. II (Brussel-Parijs 1947) 567-577.

Renson, G., *Frederik Perrenot, heer van Champagney, en zijn strijd met Willem van Oranje* (Antwerpen 1949).

Renson, G., *De Spaanse Furie* (Antwerpen 1974).

Renson, G. en N. van den Bossche, *Lamoral d'Egmont, seigneur de Gaasbeek, 1522-1568*.

[Tentoonstelling] *Domaine de l'Etat de Gaasbeek, 10 août-15 septembre 1968*. [Catalogue par - - -] (Gaasbeek 1968).

Reports of the Historical Manuscript Commission (IX, II, Appendix, p. 415, The Morrisson Papers).

Résolutions des Etats-Généraux des Pays-Bas, mises en ordre et augmentée de notes et de pièces justificatives, par J.C. de Jonge. I: 1576; II: 1577 ('s-Gravenhage 1828-1831).

Revue Belge d'Archéologie et d'Histoire de l'Art 1931-. Voortzetting van *Annales de l'Academie royale d'Archéologie de Belgique*.

- Ribbeck, W., 'Landgraf Wilhelm IV von Hessen und der niederländische Aufstand bis zum Tode Wilhelms von Oranien', *Zeitschrift für hessische Geschichte* N.F. 23 (1898) 247-293.
- Ridder-Symoens, H. de, 'Vrouwen rond Willem van Oranje', *Spiegel Historiae* 19, 4 (1984) 181-186.
- Riemer, J. de, *Beschrijvinge van 's-Gravenhage ...* 3 dln. (Delft-'s-Gravenhage 1730-1739).
- Rijckenroij, J. van, 'Kronijk der stad van Roermond van 1562 tot 1638, uitgegeven door Fr. Nettesheim', *Publications de la Société Historique et Archéologique dans le duché de Limbourg* 10 (1873) 97-344.
- Rijksen, A.A.J., *Gespiegeld in kerkeglas. Hollands leed en vreugd in de glasschilderingen van de St. Janskerk te Gouda* (Lochem 1947).
- Ritman, D., 'De inval van graaf Lodewijk van Nassau in Groningen en de slag bij Heiligerlee, (1568)', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 28 (1913) 65-78.
- Ritter, H.A., 'Willem de Zwijger als "krijgsoverste"', *Ons Leger* 18 (1932) 117-118.
- Ritter, M., *Deutsche Geschichte im Zeitalter der Gegenreformation und des Dreissigjährigen Krieges 1555-1648*. 3 dln. (Stuttgart 1889-1895).
- Ritter, M., 'Wilhelm von Oranien und die Genter Pacification', *Deutsche Zeitschrift für Geschichtswissenschaft* 3 (1890) 29-47.
- Rodrogez, Pedro y Justina, *Don Francés de Alava y Beamonte; correspondencia inédita de Felipe II, con su embajador en Paris (1564-1570)* (San Sebastián 1991).
- Römelingh, J., *Een rondgang langs Zweedse archieven*. Rijks Geschiedkundige Publicatiën, Kleine serie nr. 59 ('s-Gravenhage 1986).
- Rörig, Hans, *Beiträge zur Politik des Grafen Johann VI., des Aelteren, von Nassau Dillenburg, mit besonderer Berücksichtigung seiner Tätigkeit in den Niederlanden vom Herbst 1577 bis zum Abschluß der Utrechter Union am 23. Januar 1579* (Keulen 1916).
- Roest van Limburg, T.M., 'Voormalige Nassausche paleizen in België', *Oude Kunst* 12 (1907) 79-95.
- Röttsches, H.Fr., *Lutherthum und Calvinismus in Nassau-Dillenburg. Beiträge zur Kirchenpolitik in Nassau-Dillenburg unter Wilhelm dem Alten und Johann dem Alten* (Diss. Mainz 1953) [zie *Tijdschrift voor Geschiedenis* 1955, 117-119].
- Roey, J. van, 'Oranje en Antwerpen', in: *Herdenking Willem van Oranje* (Brussel 1985) 55-64.
- Rogge, H.C., 'Johan van Nassau, stadhouder van Gelderland', in: Krämer e.a., *Je maintiendrai* I, 178-188.
- Rogier, L.J., 'Evoluties in het historisch portret van het Huis Oranje', in: Idem, *Terugblik en uitzicht. Verspreide opstellen* I (1964) 109-124.
- Rogier, L.J., 'Het Huis Oranje-Nassau in Nederland', in: *Koningin Juliana. Officieel gedenkboek* (Amsterdam 1948) 27-58.
- Rogier, L.J., 'Oranje en Gelderland inzonderheid Nijmegen', *Numaga* 6 (1959) 172-176.
- Rogier, L.J., 'Oranje en de katholieken', in: *Herdenken en herzien; verzamelde opstellen van L.J. Rogier* (Bilthoven 1974) 182-193.
- Rogier, L.J., 'Oranje en de Nederlandse staat', in: *Herdenken en herzien; verzamelde opstellen van L.J. Rogier* (Bilthoven 1974) 271-292.
- Roland, C.G., *Toponomy namuroise* I (Brussel-Namen 1899-1903).
- Rollin Couquerque, L.M., 'Gerechtigke verkoop van grond', *Verslagen en mededeelingen. Vereeniging tot uitgave der bronnen van het oude vaderlandsche recht* V, 1-6 (1909) 297-315.
- Rolwagen, I.C., *Tegenbericht der apologia des edictz van Groninghen ... Ghedruckt int Jaer ons Heeren 1603*.
- Rom, P.H., *De kampioen voor vrijheid en recht. Tafereelen uit het leven van prins Willem den Zwijger* (Leiden 1890).
- Rombach, O., *Anna van Oranje. Het tragische leven van Anna van Saksen*. Vertaald door A.C. Visser (Zwolle 1961).
- Romberg, H., *Der Prinz von Oranien. Wilhelm Graf von Nassau* (Herborn 1960).
- Romberg, H., *Der Prinz von Oranien und der Freiheitskampf der Niederlande* 3. Aufl. (Lahr-Dinglingen 1991).
- Romein, J. en A. Romein-Verschoor, 'Willem van Oranje. De Bevrijder', in: *Erflaters van onze*

- beschaving* I (Amsterdam 1938) 134-169.
- Romig, Edgar Franklin, *William the Silent. A record of the celebration by the church of the four hundredth anniversary of the birth of the great prince of Orange, champion of civil and religious liberty, 1533-1933* (New York 1934). [Published by the Collegiate reformed protestant Dutch Church of the City of New York].
- Rommel, Chr. von, *Philipp der Grossmüthige, Landgraf von Hessen*. 3 Bde. (Giessen 1830).
- Roobol, Marianne, *Landszaken: de godsdienstgesprekken tussen gereformeerde predikanten en D.V. Coornhert onder leiding van de Staten van Holland (1577-1583)* (diss. Leiden 2005).
- Rooker, C., 'Marnix, de Dordse rede en het Wilhelmus', *De Nieuwe Taalgids* 72 (1979) 145-164, 204-219.
- Roosbroeck, R. van, 'Bredase Oranje-sprokkels', *Jaarboek Oranjeboom* 23 (1970) 69-85.
- Roosbroeck, R. van, 'Enkele brieven van Alva betreffende Oranje's inval in Brabant (najaar 1568)', *Bijdragen tot de Geschiedenis, bijzonderlijk van het aloude hertogdom Brabant* 17 (1926) 341-360.
- Roosbroeck, Rob. van, ed. *De kroniek van Godevaert van Haecht over de troebelen van 1565 tot 1574 te Antwerpen en elders*. 2 dln. (Antwerpen 1929-1930).
- Roosbroeck, R. van, 'Prins Willem in de jaren 1566 en 1567', in: *Wilhelmus van Nassouwe* (Middelburg 1933) 58-84.
- Roosbroeck, R. van, *Wilhelm von Oranien. Der Rebell* (Göttingen 1959).
- Roosbroeck, R. van, *Willem van Oranje* (Den Haag 1978; 1983⁴).
- Roosbroeck, R. van, *Willem van Oranje, droom en gestalte* (Hasselt 1962; 's-Gravenhage 1976²).
- Roosbroeck, R. van, *Willem de Zwijger. Graaf van Nassau, prins van Oranje. Een kroniek en een epiloog* (Den Haag-Antwerpen 1974).
- Roosbroeck, R. van, *Het wonderjaar te Antwerpen (1566-1567). Inleiding tot de studie der godsdienstonlusten van den beeldenstorm af (1566) tot de inneming der stad door Alexander Farnees* (Antwerpen 1930).
- Roosbroeck, R. van en H. Vos, *Willem de Zwijger* (Antwerpen 1933).
- Roose, Adriana C., 'Het huwelijk van prins Willem I', *Stemmen des Tijds* 22 (1933) I, 361-385.
- Rooseboom, M.P., *The Scottish Staple in the Netherlands* (The Hague 1910).
- Rootselaar, W.F.N. van, *Amersfoort. Geschiedkundige bijzonderheden*. 2e Bundel (Amersfoort 1898).
- Ros, F.U., *Rennenberg en de Groningse malcontenten* (Assen 1964).
- Rosenfeld, P., *The provincial governors of the Netherlands from the minority of Charles V to the revolt*. Anciens Pays et Assemblées d'Etat - Standen en Landen nr. 17 (Leuven-Parijs 1959).
- Rotterdam. Stadtgeschichte in Dokumenten und Bildern*. Ausstellung Historisches Archiv der Stadt Köln 5. Juni bis 17. August 1975 (Keulen 1975).
- Rowen, H.H., 'William I: from courtier to rebel', in: Idem, *The princes of Orange. The stadholders in the Dutch Republic* (Cambridge etc. 1988) 8-31.
- Royaards, H.J., *Geschiedenis der hervorming in de stad Utrecht* (Leiden 1847).
- Royaards, H.J., 'Proeve eener Geschiedenis der Hervorming in de Stad en Provincie Utrecht. Eerste Stuk. Hervorming in de Stad Utrecht van 1566-1577', *Archief voor kerkelijke geschiedenis van Nederland* 16 (1845) 349-457.
- Royaards, H.J., 'De staats-kerkorde van Willem I, prins van Oranje, in 1583', *Archief voor kerkelijke geschiedenis van Nederland* 14 (1843) 305-384.
- Rutgers, F.L., ed. *Acta van de Nederlandsche Synoden der zestiende eeuw* ('s-Gravenhage 1889).
- Ruwet, J., *Les archives et bibliothèques de Vienne et l'histoire de Belgique*. Commission royale d'histoire/Koninklijke Commissie voor Geschiedenis (Brussel 1956).
- Ruwiell, zie: Krudop van Ruwiell, J.R.
- Sagher, E. de, *Notice sur les archives communales d'Ypres et documents pour servir à l'histoire du XIIIe au XVIe siècle* (Ieper 1898).
- Sagher, H.E. de, ed. 'Documents relatifs au cahier primitif de la coutume de la ville d'Ypres 1535-1562', *Handelingen van de Koninklijke Commissie der Oude Wetten en Verordeningen van België* 12 (1926) 506-515.
- Sagher, H.E. de, e a., eds. *Recueil de documents relatifs à l'histoire de l'industrie drapière en Flandres*.

4 dln. (Brussel 1951-1965).

Santoyo, Julio-César, *Atentado en Amberes: La conspiración de vitorianos y bilbaynos contre el estatado de Guillermo de Orange 1582* (Vitoria 1982).

Saravia, A., *Een hertgrondighe begheerte, vanden ... prince van Oraengien, mitsgaders alle syne christelijcke ... bontgenoten, op alle menschen begheert, van wat condicie oft qualiteyt sy zijn, die den Heere liefhebben ende vreesen ende oock beminnende zijn de weluaert van onsen ... coninck Philips van Spaengien Nederlanden, mitsgaders oock dat Keyserlijcke Rijcke: Welcke landen nv soeckt te bederuen ende heel te ruineeren, onder tschijn van bescherminghe, eenen ghenamt Duca de Alba* (1568). [W. 190].

Savornin Lohman, A.F., 'Le Prince Guillaume d'Orange et la liberté religieuse', *The Leyden Pilgrim Messenger* 1 (1922) 66-77.

Schaberg, J.P., 'De scheepsstrijd bij Roemerswaal, den 29en Januarij 1574', in: *Voor 300 jaren II* (Harderwijk 1876).

Schaefer, D., *Geschichte von Dänemark. V. Vom Regierungsantritt Freidrichs II (1559) bis zum Tode Christians IV (1648)* (Gotha 1902).

Schäfer, Dietrich, 'Niederländisch-Hansische Beziehung', *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap* 27 (1906) 53-70.

Schäfer, Dietrich, 'Die Sundzoll-Listen', *Hansische Geschichtsblätter* 14 (1908) 1-33.

Schampaert, P., 'Willem van Oranje, strijder voor de eenheid van de Nederlanden en toch teken van tegenspraak?', *Wetenschappelijke Tijdingen* 43, 4 (1984) 193-205.

Schatorjé, J.M.W.C., 'Wittenhorst versus Oranje. Johan II van Wittenhorst, heer van Horst, en de verdediging van Venlo tegen Willem, prins van Oranje (1572)', in: *Horster Historiën* dl. II (Horst 1988).

Scheerder, J., *De beeldenstorm* (Bussum (1974).

Scheerder, J., 'Les condamnés du Conseil des Troubles', *Revue de l'Histoire Ecclésiastique* 59 nr. 1 (1964).

Scheerder, J., 'Le mouvement iconoclaste en 1566 fut-il spontané ou prémédité?', *Annales de la Fédération archéologique et historique de Belgique* 2 (1952) 67-74.

Schellart, A.I.J.M. en Th. de Vries, *Woonsteden der Oranjes* (Zaltbommel 1965).

Scheltema, P., *Het archief der IJzeren kapel in de Oude of Sint Nicolaas Kerk te Amsterdam* (Amsterdam 1850).

Scheltema, P., 'Geschiedkundige brieven 1574, 1578, 1580', *Kronijk van het Historisch Gezelschap te Utrecht* 5 (1849) 296-308.

Scheltema, P., *De graaf van Leicester in Amsterdam in de jaren 1586-1587* (Amsterdam 1851).

Scheltema, P., *Hendrik van Brederode te Amsterdam in 1567. Geschiedkundig overzicht uit echte bronnen geput en met authentieke bewijzen gestaafd* (Amsterdam 1846).

Scheltema, P., *Historische beschrijving der schilderijen van het stadhuis te Amsterdam* (Amsterdam 1879).

Scheltema, P., 'Het klooster der oude Nonnen te Amsterdam', in: *Aemstel's Oudheid of gedenkwaardigheden van Amsterdam* dl. 6 (Amsterdam 1872) 17-31.

Scheltema, P., 'Hoe het Sint Agnieten-klooster op Texel tot een weeshuis is verkregen', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 1e reeks 9 (1854) 264-270.

Scheltema, P., *Inventaris van het Amsterdamsche Archief*. Eerste deel: *Charters of perkamenten brieven* (Amsterdam 1866). Tweede deel: *Papieren of losse stukken* (Amsterdam 1870). Derde deel: *Geschreven registers en gedrukte boeken* (Amsterdam 1874).

Scheltema, P., *Oud en Nieuw, uit de vaderlandsche geschiedenis en letterkunde verzameld* (Amsterdam 1844).

Schelven, A.A. van, 'Het begin van het gewapend verzet tegen Spanje in de 16e-eeuwsche Nederlanden', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 6e reeks 2 (1925) 126-129.

Schelven, A.A. van, 'Beschuldigingen van Christopher van Holstein omtrent een betrokken zijn van Oranje in een moordaanslag op Erich van Brunswijk (1578)', *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap* 49 (1928) 1-44.

Schelven, A.A. van, 'Een boekje van Nic. Ascleius Barbatus, met opdracht aan Willem van Oranje

- [1568]', *Het Boek. Tweede reeks van het tijdschrift voor Boek en Bibliotheekwezen* 23 (1935-1936) 71-72.
- Schelven, A.A. van, 'Briefwisseling van graaf Jan van Nassau en Petrus Dathenus, uit de jaren 1575-1578', *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap* 51 (1930) 115-130.
- Schelven, A.A. van, *Marnix van Sint Aldegonde* (Utrecht 1939).
- Schelven, A.A. van, 'Merkwaardige uitingen van den prins', *Stemmen des Tijds* 22 (1933) I, 386-401.
- Schelven, A.A. van, 'Een moordplan van den Vader des Vaderlands', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 6e reeks 5 (1927) 1-10.
- Schelven, A.A. van, 'Portretten van Willem van Oranje', *Oud Holland* 51 (1934) 142-144.
- Schelven, A.A. van, 'Prins Willem en het verweer tegen Parma', in: *Wilhelmus van Nassouwe* (Middelburg 1933) 158-169.
- Schelven, A.A. van, *Prins Willem van Oranje. Vier toespraken* (Amsterdam 1938). [Toespraken gehouden ter gelegenheid van de herdenking van Willem van Oranje te Delft op 28 april 1938].
- Schelven, A.A. van, 'Prins Willem's eerste avondmaal', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 7e reeks 4 (1934) 232-236.
- Schelven, A.A. van, 's Prinsen voornaamste medewerkers', *Stemmen des Tijds* 22 (1933) I, 301-313.
- Schelven, A.A. van, *Willem van Oranje. Een boek ter gedachtenis van idealen en teleurstellingen* (Haarlem 1933; Amsterdam 1943²).
- Schelven, A.A. van, *Willem van Oranje's geloof en godsdienstpolitiek* (Haarlem 1933).
- Schendell, W., *Wilhelm von Oranien, Befreier der Niederlande. Eine Biographie* (Berlijn 1935; Nachdruck Weimar 1950).
- Schenk, M.G., *Prins Willem van Oranje. De geschriften van 1568* (Amsterdam 1953).
- Schenk, M.G., *Willem van Oranje. Tolerantie en democratie* (Lelystad 1984).
- Schenk, M.G., *Willem de Zwijger als pamflettist in 1568* (Amsterdam 1968).
- Schenk, M.G., *Willem de Zwijger, de verliezer die overwon* (Baarn 1984).
- Schepper, H. de, zie ook: Deursen, A.Th. van.
- Schepper, H. de, 'Belgium nostrum' 1500-1650; *Over integratie en desintegratie van het Nederland* (Antwerpen 1987).
- Schepper, H. de, 'Le Conseil d'Etat aux Pays-Bas au XVIe siècle et aujourd'hui', in: *Institution et pouvoirs dans les anciens pays bourguignos*. Actes publiés sous la direction de J.M. Cauchies (Basel 1984) 81-94.
- Schepper, H. de, 'De markies van Havré, vredemaker en adellijk bureaucraat (1549-1613)', in: *Bestuurders en geleerden. Opstellen ... aangeboden aan Prof.dr. J.J. Woltjer* (Amsterdam 1985) 33-43.
- Schepper, H. de, 'Het politieke denken van Willem van Oranje', *Neerlandia* 88 (1984) 156-160.
- Schepper, H. de, 'Vorstelijke ambtenaren en bureaucrativering in regering en gewesten van 's-Konings Nederlanden, 16e-17e eeuw', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 90 (1977) 358-377.
- Schepper, H. de, 'Willem van Oranje. Een selectieve bibliografie', in: *Willem van Oranje 1584-1984* (Brussel 1984).
- Schepper, M. de, 'Quem patriae patrem voluit (Deus): Georgius Benedisti Wertelo over Willem van Oranje', *Hermeneus* 56 (1984) 244-250.
- Scherft, P., 'Het gratierecht van de heren van Breda', *Jaarboek De Oranjeboom* 7 (1954) 11-45.
- Scherft, P., *Het sterfhuis van Willem van Oranje* (Leiden 1966).
- Scheurleer, D.F., 'Twee boeken uit de bibliotheek van prins Willem I', in: Krämer e.a., *Je maintiendrai* I (Leiden 1905) 173-177.
- Schijndel, B.W. van, 'De Bredase Nassau's drossaarden van Brabant (1436-1544)', *Jaarboek Oranjeboom* 3 (1950) 5-12.
- Schilfgaarde, A.P. van, *Het archief van het huis Bergh*. Met een voorwoord van J.H. van Heek. 11 dln. (Nijmegen 1932).
- Schilfgaarde, A.P. van, *Het huis Bergh* (Maastricht 1950).
- Schipperus, P.J., *Buren en Oranje* (Buren 1962).
- Schmidt, Georg, 'Landgraf Philipp der Grossmütige und das Katzenelnbogener Erbe', *Archiv für hessische geschichte und Altertumskunde*, Neue Folge 41 (1983) 9-54.

- Schmidt, G., 'Des prinzen Vaterland? Wilhelm I. von Oranien (1533-1584) zwischen Reich, Deutscher Nation und die Niederlanden', in: *Deutschland und Europa in der Neuzeit. Festschrift für Karl Otmar Freiherr von Aretin zum 65. Geburtstag* (Stuttgart-Wiesbaden 1988) 223-239.
- Schöffers, I., 'Oranje's leven en sterven is van blijvende waarde', *Jaarboek van de Vereniging Oranje-Nassau Museum* (1984) 132-145.
- Schöffers, I., 'Willem de Zwijger, een tragische held. Tussen verguizing en bewondering', *Nieuwe Rotterdamse Courant - Handelsblad, Weekeditie voor het buitenland* 17 juli 1984, 9.
- Schoengen, M., *Monasticon Batavum*. 4 dln. (Amsterdam 1941-1942).
- Schoorl, Henk, 't Oge. *Het Waddeneiland Callensoog onder het bewind van de heren van Brederode en hun erfgenamen ...* (Hillegom 1979).
- Schoorl, H., 'Zorgen over Bergen en de Bergermeer. De nalatenschap van Hendrik van Brederode, 1568-1611', in: *Kennemer historie. Uit de geschiedenis van Alkmaar en omstreken*. Alkmaarse Historische Reeks 7 (1987) 63-98.
- Schotel, G.D.J., *Iets over Hieronymus van Beverningh en Bruno van der Dussen* ('s-Hertogenbosch 1847).
- Schotel, G.D.J., *Resolutie der regeering van Dordrecht na den moord aan den prins van Oranje gepleegd den 10 juli 1584* (Dordrecht 1884).
- Schrevel, A.C. De, ed. *Recueil de documents relatifs aux troubles religieux en Flandre, 1577-1584*. 3 dln. (Brugge 1921-1928).
- [Het werk is onvoltooid gebleven en mist dientengevolge indices. Het loopt tot 8 september 1579. Te Brugge berusten in het Bisschoppelijk Archief de aantekeningen en afgeschreven documenten voor het vervolg.]
- Schrevelius, *Harlemias ofte, om beter te seggen, De eerste stichtinghe der stadt Haerlem* (Haarlem 1648; latere druk in 2 dln., Haarlem 1754).
- Schryver, Reginald De, 'Willem van Oranje: idealist en opportunist', *Ons Erfdeel* 18-1 (1975) 7-13.
- Schueren, J.B.J.N. ridder De van der, ed. *Brieven en onuitgegeven stukken van jonkheer Arend van Dorp, heer van Maasdam ...*. 2 dln. Werken Historisch Genootschap, Nieuwe Serie 44, 50 (Utrecht 1887-1888).
- Schueren, J.B. ridder De van der, *Louis de Boisot* (Leiden 1894).
- Schulten, C.M., *Met vliegende vaandels en slaande trom: oorlog in de Lage Landen 1559-1659* (2005).
- Schutte, G.J., 'Grondvester of belager der vrijheid? Willem van Oranje in de ban der achttiende-eeuwse tegenstellingen', in: Haitsma Mulier, E.O.G. en A.E.M. Janssen, eds. *Willem van Oranje...* (1984) 63-107.
- Schwartzenberg en Hohenlansberg, G.F. baron toe, ed. *Groot placaat en charter-boek van Vriesland* (Leeuwarden 1768-1795).
- Scohier, J., *La généalogie et descente de la très-illustre Maison de Croy* (Douai 1589).
- Scrinium antiquarium sive miscellanea groningana nova ad historiam reformationis ecclesiasticam praecipue spectantia. Inseruntur tractatus varii generis, epistolae, orationis, biographiae ...* Daniel Gerdes, ed. 8 dln. (Groningen-Bremen 1748-1765).
- Seidl, Josef, *Die Statthalterschaft des Erzherzogs Matthias in den Niederlanden* (diss. Wenen 1907). [fotokopie Bibliotheek Universiteit van Amsterdam]
- Sendbrief in forme van supplicatie aen die Conincklike Maiesteyt van Spaengien: Van wegen des princen van Orangien, der Staten van Hollandt ende Zeelandt, mitsgaders alle andere syne ghetrouwe ondersaten van dese Nederlanden, die haer van des hertoghen van Alba ende der Spaengiaerden tyrannie ende ghewelt teghen alle recht verdrucket ende vervolghet vinden. Aenwijsende den rechten oorspronck van alle teghenwoordige beroerten in dese landen, om daerinne by syne C. Maiesteyt voorsien te moghen werden* (Delft 1573). [= Knuttel 213; mogelijk andere editie Dordrecht 1573, = Knuttel 213].
- Sendbrief des...prince van Orangien, ... Aende prouincien ende steden deser Nederlanden, die inde generale Vnie ghebleuen zijn, aengaende het verdrach tusschen den prince van Parme ende de gedesvnieerde prouincien ghepaseert. Metgaders de copy des voors. verdrachs* (z.p. 1579). [= Knuttel 477]
- Serrure, C.A., *Histoire de la souveraineté de 's Heerenberg* ('s-Gravenhage-Parijs 1860). *Seconde*

partie, contenant la généalogie de la Maison de Breda des comtes souverains de 's Heerenberg (Gent 1859).

Shimizu, J., *Conflict of loyalties, politics and religion in the career of Gaspard de Coligny, admiral of France, 1519-1572*. Travaux d'humanisme et renaissance 14 (Genève 1970).

Sickinghe, P.F.O.R., *Orange en Oranje* (z.p. 1969).

Siegenbeek, M., 'Brieven van Willem I. 1572-73', in: Idem, *Redevoeringen en verhandelingen over onderwerpen tot de vaderlandsche geschiedenis en letterkunde behoorende* (Dordrecht 1836), Bijlage B, 317-329.

Siegenbeek, M., 'Over het godsdienstig karakter van Willem I', in: Idem, *Redevoeringen en verhandelingen over onderwerpen tot de vaderlandsche geschiedenis en letterkunde behoorende* (Dordrecht 1836) 217-248.

Siegerland. Blätter des Vereins für Heimatkunde und Heimatschutz im Siegerlande samt Nachbargebieten (1911-).

Sijbrandi, K., 'Notice sur quelques lettres écrites au comte de Leycester par le prince Guillaume de Nassau', *Archives du Musée Teyler* I (Haarlem 1868) 145-160. [ook afzonderlijk verschenen met nieuwe paginering (Haarlem 1867)].

Simson, Paul, *Danziger Inventar 1531-1591*. Inventare Hansischer Archive des sechzehnten Jahrhunderts 3 (München/Leipzig 1913).

Slicher van Bath, B.H. e.a., *Geschiedenis van Overijssel* (Deventer 1970).

Slootmans, C.J.F., *Jan metten Lippen, zijn familie en zijn stad. Een geschiedenis der Bergen-op-Zoomsche heeren van Glymes* (Rotterdam-Antwerpen 1945).

Smallegange, M., *Nieuwe cronyk van Zeeland* (Middelburg 1696).

Smallegange, M., *Zeelandt veredelt, met de wapenen der edele en aenzienlyke geslachten in het souverain graefschap van Zeeland*. Inl. van J. van Toll (Amsterdam 1942). (1e uitg. 1696).

Smedes, E., 'Vroege populariteit van het Wilhelmus op de vloot', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 57 (1942) 177-184.

Smedt, O. de, *De Engelse Natie te Antwerpen in de 16e eeuw (1496-1582)*. 2 dln. (Antwerpen 1950-1954).

Smit, H.J., ed. *Bronnen tot de geschiedenis van den handel met Engeland, Schotland en Ierland. Tweede deel 1485-1585. Tweede Stuk, 1558-1585*. RGP Grote serie 91 ('s-Gravenhage 1950).

Smit, J., *Het archief der Rekenkamer ter auditie van de gemeenelandsrekeningen en de opvolgende colleges met de daaronder rustende rekeningen* ('s-Gravenhage 1946).

Smit, J., *Den Haag in den Geuzentijd* ('s-Gravenhage 1922).

Smit, J., 'Hagepreken en beeldenstorm te Delft, 1566-1567', *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap* 45 (1924) 206-250.

Smit, J., 'Instructie voor de commissarissen, door den prins belast met het annoteren van het koren in de steden van Holland' [1574], *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 6e reeks 2 (1925) 286-288.

Smit, J., 'Op leven en dood. Eenige feiten en beschouwingen betreffende het tweede beleg van Leiden', *Die Haghe. Jaarboek* 1924, 390-443.

Smit, J., 'De levensmiddelenpolitiek in Den Haag 1572-1579', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 5e reeks 6 (1919) 261-276.

Smit, J., 'De omzetting van het Hof van Holland in 1572', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 6e reeks 2 (1925) 179-223.

Smit, J., 'De tocht van Lumey naar Amsterdam in 1572', *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap* 46 (1925) 90-125.

Smits, J., *Belangrijke brief, door Willem I prins van Oranje, den 16 mei 1572, uit Dillenborch geschreven aan zijne vrienden in Dordrecht. Met eenige geschiedkundige bijzonderheden tot derzelveu betrekkelijk*. Nieuwe Werken Mij. Ned. Letterkunde (Amsterdam 1842).

Sneller, Z.W., 'Handel en verkeer in het Beneden-Maasgebied tot het eind der zestiende eeuw', *Nederlandsche Historiebladen* 2 (1939) 341-372.

Sneller, Z.W., *Unie van Utrecht en Plakkaat van Verlatinge. De wording van den Nederlandschen Staat* (Rotterdam 1929).

- Sneller, Z.W. en W.S. Unger, eds. *Bronnen tot de geschiedenis van den handel met Frankrijk I: 735-1585* ('s-Gravenhage 1930-1942).
- Someren, J.F. van, ed. *La correspondance du prince Guillaume d'Orange avec Jacques de Wesenbeke. Archives ou correspondance inédite de la maison d'Orange-Nassau. Supplément au recueil de M. Groen van Prinsterer* (Utrecht-Amsterdam 1896).
- S[omeren], J.F. v[an], 'Depesches van Prins Willem van Oranje van de jaren 1572, 1573, 1574', *De Navorscher* 47 (1897) 377-390.
- Someren, J.F. van, 'Oranjes briefwisseling met Jacob van Wesenbeke en andere geheime agenten in de Nederlanden 1570-1573', *Oud-Holland* 10-11 (1892-1893) 81-96, 147-171, 197-209.
- Sommaire et substance du ban et proscription contre Guillaume de Nassau, Prince d'Oranges* (1580).
- Soutendam, J., 'Beeldstormerij te Delft in augustus en oktober, 1566', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* nieuwe reeks 9 (1877) 173-221.
- Soutendam, J., *Medeedelingen uit het archief der stad Delft* (Delft 1862).
- S[outendam], J., 'Archief van Delft. Twee brieven van den prins van Oranje. 1567', *Algemeene Konst- en Letterbode* 73 (1861) 18.
- Spiegel, L.P. van de, ed. *Bundel van onuitgegeeven stukken, dienende ter opheldering der Vaderlandsche Historie en Regeeringsform, en voornaamlijk der Historie van de Unie van Utrecht, verzameld en met eenige aanmerkingen vermeerderd*. 2 dln. (Goes 1780-1783).
- Spiegel, L.P. van de, ed. *Historie van de Satisfactie, waar mede de stad Goes en het eiland van Zuid-Beveland zich begeeven hebben onder het stadhouderschap van prins Willem van Oranje... 1577*. Uit veele oorspronkelijke gedenkstukken saamgesteld enz. (Goes 1777).
- Spiegel, L.P. van de, *Ontwerpen van de Unie van Utrecht* (Goes 1778).
- Spindler, M. e.a., *Handbuch der Bayrischen geschichte* (München 1968).
- Spits, F.C., 'Unie en militie', in: Groenveld en Leeuwenberg, *De Unie van Utrecht* ('s-Gravenhage 1979) 184-198.
- Squire, Jack Collins, *William the Silent* (New York-Londen 1911).
- Stamperius, J., *Het leven van Willem van Oranje* (Alkmaar 1933).
- Staring, A., 'Oranjeportretten in een historisch landschap', *Oud Holland* 75 (1960) 157-174.
- Staten van Holland*, zie: *Gedrukte Resolutiën van*.
- Stemmen des Tijds. Maandschrift voor christendom en cultuur*.
- Stokvis, A.M.H.J., *Manuel d'histoire, de généalogie et de chronologie de tous les états du globe, depuis les temps les plus reculés jusqu'à nos jours*. 3 dln. (Leiden 1889-1893).
- Stols, A.A.M., zie: Venne, J.M. van de.
- Stoppelaar, J.H. de, *Inventaris van het oud archief der stad Middelburg 1217-1581* (Middelburg 1883).
- Strada, Famianus, *Supplément à l'histoire des guerres civiles de Flandre sous Philippe II roi d'Espagne, du Père Famien Strada, et d'autres auteurs ...* [door J.-F. Foppens]. 2 dln. (Amsterdam 1729).
- Stroobant, Louis, 'Les Magistrats du Grand Conseil de Malines', *Annales de l'Academie Royale d'Archéologie de Belgique* 54 (1902) 432-561.
- Strubbe, E.I. en L. Voet, *De chronologie van de Middeleeuwen en de Moderne Tijden in de Nederlanden* (Antwerpen-Amsterdam 1960).
- Studiën en Bijdragen op 't gebied der Historische Theologie*, verzameld door W. Moll en J.G. de Hoop Scheffer. 4 dln. (1870-1880).
- Sturmhoefel, K., *Kurfürstin Anna von Sachsen. Ein politisches und sittengeschichtliches Lebensbild aus dem XVI Jahrhundert* (Halle z.j.).
- Stutterheim, F.W., 'Brief van Philips van Marnix, Heer van St. Aldegonde, aan den Prins van Oranje en diens antwoord in december 1573', in: *Marnix. Protestantsche Stemmen*. Maandschrift voor het Nederlandsche volk 8 (1906) 209-223.
- Sutherland, N.M., 'The Cardinal of Lorraine and the colloque of Poissy, 1561. A Reassessment', *Journal of Ecclesiastical History* 28 (1977) 265-289.
- Sutherland, N.M., *The French Secretaries of State in the age of Catharine de Medici* (Londen 1962).

- Sutherland, N.M., *The massacre of St. Bartholomew and the European conflict 1559-1572* (Londen 1973).
- Sutherland, N.M., *Pinart, Claude, seigneur de Cramailles, secretary of state* (z.p. z.j.).
- Sutherland, N.M., 'William of Orange and the Revolt of the Netherlands: a missing dimension', *Archiv für Reformationsgeschichte* 74 (1983) 201-231.
- Sutter Fichtner, Paula, *Emperor Maximilian II* (New Haven 2001).
- Swalve, B., *Justinus van Nassau [1559-1631]. Meest naar onuitgegeven stukken* (Amsterdam 1858).
- Swart, K.W., 'L'Entrée en lutte de Guillaume d'Orange contre le roi d'Espagne', in: *Réflexions sur Guillaume le Taciturne* ('s-Gravenhage 1984) 71-85.
- Swart, K.W., 'Oranje en de opkomst van het Statenbewind', *Spiegel Historiae* 19, 4 (1984) 195-200.
- Swart, K.W., 'Wat bewoog Willem van Oranje de strijd tegen de Spaanse overheersing aan te binden?', *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden* 99 (1984) 554-572.
- Swart, K.W., 'Willem de Zwijger', in: C.A. Tamse, ed. *Nassau en Oranje in de Nederlandse geschiedenis* (Alphen aan den Rijn 1979) 45-82.
- Swart, K.W., 'Willem van Oranje en de Nederlandse Opstand', in: C.B. Wels e.a., ed. *Vaderlands Verleden in Veelvoud. Opstellen over de Nederlandse geschiedenis na 1500. I* ('s-Gravenhage 1980) 99-132.
- Swart, K.W., *Willem van Oranje en de Nederlandse Opstand 1572-1584* ('s-Gravenhage 1994).
- Swart, K.W., 'Willem van Oranje en de vestiging van de macht van de Nederlandse Statenvergaderingen'. [ongepubliceerde lezing in het bezit van prof. dr. H.G. Koenigsberger en in kopie bij drs. R.P. Fagel]
- Swart, K.W., *William the Silent and the Revolt of the Netherlands*. Publications of the Historical Association, General Series 94 (Londen 1978).
- Swart, K.W., 'William the Silent's Statecraft', in: T. Hermans en R. Salverda, eds. *From Revolt to Riches; Culture and History of the Low Countries, 1500-1700* (Londen 1993) 65-73.
- Sypesteijn, C.H.C.A. van, *De Prinsen van Oranje in 's-Gravenhage* ('s-Gravenhage 1901).
- Tadama, R.W., 'Iets over een' onuitgegeven brief van prins Willem I aan de stad Tiel', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 4 (1844) 275-281.
- Tadama, R.W., *Willem graaf van den Berg en zijne tijdgenooten. Eene bijdrage tot de geschiedenis van den Tachtigjarigen Oorlog, uit oorspronkelijke en grootendeels onbekende stukken zamengesteld* (Zutphen 1846).
- Tadama, R.W., 'Het proces van Willem graaf van den Berg, stadhouder van Gelderland', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 9 (1854) 111-138.
- Tamse, C.A., ed. *Nassau en Oranje in de Nederlandse geschiedenis* (Alphen a/d Rijn 1979).
- Tazelaar, C., 'De figuur van prins Willem in de literatuur van zijn tijd', *Stemmen des Tijds* 22 (1933) I, 314-360.
- Teelinck, Maximilian, *Vrijmoedige Aenspraeck Aen sijn Hoogheyt de Heer Prince van Oranien* (Middelburg 1650). [= Knuttel 6857]
- Temminck, J.J., 'Het beleg van Haarlem', *Spiegel Historiae* 8 (1973) 266-273.
- Tenhaeff, N.B., 'De jeugd van Willem de Zwijger', in: *Wilhelmus van Nassouwe* (Middelburg 1933) 15-38.
- Tersteeg, J., 'Een bijdrage tot de geschiedenis der binnenlandsche vaart', *Bijdragen tot de Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 4^e reeks 3 (1903) 148-215.
- Terwogt, W.A., *De Vader des Vaderlands, in zijn leven en werken geschetst voor het Nederlandsche volk*. 5 afl. in een band (Amsterdam 1882-1886).
- Teubner, E., 'Der Feldzug Wilhelms von Oranien gegen den Herzog von Alba im Herbst des Jahres 1568', *Hallesche Abhandlungen zur neueren Geschichte* 28, 1-.
- Tex, J. den, 'Oldenbarnevelt in zijn verhouding tot Willem van Oranje', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 73 (1960) 175-184.
- Theiner, A., ed. *Annales Ecclesiastici, quos post Caesarem S.R.E. card. Baronium ... continuat*. 3 dln. (Rome 1856).

- Theissen, J.S., ed. *Correspondance française de Marguérite d'Autriche, duchesse de Parme, avec Philippe II. Editées d'après les copies, faites par M.R.C. Bakhuizen van den Brink, par ---*. I: *Comprenant la correspondance de février 1565 jusqu'à la fin de 1567* (Utrecht 1925). Zie voor de delen II en III H.A. Enno van Gelder, L.-P. Gachard en F.A.F.Th. de Reiffenberg.
- Theissen, J.S., 'De prins van Oranje in de Nederlandsche geschiedschrijving', in: *Prins Willem van Oranje 1533-1933* (Haarlem 1933) 301-342.
- Théophile, zie: Petit, Jean François le, *Histoire des troubles...*
- Thijssen, J.C., 'Jeronimus Tseeraerts, gouverneur van Geertruidenberg. Een held, een verrader, of geen van beiden?', *De Dongebode* 26 nr. 1 (maart 2000) 3-28.
- Thomassen à Thuessink van der Hoop Slochteren, E.J., 'De prins en Dillenburg', in: *Prins Willem van Oranje 1533-1933* (Haarlem 1933) 165-178.
- Thomassen à Thuessink van der Hoop Slochteren, E.J., 'Het wapen van prins Willem I', in: *Prins Willem van Oranje 1533-1933* (Haarlem 1933) 387-400.
- Tijdschrift voor Geschiedenis, Oudheden en Statistiek van Utrecht*. Uitgegeven door N. van der Monde, 1835-1843.
- Timmer, E.M.A., 'De kinderen van prins Willem I', in: *Prins Willem van Oranje 1533-1933* (Haarlem 1933) 191-215.
- Timmer, E.M.A., 'Een verweerschrift tegen prins Willem's Apologie en drie Spaanschgezinde pamfletten', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 6e reeks 6 (1928) 61-94.
- Toorenenbergen, A. van, 'De overgang van prins Willem van Oranje tot de Hervormde kerk', in: *Voor 300 jaren* dl. 5 nr. 5 (Harderwijk 1874-1876) 1-28.
- Toorenenbergen, A. van, 'Willem van Oranje in 1569', in: *Voor 300 jaren* I (Harderwijk 1874) 79-94.
- Toorenenbergen, J.J. van, ed. *Philips van Marnix van St. Aldegonde. Godsdienstige en kerkelijke geschriften*. 3 dln. ('s-Gravenhage 1871-1878).
- Toorenenbergen, J.J. van, 'De omkeering in den kerkstaat te Amsterdam van 1578, door den prins van Oranje veroordeeld', *Oud Holland. Nieuwe bijdragen voor de geschiedenis der Nederlandsche kunst, letterkunde en overheid, enz.* (Amsterdam 1883) 81-85.
- Trautwein von Belle, E., *Wilhelm von Oranien, der Befreier der Niederlande* (Berlijn 1867).
- 'The tree of Orange still blooms', *South African Digest* (Pretoria 1984) 8-9.
- Trosée, J.A.G.C., *Historische Studiën* ('s-Gravenhage 1924).
- Trosée, J.A.G.C., 'De verongelukte en de mislukte oorkonde der Unie van Utrecht, I en II, met drie facsimile's', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* zesde reeks 5 (1927) 11-34 en 215-244.
- Tuba, Canite, 'Willem de Zwijger in het licht der geschiedenis', *Ons Eigen Blad* 21 (1933) 325-326.
- Tydemans, H.W.T., 'Drie brieven van prins Willem I, voor het eerst uitgegeven' [1568, 1577, 1583], *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* Nieuwe Reeks 7 (1872) 45-64.
- Tydemans, J.A., *Toespraak gehouden naar aanleiding van den driehonderdjarigen sterfdag van prins Willem van Oranje 1584-1884* (Curaçao 1884).
- Ubachs, P.J.H., 'Neutraliteit, theorie en praktijk tijdens de Tachtigjarige Oorlog', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 96 (1983) 165-178.
- Übersicht über die Bestände des Hessischen Hauptstaatsarchivs Wiesbaden* (Wiesbaden 1970).
- Uil, H., 'De Satisfactie van Goes (1577)', *Historisch Jaarboek voor Zuid- en Noord-Beveland* 3 (1977) 7-18.
- Ulhorn, F., *Reinhard Graf zu Solms, Herr zu Münzenberg, 1491-1562* (Marburg 1952).
- Unger, W.S., ed. *Bronnen tot de geschiedenis van Middelburg in den landsheerlijken tijd*. Dl. 3. RGP Grote serie 75 ('s-Gravenhage 1931).
- Universal-Lexicon, Grosses vollständiges Universal-Lexicon aller Wissenschaften und Künste, welche biszhero durch menschlichen Verstand und Witz erfunden und verbessert worden ...* [von Joh. Heinrich Zedler] 64 dln. (Halle 1732-1750).
- Ulloa, Alfonso de, *Comentarios de la guerra que el duque de Alva ha hecho contra Guillermo de Nassau y otros rebeldes el año 1568* (Venecia 1569).

Uytenhaghe de Mist, Johan, *Begin, voortgang ende eind der vry, ende der gewaande erfgraavelike bedieninge in Holland ende West-Vriesland* (Amsterdam 1683). [Zie Haitsma Mulier, 'Willem van Oranje...' (1984) 55].

V., L.G., zie Visscher, L.G.

Het Vaderland (krant).

Valkema Blouw, P., 'A Cologne printer working for William of Orange. Godfried Hirtzhorn jun., 1568-1572', *Quaerendo* 25 (1995) 3-23.

Valvekens, E., *De Zuid-Nederlandsche Norbertijner abdijen en de opstand tegen Spanje, maart 1576-1585* (Leuven 1929).

Valvekens, P. Em., *De inquisitie in de Nederlanden der zestiende eeuw* (Brussel-Amsterdam 1949).

Valvekens, P. Em., *Philips II, Koning van Spanje, vorst der Nederlanden* (Brugge 1944).

Veen, G. van, 'De huldiging van Willem van Oranje', *De Socialistische Gids* (januari 1933) 50-63.

Veen, J.S. van, *Briefwisseling tusschen Margaretha van Parma en Charles de Brimeu, graaf van Megen, stadhouder van Gelderland, 1560-1567*. Gelre, Vereeniging tot beoefening van Geldersche Geschiedenis, Oudheidkunde en Recht, Werken 11 (Arnhem 1914).

Veen, J.S. van, 'Brieven van Willem van Oranje en Lodewijk van Nassau aan Bernhard van Merode (1566-1583)', *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap* 17 (1896) 61-70.

Veen, J.S. van, zie: Busken Huet, G.

Veeze, B.J., *De Raad van de Prinsen van Oranje tijdens de minderheid van Willem III 1650-1668* (Assen 1932).

Velden, M. van der, 'Willem van Oranje en Rotterdam', in: *Leeskabinet. Grepen uit de geschiedenis en de boekerij van het Rotterdamsch Leeskabinet 1859-1984* (Leiden 1984) 170-179.

Venne, J.M. van de en A.A.M. Stols, *Geslachtsregister van het vorstenhuis Nassau (Walramsche en Ottosche lijnen)* (Maastricht 1937).

Verantwoordinge, De - des princen van Oraengien, teghen de valsche logenen, daer mede sijn wedersprekers hem soecken t'onrechte te beschuldighen (1568). [= Knuttel 160].

Verantwoordinghe, verklaringhe ende waerschouwinghe mitsgaders eene hertgrondighe begeheerte des edelen lanckmoedighe ende hoogheboeren princen van Orangien, naar de eerste drukken van 1568 opnieuw uitgegeven en ingeleid door M.G. Schenk (Amsterdam 1933).

Vergeer, Ch., 'De laatste woorden van prins Willem', *Maatstaf* 28 (1980) 67-100.

Verhael op de Quetsure van Mijn heer den Prince van Oragnien (1582). [= Knuttel 599].

Verhael vande moort, ghedaen aenden persone des doorluchtighen hoochgeboorn ... Wilhelms ... prince van Oraengien ... hooch-loflijcker memorien ... Tot Delf[t], by Aelbrecht Hendrickx. ..., (1584). [= Knuttel 689]. [Bevat ook: Copye van het vonnisse, ghegheuen teghen Baltazar Gheeraerts].

Verheyden, A.L.E., 'Antigeusrefereinen te Sint-Truiden (1566-1568)', *Vereeniging voor de Geschiedenis van het Belgisch Protestantisme* (1952).

Verheyden, A.L.E., 'Beschouwingen bij een recente geschiedenis der Inquisitie in de Nederlanden des zestiende eeuw', *Sacris Erudiri* 4 (1952).

Verheyden, A.L.E., *Le Conseil des Troubles. Liste des condamnés (1567-1573)* (Brussel 1961).

Verheyden, A.L.E., 'De Doopsgezinden te Gent (1530-1650)', *Bijdragen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde* (Gent 1943).

Verheyden, A.L.E., 'An introduction to the history of the Mennonites in Flanders 1530-1630', *The Mennonite Quarterly Review* (Goshen Indiana 1947).

Verhoef, C.E.H.J., *Philips van Marnix, Heer van Sint Aldegonde*. Reeks Erflaters (Weesp 1985).

Verklaringhe ende wtschrift des duerluchtighsten, hoochgeborenen vorsten ende heeren, ... Willem, prince van Oranien, etc. ende zijner Excellentien nootsakelicken defensie teghen den Duca de Alba, ende zijne grouwelicke tyrannie (1568). [= Knuttel 164]. [Onbeholpen vertaling van Duits origineel: *Bekendtnus der... Herren Printz zu Oranien sampt andern irer F.G. Midtverwandten Defension*, 1568. Er bestaan ook Franse en Engelse edities. In het Koninklijk Huisarchief is nog veel uitvoeriger manuscript: *Printzische Entschuldigung* (inv. 11-xi, 8). Zie K.W. Swart, 'Wat bewoog ...', 565 noot 52].

Vermaseren, B.A., 'Dr. Gilbert Roy of Regius, een gunsteling van prins Willem van Oranje', *Bijdragen voor de Geschiedenis der Nederlanden* 11 (1956-1957) 40-68.

- Vermaseren, B.A., 'Humanistische drama's over de moord op de Vader des Vaderlands', *Tijdschrift voor Nederlandse taal- en Letterkunde* 68 (1950-1951) 31-67.
- Vermaseren, B.A., 'Levensschets van Jos de Menyn, diplomaat en jurist', *Zuid-Hollandse Studiën* 2 (1952) 152-195.
- Vermaseren, B.A., 'Een onbekend drama van katholieke zijde over de moord op prins Willem I', *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap* 67 (1948) 121-156.
- Vermaseren, B.A., 'Rondom het auteurschap der "Mémoires Anonymes sur les troubles des Pays-Bas"', *Bijdragen voor de Geschiedenis der Nederlanden* 11 (1956) 200-234.
- Vermaseren, B.A., 'Twee onderzoeken over Vlaanderen en prins Willem van Oranje. I. De kwestie der pandsteden in 1576 en 1577', *Handelingen van de Société d'Emulation de Bruges* 120 (1983) 5-44.
- Vermaseren, B.A., 'Twee onderzoeken over Vlaanderen en prins Willem van Oranje. II. Jr. Willem van Blois van Treslong (Trélon) als superintendent van West-Vlaanderen, 1579-1584. Een onbekende periode uit zijn leven', *Handelingen van de Société d'Emulation de Bruges* 121 (1984) 5-96.
- Vermij, R.H., *Gewestelijke regering onder Philips II: Willem van Oranje als stadhouder van Holland 1559-1567*. Doctoraalscriptie Geschiedenis R.U. (Utrecht 1984).
- Vermij, R.H., ' 's-Konings stadhouder in Holland (1559-1567). Oranjes trouw aan Philips II', *Utrechtse Historische Cahiers* 5 nr. 2/3 (1984) 37-63.
- Verreyt, Ch.C.V., 'Prins Willem van Oranje, zwanebroeder der illustre Lieve-Vrouwebroederschap te 's-Hertogenbosch', *Taxandria* (1906) 295-317.
- Verschaeve, C., 'Willem van Oranje's persoonlijkheid', in: *Wilhelmus van Nassouwe* (Middelburg 1933) 170-177.
- Verlagen en Mededeelingen [van de] Vereeniging tot uitgaaf der bronnen van het Oud-Vaderlandsche Recht.*
- Verlagen omtrent 's Rijks Oude Archieven 1865-1877* (uitgegeven in 1914); dl. 1-50 (1878-1927); 2^e serie 1-40 (1928-1967) ('s-Gravenhage 1878-1967).
- Vertooch ghedaen aen myne heeren de ghedeputeerde vande Staten generael, de ixen januarij. 1580 by mijn heere den prince van Orangien* (1580). [= Knuttel 524].
- Verwer, Willem Janszoon, *Memoriaelbouck. Dagboek van gebeurtenissen te Haarlem van 1572-1581*. Van aantekeningen, noten en index voorzien door drs. J.J. Temminck (Haarlem 1973).
- Verwey, A., ed. *Apologie ofte verantwoordinghe van den prince van Orangien* (Santpoort-Antwerpen 1923).
- Vessem, H.A. van, 'Het bezoek van de prins aan West-Friesland in 1577', *Westfrieslands Oud en Nieuw* 39 (1972) 108-115.
- Vetter, K., *Aan het hof van Willem van Oranje* (Haarlem 1992).
- Vetter, K., *Am Hofe Wilhelms von Oranien* (Leipzig 1990).
- Vetter, K., *Wilhelm von Oranien. Eine Biographie* (Berlijn 1987).
- Visscher, H.J., *Het calvinisme en de tolerantie-politiek van Willem van Oranje* (1933). [oratie Leiden].
- Visscher, L.G., 'Over de belegering van Leiden en het kapiteinschap van Johan van der Does. 1574', *Kronijk van het Historisch Genootschap* 2 (1846) 151-161.
- Visscher, L.G., 'Over de benoemingen tot den Raad van State, bij de komst van den aartshertog Matthias', *Berigten van het Historisch gezelschap te Utrecht* I (1846) 7-17.
- Visser, D., 'Did Beza advise Orange on his Justification of 1568', *Bibliotheek voor Humanisme en Renaissance* 39 (1977) 149-150.
- Visser, D., 'Junius. The Author of the Vindiciae contra Tyrannos?', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 84 (1971) 510-525.
- Visser, W.F.H., *Willem van Oranje. De Vader des Vaderlands* ('s-Gravenhage 1960). [Met platen van Corrie Leeftang].
- Vloed, J. van der, 'Tekst van de preek van tijdens de gedenkdienst voor Willem I van Oranje-Nassau'. [zondag 8 juli, 1984], in: C. de Jong, (samensteller), *Onder die ban van die Prins* (Pretoria 1985) 16-21.
- Vloten, J. van, *Leidens belegering en ontzet in 1573 en 1574, naar de oorspronkelijke stukken en bescheiden* (Leiden 1853).
- Vloten, J. van, *Marnix van St. Aldegonde en de wording van het gemeenebest der Vereenigde*

Nederlanden, vrij naar het Fransch van Edgar Quinet (Deventer 1855).

Vloten, J. van, *Nalezing, aantekeningen en bijleggen op Leidens beleg en ontzet* (Leiden 1867).

Vloten, J. van, *Nederland's opstand tegen Spanje*. I. - *In zijn beginselen, aard en strekking geschetst (1564-1567)* (Haarlem 1856); II *Eerste wording en ontwikkeling (1567-1572)* (Haarlem 1858); III *In zijn eerste ontwikkeling en voortgang (1567-1572)* (Haarlem 1858); IV *In zijn verderen voortgang (1575-1577)* (Haarlem 1860). [*vlgs. afkortingslijst: Vloten, J. van, *Nederland's opstand tegen Spanje*. - *In zijn beginselen, aard en strekking geschetst (1564-1567)* Haarlem 1856; I. - *In zijn eerste ontwikkeling en voortgang (1567-1572)* (Utrecht z.j.). II. - *Idem (1572-1575)*. Utrecht z.j.; III. - *Idem (1575-1577)*. Utrecht z.j.; IV. - *In zijn verderen voortgang (1575-1577)*. Haarlem 1860.

Vloten, J. van, 'Oranje's krijgsoverwinning in 't Overkwartier van Gelderland in 1572', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* nieuwe reeks 2 (1861) 89-102.

Voet, L., zie: Strubbe, E.I.

Voisin, A., 'Lettres inédites de Guillaume, prince d'Orange', *Messenger des sciences et des arts. Recueil publié par la Société Royale des Beaux-Arts et des Lettres et par celle d'Agriculture et de Botanique de Gand* 6 (1829-1830) 249-254.

Vollenhoven, C. van, 'Opgang van 's prinses lot, en neerwaartsche gang', *De Gids* 97 (1933) 131-135.

Voorbeytel Cannenburg, W., 'De prinsenvlag', in: *Prins Willem van Oranje 1533-1933* (Haarlem 1933) 401-408.

Voorsteegh, I., *Willem van Oranje's godsdienstig leven* (Korthuis 1933).

Vorrink, J., *Onze opstand tegen Spanje en zijn leider Willem van Oranje 1558-1588* (Purmerend 1933).

Vorsterman van Oyen, A.A., *Het vorstenhuis Oranje-Nassau van de vroegste tijden tot heden* (Leiden etc. 1882-1883).

Vrankrijker, A.C.J. de, *De motivering van onze opstand* (Nijmegen 1933).

Vries Feyens, G.L. de, 'De voorouders van den prins van Oranje op Nederlandschen bodem', in: *Prins Willem van Oranje 1533-1933* (Haarlem 1933) 11-24.

Vries, M. de, *De Vader des Vaderlands. Gedenkrede den 10 juli in de Nieuwe Kerk uitgesproken*. Uitgegeven op last van het gemeentebestuur van Delft (Delft 1884).

Vroom, W.H., ed. *Willem van Oranje. Om vrijheid van geweten* Rijksmuseum (Amsterdam 1984). [Met een inleiding van M.E.H.M. Mout]. [tent. cat.].

Waerschouwinghe des princen van Oraengien aende inghesetenen ende ondersaten van den Nederlanden, 1568, in: M.G. Schenk, *Prins Willem van Oranje. Geschriften...* 117-128 [= Knuttel 168].

Wagenaar, J., *Amsterdam in zijne opkomst, aanwas, geschiedenissen, voorregten, koophandel, gebouwen, kerk en staat, scholen, schutterije, gilden en regeering beschreven*. 3 dln. (Amsterdam 1760-1767). [In deel I, p. 377 is instructie betreffende stadhouderschap van Oranje van 1559 afgedrukt]. (Repr.: Alphen a.d. Rijn, 1971-1972).

Wall, P.H. van de, ed. *Handvesten, privilegien, vrijheden, voorregten, octrooijen en costumen enz. der stad Dordrecht opgezocht ...*, door - - -. 3 dln. (Dordrecht 1790).

Wander, P., *Haagse huizen van Oranje: vier eeuwen paleizen en huizen van de Oranjes in en om de residentie*. Gemeentearchief / Pulchri Studio ('s-Gravenhage 1981). [tent. cat.]

Warachtich verhael van tghene dat binnen... Brugge gheschiet is inde maent van julius 1582. Inhoudende de middelen die de Coninck van Spanien wederomme heeft willen te wercke stellen om den Hertoghe van Brabant, Ghelderlandt, Anjou, Alenchon etc... ende den prince van Orangie het leven te benemen enz. (1582). [= Knuttel 602].

Warning, M.M., ed. *Inventaris van de collectie losse aanwinsten 1356-20e eeuw*. 2 dln. (Haarlem 1982).

Warnsinck, J.C.M., 'De eerste poging tot vorming eener zeemacht', in: *Prins Willem van Oranje 1533-1933* (Haarlem 1933) 85-100.

Warnsinck, J.C.M., 'De Prins van Oranje en de Geuzenvloot', *Onze Vloot* 14 (1922) 51-.

Warnsinck, W.H. - Bsz., *De dood van Willem den Eersten: treurspel* (Amsterdam 1836).

Warny, Ph., *Mémoires sur le siège de Tournay* (Brussel-'s-Gravenhage 1860).

Wartenberg, Günther, 'Eine Ehe im Dienste kursächsischer Außenpolitik - Zur unglücklichen Ehe der

- Anna von Sachsen mit Wilhelm von Oranien', in: *Dresdner Hefte. Internationale Wissenschaftliche Konferenz Dresden 27-29 Juni 1989. Sachsen und die Wettiner Uranier und Realitäten* (Dresden 1990) 79-86.
- Water, J. van de, *Groot Placaatboek ... der ... Staten 's Lands van Utrecht ...* 3 dln. (Utrecht 1729).
- Water, J.W. te, *Historie van het verbond en de smeekschriften der Nederlandsche edelen in de jaaren 1565-1567*. 4 dln. (Middelburg 1776-1796).
- Water, J.W. te, *Levensbijzonderheden van Pieter Adriaansz. van de Werff, burgemeester der stad Leijden, ten tijde van hare belegeringen door de Spanjaarden in de jaren 1573 en 1574* (Leiden 1814).
- Waterbolk, E.H., 'L'Erasmianisme de Guillaume d'Orange', in: Idem, *Verspreide opstellen* (Amsterdam 1981) 84-93.
- Waterschoot, W., 'Jan Baptist Houwaert en Lucas d'Heere verwelkomen Willem van Oranje te Brussel en te Gent in 1577', *Handelingen van het Nederlands Filologencongres* 38 (1984) 443-453.
- Waterschoot, W., 'Lucas d'Heere en Willem van Oranje', *Jaarboek Fonteyne* 35/36 (1986-1987) 81-102.
- Waterschoot, W., 'Oranjepropaganda te Delft in 1581', *De Nieuwe Taalgids* 73 (1980) 133-140.
- Weber, K. von, 'Zur Lebensgeschichte der Prinzessin Anna von Oranien geb. Herzogin zu Sachsen', in: *Archiv für Sächsische Geschichte* II (Leipzig 1864) 264-278.
- Wedgwood, C.V., *William the Silent, William of Nassau. Prince of Orange 1533-1584* (Londen 1956; New Haven 1945).
- Wedgwood, C.V., *Wilhelm der Schweiger, Graf von Nassau, Fürst von Oranien, 1533-1584* (Hamburg 1949).
- Wedgwood, C.V., *Vilhelm den Tyste, greve av Nassau, prins av Oranien, 1533-1584* (Stockholm 1946).
- Wedgwood, C.V., *Willem de Zwijger, vader des vaderlands* (Amsterdam 1947; 1984⁴).
- Weerdmeester, B.W., *Willem van Oranje* (Culemborg 1984).
- Weis, Monique, *Les Pays-Bas espagnols et les états du Saint Empire (1559-1579). Priorités et enjeux de la diplomatie en temps de troubles*. Faculté de Philosophie et Lettres, Histoire CX (Bruxelles 2003).
- Weiss, Ch., *Papiers d'état du cardinal de Granvelle d'après les manuscrits de la bibliothèque de Besançon (-1565)*. 9 dln. Collection de documents inédits sur l'histoire de France (Paris 1841-1852).
- Wellens, Robert, *Inventaire des papiers, notes et manuscrits de Louis-Prosper Gachard, archiviste général du Royaume (1800-1885)* (Brussel 1983).
- Wells, Guy E., *Antwerp and the Government of Philip II, 1555-1567* [Unpublished study. Zie H.G. Koenigsberger, 'Orange, Granvelle and Philip II' (1984) 574].
- Wells, Guy E., 'The unlikely Machavellian: Willam of Orange and the princely virtues', in: *Politics and culture in Early Modern Europe. Essays in honour of H.G. Koenigsberger* (Cambridge 1987) 85-100.
- Werner, H.M., *Prins Willem van Oranje. 1584 - 10 juli - 1884*, Overdrukken Koninklijk Huisarchief 7.
- Wertloo, George Benedicti van, *De rebus gestis illustrissimi Principis Guillelmi comitis Nassovii* (Lugduni Batavorum 1586). [Heldendicht. Volgens P.J. Blok eerste biografie over Oranje].
- Werveke, H. van, 'Marnix en Oranje', in: *Langs Clio's Paden* 57-72.
- Wessem, C. van, 'De literatuur bij de Oranjeherdenking', *De Stem* 13 (1933) 422-423.
- Wessem, E. van, *Een Prince van Orangiën* (Utrecht z.j.).
- Westelaken, J.H.M., 'De Oranje-herdenking van 1933', in: Haitsma Mulier, E.O.G. en A. E. M. Jansen eds., *Willem van Oranje...* (1984) 184-185.
- Wiarda, T.D. Ritter von, *Ostfriesische Geschichte* (Aurich 1791-1798).
- Wiemann, H., 'Willem van Oranje, Marnix van St. Aldegonde en de Emdense Synode', *Jaarboek Zannekin* 6 (1984) 11-16.
- Wiersum, E., 'Prins Willem I te Rotterdam' [1573], *Rotterdams Jaarboekje* 1933, 147-155.
- Wijn, J.W., *Het beleg van Haarlem* (Amsterdam 1942).
- Wijnbeek, D., *Prins en Prinsenhof [1574-1584]* (Assen 1943).
- Wijngaards, N.C.H., 'De zgn. Oranjestukken en hun publiek', *Handelingen van het 32ste Nederlands*

- Filologencongres 1972* (Amsterdam 1974) 117-131.
- Wijsenbeek, Louis Jacob Florus, *Willem de Zwijger en het Prinsenhof* (Delft 1950).
- Wilhelmus van Nassouwe, uitgegeven ter gelegenheid van het IV^{de} eeuwfeest der geboorte van prins Willem van Oranje*. P. Geyl, ed. (Middelburg 1933).
- 'Willem van Oranje, smeerlapperij of heldendicht', *Elseviers Weekblad* jrg. 40 nr. 5 (Amsterdam 4 februari 1984).
- Willem I van Oranje (1533-1584)*. Kleine nationaal-socialistische bibliotheek nr. 5 (Utrecht z.j.).
- Willem ... Princen toe Orangien, grave toe Nassaw ...Allen ghetrouwen ondersaten des Con. Mai. in den Nederlanden, Saluyt* (1568). [= Knuttel 167a].
- Willem de Zwijger herdenking 1984: 1584-1984* ('s-Gravenhage 1984). [Overzicht van de (internationale) activiteiten ter herdenking van Oranje's sterfjaar]
- Willems, J.F., ed. 'Brieven van Jan van den Warck, geschreven uit Antwerpen in de maenden october 1578 en junij 1579, aen de Staten van Zeeland', *Belgisch Museum voor de Nederduitsche Tael- en Letterkunde en de Geschiedenis des Vaderlands, uitgegeven op last der Maetschappij tot bevordering der Nederduitsche Tael- en Letterkunde V* (Gent 1841) 259-315.
- Wilson, Charles, *Queen Elizabeth and the Revolt of the Netherlands* (Londen 1970).
- Wind, S. de, 'Mededeeling omtrent een bundel autographen uit de XVIIe eeuw, deels in cijferschrift vervat, en berustende op het Provinciaal Archief van Zeeland', *Archief, vroegere en latere mededeelingen voornamelijk in betrekking tot Zeeland, uitgegeven door het Zeeuwsch genootschap der Wetenschappen I*, 3e stuk (Middelburg 1856-1863).
- Winter, P.J. van, 'De ontwerpen van de Unie van Utrecht', *Bijdragen en Mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederland* 64 (1943) 108-179.
- Wishaupt, M.C.M., 'Woningen van Willem van Oranje: Dillenburg, Brussel, Breda, Delft', in: *Boeken van en rond Willem van Oranje* ('s-Gravenhage 1984) 89-95.
- Wit, P. de en H. Kolk, *Willem de Zwijger*, dossier-editie (Zelhem 1996). [Tekst A. Schennink. Stripverhalen]
- Wittman, T., *Les Gueux dans les "bonnes villes" de Flandre (1577-1586)* (Budapest 1969).
- Wittmann, Reinhard, *Bücherkataloge als buchgeschichtliche Quellen in der frühen Neuzeit* (Wiesbaden 1984) 19-31.
- Woelige Tijden. Amsterdam in de eeuw van de beeldenstorm*. M.B. de Roever en B. Bakker, red. (Amsterdam 1987).
- Wolf, G., 'Kurfürst August und die Anfänge des niederländischen Aufstands', *Neues Archiv für Sächsische Geschichte und Altertumskunde* 14 (1893) 34-77.
- Wolf, K., 'Zur Einführung des reformierten Bekenntnisses in Nassau-Dillenburg', *Nassauische Annalen* 66 (1955) 160-193.
- Wolf, K., 'Heiraten von Kindern Wilhelms von Oranien mit Angehörigen deutscher Fürsten- und Grafenhäuser', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 7e reeks nr. 7 (1936) 34-54.
- Wolf, K., 'Juliana, Gräfin von Nassau-Dillenburg, geborene Gräfin von Stolberg', *Nassauische Lebensbilder* 6 (1961) 26-43.
- Wolf, K., 'Die Nachrichtendienst des Grafen Johann der Älte von Nassau', *Nassauische Heimatblätter* 36 nr. 3 (1936) 4.
- Wolf, K., 'Des Syndicus Dr Fichard zu Frankfurt a.M. rechtliche Gutachten für den Prinzen Wilhelm von Oranien i.d. J. 1568 und 1570', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde* 7e reeks nr. 4 (1934) 236-240.
- Wolf, K., 'Wilhelm von Oranien und Frankfurt am Main', *Nassovia* 34 nr. 3 (1934) 34-54.
- Woltjer, J.J., 'Koningin Elisabeth en de Opstand in de Nederlanden', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 85 (1972) 31-37.
- Woltjer, J.J., 'Nieuwe publikaties over Willem van Oranje in het herdenkingsjaar 1984', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 99 (1986) 31-43.
- Woltjer, J.J., 'De Vrede-makers', in: Groenveld en Leeuwenberg, *De Unie van Utrecht* ('s-Gravenhage 1979) 56-87.
- Woltjer, J.J., *Tussen vrijheidsstrijd en burgeroorlog. Over de Nederlandse Opstand 1555-1580* (z.pl.

1994).

Woltjer, J.J., 'Willem van Oranje en de godsdienstige pluriformiteit', in: *Apologie van Willem van Oranje. Hertaling en evaluatie na vierhonderd jaar 1580-1980* (Tielt-Amsterdam 1980) 21-37.

Woltjer, J.J., 'De wisselende gestalten van de Unie', in: Groenveld en Leeuwenberg, *De Unie van Utrecht* ('s-Gravenhage 1979) 88-100.

Wuttke, H., *Wilhelm I von Oranien, der Begründer der Niederländischen Freiheit. Aus den Nachlasse Karl Ludwig Klose's* (Leipzig 1864).

Wybrands Marcussen, W.R., *Der Kölner Pazifikationskongress von 1579* (diss. Wenen 1970).

Wybrands Marcussen, W.R., *De Keulse vredehandel van 1579* (diss. 1976).

Yates, F.A., *The Valois Tapestries* (Londen 1959).

Zedlich-Neukirch, L. von, *Neues Preussisches Adels-Lexikon*. 5 dln. (Leipzig 1836-1839).

Zeeland, zie: *Notulen van de Staten van Zeeland*.

Zeeuw, P. de, *De eerste Oranje. Leven en werken van Prins Willem van Oranje* (Zwolle 1933).

Zeeuw, P. de, *Willem de Zwijger* ('s-Gravenhage 1946; Utrecht 1984².)

Zuiden, D.S. van, 'Over de relaties van Prins Willem van Oranje en diens broeders met de Joden', *Bijdragen en Mededeelingen van het Genootschap voor Joodsche Wetenschap in Nederland* 5 (1933) 211-224.

Zwart, Aart Cornelis de, *Willem van Oranje. Een Nederlandsche Macchabeër* (Nijkerk 1933²).

Zwieten, J.W. van, 'Krijgswetten onder Willem I (1573)', *Militaire Spectator* 116 (1947) 98-101.